

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XVI Broj 156 Travanj 2018. ISSN 1800-5179

GARANT EUROPSKOG PUTA

Sadržaj:

- 3** Milo Đukanović izabran za predsjednika Crne Gore
- 5** LADO - čuvar izvorne hrvatske baštine
- 12** Mia Dimšić osvojila najviše Porina
- 15** Različite kulture ne mogu imati isti standardni jezik
- 18** Izložba „Slike italijanskih marinista na području Boke Kotorske“
- 21** Putovanje u Split, Trogir, Biograd na Moru i Zadar
- 25** Izložba slika i performans Luke Lagatora u Kotoru
- 28** Čija je Bokeljska mornarica
- 35** Vrmac - kulturni pejzaž (ili Jedna naizgled utopijska ideja)
- 38** Arhetipski svijet i snovi Miraša Martinovića
- 44** Zlato i srebro za mlade vaterpoliste Primorca na turniru u Dubrovniku
- 49** Ilija Marković - Punim jedrima do novih uspjeha
- 52** Čije je katoličko gradsko groblje sv. Mihovila u Kotoru?
- 54** Đir po Kotoru: Pjaca svetog Tripuna
- 59** Aktualnosti
- 72** Kronika Društva
- 76** Obiteljsko kulturno nasljeđe u turističkoj ponudi - Ostavštine pomorskih porodica u Perastu
- 88** Antiki fagot
- 91** Boka izbliza i svisoka
- 92** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Milwaukee
- 95** Prčanjski jedrenjaci u zbirci slika župne crkve
Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju: Polaka Accorto
- 98** Grbovi kotorske vlastele XIV vijeka
- 99** In memoriam: Desanka Matijević

Poštovani čitatelji!

Pred vama je novi broj Hrvatskoga glasnika koji smo uspjeli privesti kraju, iako tjeskobni i vrlo zabrinuti. Morali smo dobro odvagati kako i gdje pronaći financijska sredstva za njegovo tiskanje. Možda je i ranije bilo sličnih financijskih teškoća, ali ne sjećam se da su bili u tolikom opsegu pa me zato trenutna situacija još više rastužuje. Osim tiskanja časopisa, bit ćemo prisiljeni odustati i od nekih kulturnih događaja koje smo planirali prirediti u sljedećem razdoblju.

Zbog formalne pogreške prilikom kandidiranja projekata - časopisa Hrvatskoga glasnika i Prezentacije kulturnog naslijeđa i tradicijskih manifestacija - nisu nam odobrena financijska sredstva na natječaju Veleposlanstva Republike Hrvatske u Crnoj Gori, što nas je dovelo u vrlo nezavidan položaj. S druge strane, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava još uvijek nije raspisao natječaj za dodjelu sredstava za 2018. godinu tako da smo sada uskraćeni i za ta sredstva na koja smo računali kako bismo u kontinuitetu mogli tiskati Glasnik i realizirati planirane aktivnosti.

Naše Društvo obratilo se Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske u Zagrebu s molbom da revidira odluku Povjerenstva za projekte i pomogne nam u nastojanjima da očuvamo jedini pisani medij Hrvata u Crnoj Gori. Iskreno se nadamo i vjerujemo da će prepoznati naše želje i napore te nas podržati u tome. Ako do toga ipak ne dođe, bit ćemo prisiljeni obustaviti izdavanje časopisa dok ne osiguramo sredstva na neki drugi način.

U ovom broju, kao i obično, prenijeli smo aktualne političke, sportske i kulturne događaje, razgovarali sa zanimljivim sugovornicima i pisali o prošlim vremenima.

U nadi da ću već idućeg mjeseca imati priliku pozdraviti vas u uvodniku novog broja i priopćiti vam daje sve u redu, da je strepnja iza nas,

Srdačno vas pozdravljam!

Vaša urednica
Tijana Petrović

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Pjaca od muzeja, Stari grad, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvcicg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan, Marina Dulović**
· Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Radio Dux, Matica, arhiva HGD CG, Anton-Gula Marković, Boka News, Pomorski muzej Kotor, TV Dubrovnik**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 500 primjeraka

MILO ĐUKANOVIĆ POBIJEDIO U PRVOM KRUGU IZBORA ZA PREDsjedNIKA CRNE GORE

Milo Đukanović izabran za predsjednika Crne Gore

Priredila:
Tijana Petrović

U Crnoj Gori održani su 15. travnja izbori, na kojima je uvjerljivu pobjedu ostvario predsjednik Demokratske partije socijalista Milo Đukanović. Glasovalo je 63,4 posto birača, što je na nivou prošlih predsjedničkih izbora i za skoro 9 posto manje od parlamentarnih izbora. Ovi predsjednički izbori sedmi su od uvođenja višestranačkog sistema u Crnoj Gori i treći od stjecanja nezavisnosti, a dosadašnji predsjednici bili su Mo-

„Ovaj izborni rezultat razumijem kao potvrdu čvrste riješenosti Crne Gore da nastavi evropskim putem, da nastavi putem evropskog kvaliteta života za sve građane i da nastavi putem koji će nas dovesti do punopravnog članstva u Evropskoj uniji”

mir Bulatović u dva mandata, Milo Đukanović u jednom i Filip Vučanović u tri mandata.

Glasovanje su nadgledale dvije lokalne organizacije,

Centar za monitoring s 1.340 promatrača i Centar za demokratsku tranziciju s 300 promatrača, kao i međunarodna promatračka misija OEBS-a,

ODIHR-a, Parlamentarne skupštine Savjeta Europe i Evropskog parlamenta.

Đukanović je s 53,8 posto osvojenih glasova ostvario najuvjerljiviju pobjedu u historiji održavanja predsjedničkih izbora u Crnoj Gori. Zajednički kandidat većeg dijela opozicije Mladen Bojanić osvojio je 33,5 posto glasova, kandidatkinja SDP-a Draginja Vuksanović 8,3 i lider Prave Crne Gore Marko Milačić 2,7 posto. Ostala tri kandidata za predsjednika imala su manje od po 1 posto glasova.

Pobjednik predsjedničkih izbora i novi predsjednik Crne Gore Milo Đukanović priopćio je da je ispunjeno obećanje i ostvarena vrijedna izborna pobjeda u korist europske budućnosti Crne Gore.

„Ovaj izborni rezultat razumijem kao potvrdu čvrste riješenosti Crne Gore da nastavi evropskim putem, da nastavi putem evropskog kvaliteta života za sve građane i da nastavi putem koji će nas dovesti do punopravnog članstva u Evropskoj uniji”, rekao je Đukanović u pobjedničkom govoru pred pristalicama u staroj zgradi Vlade u Podgorici.

„Dobili smo i siguran sam da nećemo iznevjeriti očekivanja građana da ćemo u narednih pet godina taj korak

napraviti i da ćemo dostići sve one rezultate koje smo planirali u tom period”, istaknuo je novi crnogorski predsjednik. On je zahvalio partijskoj infrastrukturi i koalicijskim partnerima, među kojima je i Hrvatska građanska inicijativa, riječima: „Zajedno smo poslali poruku svima u Crnoj Gori i izvan Crne Gore da smo mi nepobjediva koalicija.” Đukanović se obratio liderima opozicije rekavši da je izborni rezultat toliko uvjerljiv i nadmoćan da je „ovo prava prilika da preispitate ono što su vaša vrlo istrajna politička stanovišta, da shvatite da se ne može ništa napraviti prkošći demokratskoj volji građana Crne Gore, da se ne može ništa napraviti sistematskim

negiranjem i dobrih ostvarenja do kojih je Crna Gora došla tokom prethodne dvije decenije. Što se nas tiče – ruka je ispružena. Želimo da objedinimo crnogorske političke i ukupne društvene potencijale, da pokušamo da zajedno radimo na rješavanju svih izazova sa kojima se Crna Gora već danas suočava”, poručio je Milo Đukanović.

Ovo će biti drugi predsjednički mandat predsjednika DPS-a, koji je bio na čelu Crne Gore od 1998. do 2002. godine, kada je pobijedio Momira Bulatovića, tadašnjeg favorita Slobodana Miloševića. Novi predsjednik Crne Gore Milo Đukanović rekao je da su ispunili obećanje i pobijedili u prvom krugu. On smatra da pobjeda znači potporu putu Crne Gore ka Evropskoj uniji. „Ubijeden sam da nećemo iznevjeriti očekivanja građana i da ćemo u narednih pet godina napraviti taj završni korak”, poručio je Đukanović u staroj zgradi Vlade. On je rekao da cijeni entuzijazam, lojalnost i posvećenost građana te da je sretan što razumiju kako će taj put dovesti do boljeg života iako imaju problema u svakodnevnom životu.

Đukanović je zahvalio svim građanima koji su sudjelovali na izborima bez obzira na to za koga su glasovali.

*KONCERT ANSAMBLA LADO U TIVTU POČETAK
EDUKATIVNO-KULTURNOG PROJEKTA*

„Putevima bokeljskih Hrvata“

Piše:
Marija Mihaliček

LADO - čuvar izvorne hrvatske baštine

Gostovanjem ansambla Lado u Tivtu započeo je kulturno-edukativni projekt „**Putevima bokeljskih Hrvata**“ koji je pokrenut s ciljem očuvanja kulturne baštine Hrvata iz Boke kotorske, a zamišljen je i kao svojevrsni prinos boljem razumijevanju i povezivanju Hrvatske i Crne Gore. Pokrovitelji su iz državnog vrha dviju država: pred-

sjednica Hrvatske Kolinda Grabar Kitarović i predsjednik Crne Gore Filip Vujanović. Obostrana zamisao o kulturnoj edukaciji čini se opravdanom kad znamo kako je nedavno bila ustalasala kulturna i politička javnost Hrvatske i Crne Gore oko nominacije Bokeljske mornarice za svjetsko nematerijalno kulturno dobro.

Pokrenula su se pitanja identiteta, tradicije, običaja i kulturne baštine bokeljskih Hrvata, koja su desetljećima nedovoljno osviještena u stanovnika Boke kotorske i Crne Gore, a u Hrvatskoj gotovo nepoznata, gdje široka javnost uglavnom poznaje Boku kao „zaljev hrvatskih svetaca“ pa se može reći da malo znaju da se ondje

Plakat koncerta Lado u Tivtu

rađaju, žive i umiru autohtoni Hrvati. A naša Crna Gora se zna podičiti s onim što su stvarali, odnjegovali i održali naraštaji ove danas male hrvatske zajednice u Boki kotorskoj. Prema riječima idejnog tvorca kulturno-edukativnog projekta Tonija Dabinovića, Zagrepčanina podrijetlom iz Dobrote, zamisao je da se raznim kulturnim događajima, edukativnim predavanjima i razmjenama iskustava i zna-

nja u idućih nekoliko godina razmjenjuju kulturni događaji s elementima kulturne baštine i suživota bokeljskih Hrvata, Crne Gore i Hrvatske. Koliko će ovaj najnoviji projekt osvijetliti i osvijestiti, odnosno pridonijeti međusobnom razumijevanju, pokazat će vrijeme. Nadamo se da će primarna misija obostrane „edukacije“ biti nastavljena kvalitetnim kulturnim sadržajima, kako je i započela izvanrednim prij-

mom nastupa ansambla Lado u Tivtu.

Jer kada se nađete u prilici da jedne tople travanjske noći doživite glazbeni užitek na koncertu ansambla Lado, poklonjenom publici, stvarno budete ponosni slušajući kako napjevi koje baštine Hrvati u Boki zvuče u umjetničkoj obradi glazbenika iz Hrvatske i izvođenju ovoga svjetski poznatog ansambla. Staru istinu o kulturi kao najjačoj i najljepšoj sponi potvrdio nam je nastup gostiju iz Zagreba „Dobra večer, dobri ljudi“, zagorska pjesma na početku i ponovno na kraju koncerta za dobrodošlicu na „putu“ upoznavanja i poštovanja.

Na koncertu u Domu vojske u Porto Montenegro dio ansambla – vokalni i instrumentalni, predstavio se izborom najpoznatijih hrvatskih narodnih pjesama, kao i tradicijskim muzičkim temama Boke kotorske. Publika koja je ispunila prostranu dvoranu sa 600 mjesta zaista je uživala u vokalno-instrumentalnim izvedbama najljepših hrvatskih narodnih pjesama. Kulturno-edukativni projekt „Putevima bokeljskih Hrvata“ tako je otvoren na najljepši mogući način. Ansambl Lado je u više od sat vremena svog koncerta, koji je bio ispunjen silnim emocijama, uvrstio i glazbene teme iz Boke kotorske: „Dobrotsko kolo“, „Kolovođo, diko naša“, „Kolo kotorskog zaštitnika sv. Tripuna“... Bogata pučka (profana) baština Hrvata iz Boke kotorske gotovo je zaboravljena i nedovoljno istražena. Iznimka su plesovi i kola s napjevima, koji su zahvaljujući folklornim amaterskim društvima dio živog naslijeđa.

Na koncertu u Tivtu velikim pljeskom publike posebno je popraćen bokeljski glazbeni kolaž, u interpretaciji ovoga profesionalnog ansambla.

Ovako obrađena glazbena tradicija, oblikovana na suvremen način, i visoki umjetnički dometi u izvođenju uvijek će imati poklonike i naći publiku šire od samih ljubitelja folklor. Uz to, koncert nije pružio samo vrhunski glazbeni doživljaj, već je i vizualno očarao publiku na koncertu u Tivtu. Nošnje, nešto stilizirane, nosile su prekrasne mlade djevojke te tradicionalno-klasičnu kombinaciju kostima muški članovi, prilagođene koncertnom nastupu. Sat vremena bez pauze ženski i muški zbor, solisti i zvuci nekoliko starih i klasičnih instrumenata pružili su zaista nezaboravno umjetničko veče. Šezdeset sudionika, vrhunskih profesionalnih glazbenika, za izniman nastup bili su nagrađeni ovacijama publike. Za mlade je ovo bio prvi susret s ovakvom vrstom glazbe i s uglednim ansamblom. Ove večeri mnogi mladi posjetitelji drukčijega glazbenog senzibiliteta otkrili su ljepotu tradicijskoga glazbenog naslijeđa, a oni stariji sjećaju se čudesnih glasova ženskog zbora s TV-nastupa iz vremena jugoslavenskog zajedništva.

Lado, nacionalni profesionalni folklorni ansambl, koji je ušao u sedmo desetljeće postojanja, naziv je dobio prema starim slavenskim napjevima povezanim s pučkim slavljenjem godišnjih doba, najviše

proljeća. Ansambl je osnovan 1949. godine, kao Zbor narodnih plesova i pjesama Hrvatske, kasnije preimenovan u Lado s ciljem prikupljanja, istraživanja, umjetničke obrade i scenskog prikazivanja najljepših primjera bogate hrvatske glazbene i plesne tradicije.

Ovaj poznati glazbeno-plesni ansambl je sinonim za istinskog čuvara narodne baštine i hrvatske tradicijske kulture. Publika i stručna kritika priznaju izvrsnost i visoki profesionalni nivo u promicanju autentične narodne hrvatske umjetnosti u repertoaru pjesama, plesa i nošnji.

Da ga bolje upoznamo iznosimo ovdje još nekoliko poda-

taka vezanih uz Lado i njegovo djelovanje. U svom radu ansambl okuplja najpoznatije koreografe, etnomuzikologe, glazbene aranžere i folkloriste, ali i skladatelje te dirigente nadahnute pučkim glazbenim stvaralaštvom. Svojom bogatom koreografijom te glazbenim repertoarom od nekoliko stotina vokalnih, instrumentalnih i vokalno-instrumentalnih brojeva, LADO ponosno predstavlja neprocjenjivo kulturno naslijeđe svih krajeva Hrvatske i izvan nje gdje žive Hrvati.

Skupina od 38 vrhunskih plesača, koji su istodobno i izvrsni pjevači, s lakoćom se transformira iz plesnog an-

Čajkovski do Mann Auditoriuma u Tel Avivu, kao i u mnogobrojnim svjetskim opernim kućama, na festivalima, svjetskim izložbama, Olimpijskim igrama... Za svoj rad i zasluge LADO je dobio mnoge nagrade i priznanja za promicanje hrvatske kulture u svijetu za 2006. godinu; čak 24 nagrade Porina, četiri Nagrade grada Zagreba; nagradu Orlando na Dubrovačkim ljetnim igrama 2003.; dvije nagrade 'Ivan Lukačić' na Varaždinskim baroknim večerima. LADO je 2002. godine bio predstavnik Europe na VI. svjetskom simpoziju zbornice glazbe u Minneapolisu. Dobitnik je Povelje predsjednika Republike Hrvatske za 60 godina umjetničkog djelovanja.

Na kraju ovog priloga svakako treba reći da su svi sudionici programa, koncerta ansambla Lado, uživali i u nastupu, odličnom prijemu publike i kratkom upoznavanju Boke kotorske. Namjera im je, kao svima koji jednom kroče u Boku, doći ponovno! Obećali su već idućeg ljeta i to s plesnim ansamblom!

sambla u reprezentativan folklorni zbor, a 14 odličnih glazbenika svira osamdesetak tradicijskih i klasičnih instrumenata. Ansambl LADO posjeduje jedinstvenu kolekciju izvornih narodnih nošnji iznimne vrijednosti i ljepote (više od 1.200 kompleta) pa je svaki nastup Ansambla, uz pjesmu i ples, ujedno i svojevrsna revija izvornoga hrvatskoga tradicijskog ruha. LADO je nastupao na nekim od najpoznatijih svjetskih pozornica i koncertnih dvorana, od Royal Albert Halla u Londonu do teatra na njujorškom Broadwayu, od moskovske Koncertne dvorane

Publika na koncertu ansambla Lado u Tivtu

Edukativno –kulturni projekt „Putevima bokeljskih hrvata“

Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore i ubuduće pružati podršku projektima iz područja afirmacije kulture, tradicije i multikulturalnog sklada, kakav je i projekt Putevima bokeljskih Hrvata.

Piše:

Ana Vuksanović

Ansambel narodnih pjesama i plesova LADO je veličanstvenim koncertom u Tivtu 14. travnja naznačio početak međunarodnoga projekta *Putevima bokeljskih Hrvata*.

Projekt se održava pod supokroviteljstvom čelnika dvaju susjednih država - predsjednika Crne Gore, gospodina Filipa Vujanovića, i predsjednice Republike Hrvatske, gospođe Kolinde Grabar-Kitarović.

Projekt PUTEVIMA BOKELJSKIH HRVATA pokrenut je s namjerom edukacije, jačanja prijateljstva i poštovanja. Raznim kulturnim događanjima, edukativnim predavanjima te razmjenama iskustava i znanja, ovaj će se projekt u idućih nekoliko godina fokusirati na razmjenu elemenata kulturne baštine i afirmaciju tradicije, kulture i baštine bokeljskih Hrvata, Crne Gore i Hrvatske.

Projekt je pokrenuo Toni Dabinović, koji porijeklo vuče iz poznate dobrotorske obitelji Dabinović.

„Hrvati iz Boke kotorske stoljećima su baštinili vlastitu tradiciju koja se u Boki vidi na svakom koraku, kroz očuvane crkve, palače i umjetnička djela. Mnogo je tradicionalnih hrvatskih obitelji iselilo iz Boke, a kulturna baština polako odlazi u zaborav. Upravo iz ovih razloga pokrenut je edukativno – kulturni projekt *Putevima bokeljskih Hrvata*“, istaknuo je autor projekta Toni Dabinović te dodao: „Cilj projekta je prikaz i upoznavanje kulturne baštine, razumijevanje za stvaranje mladih naraštaja, bolji suživot dvaju naroda pun poštovanja u Crnoj Gori. Isto tako, građani Hrvatske imat će se prilike

kroz idućih nekoliko godina upoznati s kulturnom baštinom koja je duboko upisana u povijest Hrvatske i Crne Gore.“

Početak kulturno- edukativnog programa pod nazivom *Putevima bokeljskih Hrvata* obilježio je nastup jednog od najpoznatijih svjetskih čuvara kulturne i tradicijske baštine-ansambla LADO. Brojni posjetitelji su imali prilike upoznati i uživati u vokalno – instrumentalnom koncertu ansambla, koji predstavlja jedan od najboljih svjetskih čuvara kulturne baštine.

Na početku večeri nazočnima se obratio predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković: „Večerašnji koncert u meni budi posebnu emociju jer Lado dolazi i donosi dah naše matične države u Boku. Hrvati su prostor Boke kotorske, posebno u povijesti, oplemenili svojom kulturom i s neskrivenom je emocijom unijeli u crnogorsku državnost. Najveće zadovoljstvo predstavlja mi činjenica da su suorganizatori, uz Lado, i Bokeljska mornarica i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore. Ovaj koncert samo je početak jednog značajnog projekta, koji će Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore nastaviti s Ladom i s gospodinom Dabinovićem.“ Predsjednik HNV-a dodao je da je ovaj koncert samo

početak jednog značajnog projekta u koji će biti uključeni i Ansambel Lado i gospodin Dabinović. Već sada možemo slobodno najaviti da će se u mjesecu listopadu ove godine u Zagrebu predstaviti likovni stvaratelj iz Boke s temom ‘Boka, more i brodovi’, a za sljedeće ljeto smo već pokrenuli inicijativu da se cjelovečernji glazbeno-scenski spektakl ansambla Lado održi na otvorenoj pozornici u Tivtu.

Zastupnica u Hrvatskom saboru i izaslanica predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović, gospođa Sanja Putica, istaknula je potrebu promicanja hrvatskoga identiteta i njegova očuvanja, kao i održavanje stoljetnih veza Boke kotorske s domovinom, a osobna izaslanica predsjednika Crne Gore, gospodina Filipa Vujanovića, i savjetnica predsjednika Vujanovića za područje ljudskih prava i manjina prof. dr. Sonja Tomović Šundić istaknula je značaj kulture, koja uvijek predstavlja sponu, tj. most suradnje koji uvijek obogaćuje.

Uz mnogobrojne posjetitelje na koncertu su nazočili ministrica u Vladi Crne Gore Marija Vučinić, zastupnik u Skupštini Crne Gore Adrijan Vuksanović, predsjednica Općine Tivat Snežana Matijević, potpredsjednik Općine Tivat Ilija Janović, hrvatski zastupnik u Europskom

parlamentu Tonino Picula, konzul gerant RH u Kotoru Marijan Klasić, kao i kotorski biskup monsinjor Ilija Janjić sa svećenicima Kotorske biskupije.

Vokalno- instrumentalni nastup u kojemu je sudjelovalo šezdeset umjetnika- članova kulturnog hrvatskog folklornog ansambla, zbio se nakon punih jedanaest godina od posljednjeg posjeta Lada Boki kotorskoj, konkretno Kotoru. U Tivtu je ansambl izveo kolaž kojim su predstavili dio prebogatice riznice hrvatskoga folklo- ra. Koncertni repertoar obuhvatio je neke od najpoznatijih hrvatskih narodnih pjesama kao što su „Dobar večer dobri ljudi“ u obradi Bože Potočnika, „Grad se beli“ u obradi Zlatka Potočnika, „Ladarke“ autora Emila Cossetta te napjeve iz Boke kotorske standardne postavbe koreografije *Kolovođa, diko naša*, u obradi Marijana Makara, koji su pobudili posebnu emociju, a nerijetko i suze kod posjetitelja koncerta, mahom bokeljskih Hrvata. Uz vrhunske vokale nastupili su i izvrsni glazbenici na brojnim tradicijskim i klasičnim instrumentima, dok je bogata kolekcija jedinstvenih narodnih nošnji iznimne vrijednosti upotpunila ovu nezaboravnu večer.

Projekt „Putevima bokeljskih Hrvata“ započeo je, kao što smo već spomenuli, na inicijativu zagrebačkog Bokelja Tonija Dabinovića, a u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem Crne Gore te Hrvatskom bratovštinom Bokeljska mornarica 809 kao nositeljem fenomena Kolo svetog Tripuna, tradicije bokeljskih Hrvata, uvrštenog na listu nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske.

Generalni partner projekta je Hrvatska elektroprivreda, a partneri su Hotel Regent, Porto Montenegro, Grad Korčula i Dubrovačko – neretvanska županija, dok se medijski partneri projekta Jutarnji list i Radio Dux.

Ovim je projektom započeta suradnja, koja se uz koncerte i izložbe, nastavlja se i na drugim područjima koji su u domeni Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore.

Od aktivnosti samo u proteklih 18 mjeseci izdvajamo sljedeće projekte i aktivnosti HNV-a:

-Izaslanstvo HNV-a, na čelu s predsjednikom Dekovićem, susrelo se u nekoliko navrata tijekom 2017., bilo u Crnoj Gori, bilo u Zagrebu, s predsjednicom RH Kolindom Grabar-Kitarović, premijerom i ministrima ili

izaslanstvima ministarstava Vlade RH i saborskoga Odbora za Hrvate izvan RH, pročelnikom SDUHIRH-a Zvonkom Milasom, županom Dubrovačko- neretvanske županije. Tema- tika susreta bila je položaj hrvatske manjine u Crnoj Gori.

- Inicirali smo osnivanje Zavoda za povijest i kulturu Hrvata Boke i Primorja po uzoru na slične institucije u zemljama u regiji.

- Podržali smo uvrštavanje Kola sv. Tripuna u nematerijalnu kulturnu baštinu bokeljskih Hrvata u Hrvat- skoj.

- Članica Vijeća, Dijana Milošević, vrlo je uspješno privela kraju projekt digitalizacije pjesništva Hrvata Boke, prve takve vrste, koju već možemo nazvati antologijskom po značaju za svekoliku javnost Boke kotorske i Crne Gore. Projekt je predstavljen u Domu kulture u Donjoj Lastvi i u Dubrovniku u prosincu 2017., kao i u Zagrebu krajem veljače 2018. U pripremi i predstavljanju digitalizaci- je su sudjelovala djeca iz Zbora HKD- a Tomislav i učenici Osnovne škole iz Kotora.

- Sudjelovali smo na sastanku s Komitetom eksperata o Povelji o regionalnim i manjinskim jezicima u Kotoru, a imamo i predstavnika u Komisiji za izradu i praćenje imple- mentacije Četvrtog izvješća o Povelji .

-Sudjelovali smo preko predstavnika i u Komisiji za izradu Izvješća o stanju ljudskih prava u skladu s Op- com poveljom UN- a koju je formiralo Ministarstva za ljudska i manjinska prava Crne Gore.

- Uključili smo se u projekt pripre- me nastavnog sadržaja iz povijesti, tradicije, kulture i književnosti ma- njinskih naroda u Crnoj Gori koji bi bili uvršteni u udžbenike redovne nastave u osnovnim i srednjim ško- lama u Crnoj Gori. Projekt je pred- viđen u suradnji s Ministarstvo pro- svjete Crne Gore, gdje se formirala jedna radna grupa po pitanju izmje- na Plana i programa. – projekt koji je izuzetno značajan za redovni školski sustav obrazovanja i cjelokupnu jav- nost .

-Dopredsjednik Marvučić je aktiv- no sudjelovao u radu Međuvladina mješovitog odbora Crne Gore za pro- vedbu Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hr- vatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori, prvom takvom sporazumu iz- među Crne Gore i neke druge države.

– projekt koji je od iznimne važnost za sva prava hrvatskog naroda u Cr- noj Gori vezana za kulturnu auto- nomiju i kulturne institucije, škole, medije (sustavno rješavanje financi- ranja manjinskih medija), obrazova- nje na hrvatskome jeziku, tradicijsku kulturu (Bokeljska mornarica, Zavod za izučavanje povijesti) i jezik, kao i pitanja restitucije i ostvarivanja pra- va na hrvatske dokumente.

-Naš predstavnik u Radnoj grupi za izradu Nacrta Zakona o upotrebi i isticanju nacionalnih simbola Marin Čaveliš sudjelovao je aktivno u radu Grupe , odnosno izradi Nacrta.

-Aktivno smo sudjelovali na sa- stancima sa predstavnicima svih na- cionalnih vijeća i okruglim stolovima na temu referentnih zakona za prava i položaj manjinskih naroda u Crnoj Gori.

- Naš je predstavnik u Savjetu za saradnju sa iseljenicima Uprave za dijasporu MVPCG-a.

- Aktivno smo sudjelovali na kon- ferencijama/ radionicama/ edukaci- jama mladih pripadnika manjinskih naroda na temu prava manjinskih naroda u organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava Crne Gore. .

- Aktivno smo sudjelovali na sa- stancima UO-a Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore i CEKUM-a.

- Aktivno smo sudjelovali preko na- ših predstavnika u sastancima Savje- ta RTCG-a, koji se bavio i pitanjem osnivanja redakcije na ostalim ma- njinskim jezicima osim albanskoga i romskoga jezika, kao i „, Elabora- tom o mogućnostima predstavljanja manjinskih zajednica kroz programe elektronskih medija“.

- Sudjelovali smo na okruglom stolu u organizaciji Vijeća Europe o sprečavanju diskriminacije pripadni- ka manjinskih naroda i drugih ma- njinskih zajednica u Crnoj Gori

- Sudjelovali smo na sastanku, od- nosno ekspertnoj misiji s Ivanom Ro- agnom iz Delegacije EU-a kojom je, između ostalog, predviđen i sastanak s predstavnicima manjinskih vijeća, odnosno savjeta.

- Sudjelovali smo na XXII. Foru- mu hrvatskih manjina u Zagrebu sredinom mjeseca studenog koji je za temu imao kulturno- tradicijsko blago Hrvata u susjednim zemljama, kao i na Forumu mladih hrvatskih manjina u Tavankutu.

- Sudjelovali smo na III. Hrvatskom iseljeničkom kongresu u Sibeniku koji se za temu imao temu mladih i ekonomsko- demografsku politiku.

- Naši naslovi su izloženi na Međunarodnome sajmu knjiga u Podgorici

- Suradivali smo i s CEKUM-om koji je izdao zbirku „Versi kamena i mora“, u kojoj je prvi puta nakon 70 godina spomenuta sintagma hrvatsko pjesništvo Crne Gore. Prva promocija je održana krajem studenoga 2017. u Podgorici.

- Posredovali smo prilikom uspostavljanja prekogranične suradnje između pojedinih primorskih općina u RH i CG.

-Tiskali smo i/ ili organizirali promocije sljedećih knjiga: kapitalno izdanje za književnost Boke- knjigu autorice prof. dr. Vande Babić „Kulturalno pamćenje- (p)ogledi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke“;- projekt Fonda za manjine koji je tiskan u 2016. godini, a čije su zagrebačka, sarajevska i zadarska promocija održane u 2017.

- Organizirali smo znanstveni skup o demografiji i kulturi Hrvata Boke u suradnji s Hrvatskim katoličkim sveučilištem- izuzetno bitan projekt za Hrvate u Crnoj Gori u demografskom i kulturnom smislu. Projekt je održan u listopadu 2017. u dvije faze- u Zagrebu i u Kotoru uz eminentne sudionike.

-Organizirali smo i predavanje o glagoljici na tlu Boke Ljubice Štambuk u tri različita navrata pod pokroviteljstvom Veleposlanstva RH i Središnjega državnoga ureda za Hrvate izvan RH.

- Pomogli smo organizaciju sad već tradicionalne „Fešte od rogača“ Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatorum“.

-U suradnji s Nacionalnom zajednicom Crnogoraca, u Zagrebu je upriličeno gostovanje i književna večer Pavla Goranovića,kao i uzvratno gostovanje hrvatskoga književnika Ivice Prtenjače u Podgorici.

- Gostovali su u Boki zborovi i KUD-ovi iz RH -a u cilju promocije i razvijanja kulturne suradnje.

- Podržavamo i jedini tiskani medij na hrvatskome jeziku „Hrvatski glasnik“ koji redovito izlazi u okviru Hrvatskoga građanskoga društva.

- U sklopu udruga s hrvatskim predznakom podržavamo i djelovanje Dječjega zbora HKD-a „Tomislav“, Mandolinski orkestar „Tripo Tomas“, (HGD), HKD „Tomislav“ ,

da nabrojimo samo neke. Tu su svakako i „Zaljev hrvatskih svetaca“ iz Herceg Novoga, „Gjurgjevo Brdo“ iz Tivta, „Sveti Jeronim“ u Baru i, napose, „Zajednica Hrvata i prijatelja Crne Gore“ u Podgorici.

- Sudjelovali smo u održavanju Hrvatskoga doma, odnosno Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi.

- Pružali smo savjetodavnu pomoć u ostvarivanju prava udrugama i pojedincima u potrebi(hrvatsko državljanstvo, školovanje ili liječenje u RH, financiranje časopisa, ostvarivanje prava na upis, stipendiju ili prednost pri zapošljavanju sukladno važećim memorandumima).

-Protestirali smo i djelovali protiv aktivnosti koji su bili usmjereni protiv tradicijske i kulturno- povijesne baštine Hrvata u Crnoj Gori (napad na prostorije HGI-ja, postavljanje spomenika Puniši Račiću, problem lutajuće stoke).

- Gostovali smo u emisijama lokalnih, državnih i regionalnih postaja (RTCG-a, HRT-a, HR-a, Nova TV, RCG, Radio Dubrovnik, Skala Radio, Radio Tivat, Radio Dux, Al Jazeera), u emisija posvećenima manjinama, odnosno dijaspori, (Glas domovine, Mostovi), kojom smo prilikom predstavljali naš rad i djelovanje na dobrobit hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

- Promovirali smo u siječnju 2017. dokumentarni film o novim hrvatskim blaženicima „Svete vjere mučenici“ autora Boža Vodopije i film „Papa s Jadrana“ o Papi Sikstu V. , porijeklom iz Boke kotorske.

- Sudjelovali smo kao gosti na brojnim aktivnostima skoro svih nacionalnih zajednica i kulturnih instituta u Crnoj Gori, kao i susreli se s predstavnicima vjerskih zajednica . – vrlo nam je , naime, bitna suradnja i uvažavanje drugih nacionalnih i vjerskih manjina u Crnoj Gori.

- Posjetili su nas predstavnici Hrvatskoga instituta za jezik i jezikoslovlje i studenti Sveučilišta u Zadru, kojom je prilikom dogovorena suradnja.

- Sudjelovali smo na svetim misama povodom otvorenja nove barske konkatedrale sv. Petra i prilikom dolaska relikvija hrvatskoga sveca svetoga Leopolda Mandića u rodni Herceg Novi.

- Organizirali smo donatorsku večer za Radio Dux u Zagrebu.

- Sudjelovali smo na susretu pjesnika Ogranka Matice hrvatske Široki Brijeg i Južnohrvatskoga ogranka Društva hrvatskih književnika, čija se sljedeća aktivnost planira za rujan mjesec 2018. godine u Boki kotorskoj, gdje će biti organizirana Pjesnička večer u sklopu II. međudržavnog susreta hrvatske književnosti.

- Organizirali smo ove godine promociju pjesničke zbirke jedanaest hrvatskih autora iz Boke pod naslovom „Versi kamena i mora“ , promociju knjige o Hajduku u Kolašinu, promocija književnoga opusa Ivice Prtenjače u Podgorici, uz sudjelovanje eminentnih akademika i u suradnji s Nacionalnom zajednicom Crnogoraca i Vijećem crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, promociju digitalne antologije hrvatskoga pjesništva Boke u Zagrebu u okviru Tripundanskih dana u Zagrebu, gostovanje Ansambla Lado, KUD-a Izvor...

Do kraja godine u planu imamo sljedeće projekte: otvaranje Izložbe “Predromanička arhitektura na tlu Hrvatske”, u organizaciji Zajednice Hrvata i prijatelja - Crna Gora , gdje će tematika biti predočena kroz izlaganje, Power point prezentaciju, tematske panoje i arheološke reprodukcije hrvatske kulturne baštine. U gostima će nam biti učenici Škole Vladimira Preloga iz Zagreba koji će izvesti mjuzikl „ Tko pjeva zlo ne misli“. Još su u planu i promocija knjige o masmedijima dr. sc. Nena Vertovšeka , promocija dokumentarnog filma o Leopoldu Mandiću urednika i autora Bože Vodopije, promocija knjige o Prčanjanki Idi Veroni autora Željka Brguljana i dr. sc. Cvijete Pavlović, promocija pjesničke zbirke prof. dr. Vande Babić, nekočinica pjesničkih večeri, koncerata, izložbi, kao i promocija glagoljice na tlu Boke. Neizostavno sudjelujemo i na III. Iseljeničkom kongresu u Osijeku, Forumu manjina u Zagrebu, okruglim stolovima i seminarima na temu zaštite i promoviranja manjinskih nacionalnih prava, kao i radionicama i tribinama na temu kulturno- povijesne baštine.

Svakako će Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore i ubuduće pružati podršku projektima iz područja afirmacije kulture, tradicije i multikulturalnog sklada, kakav je i projekt Putevima bokeljskih Hrvata.

*25. JUBILARNA GLAZBENA NAGRADA PORIN U SPLITSKOJ
SPALADIUM ARENI*

Mia Dimšić osvojila najviše Porina

Posjetitelji Porina uživali su kada su na binu među mnogobrojnim izvođačima nastupili i Psihomodo pop, Natali Dizdar, Nina Badrić, Josipa Lisac, Parni valjak, Željko Bebek, Mile Kekin i još mnogi drugi

Tekst i foto: Hina, Matica

Legenda hrvatske glazbe Oliver Dragojević, hrvatski pjesnik i akademik Jakša Fiamengo te pijanistica i glasovirska pedagoginja Pavica Gvozdić dobitnici su Porina za životno djelo, koji su im 23. ožujka dodijeljeni na 25. jubilarnoj glazbenoj nagradi Porin u splitskoj Spaladium areni. Fiamengo i Gvozdić osobno su primili nagrade, dok su u ime Olivera Dragojevića Porina primili Gibonni, Petar Grašo i Siniša Škarica.

Među mnogobrojnim nagradama, koje su bile podijeljene u 35 kategorija, najviše je Porina osvojila Osječanka Mia Dimšić sa suradnicima, koja je dobila Porina za pjesmu godine za hit „Bezimeni“, za album godine „Život nije siv“, za najbolji album popularne duhovne glazbe „Božićno jutro“ i za najbolji album pop zabavne glazbe „Život nije siv“. Porin za najbolju žensku vokalnu izvedbu dobila je Josipa Lisac za pjesmu „Tebi putujem“, Porin za najboljega novog izvođača osvojili su Fluentes i album grupe Mayales „Simbol za sunce“ najbolji je album rock glazbe, dok je nagradu za najbolji album zabavne glazbe

Mia Dimšić

Željko Bebek i Branko Mihaljević

dobio Željko Bebek „Ono nešto naše“.

Najboljim albumom klapske glazbe proglašen je „51. festival dalmatinskih klapa Omiš 2017.“, Porin za najbolji album jazz glazbe osvojili su Chui i Jazz orkestar HRT-a za „Chui i ti“, a za najbolji album tamburaške glazbe Porin je dobio „12. glazbeni festival šokačke pisme Županja 2017.“.

Posjetitelji Porina uživali su kada su na binu kružne pozornice od 600 četvornih metara među mnogobrojnim izvođačima nastupili i Psihomodo pop, Natali Dizdar, Nina Badrić, Josipa Lisac, Parni valjak, Željko Bebek, Mile Kekin i još mnogi drugi. Voditelji programa bili su Iva Šulentić i Ivan Vukušić, a sve je za publiku pred malim ekranima izravno prenosio HRT. Vrhunac svega bio je kada su na kraju Porina splitski pjevači zapjevali kratki set pjesama Olivera Dragojevića, u čemu je sudjelovala i mnogobrojna publika u areni.

U Tjednu Porina u Splitu se održavao bogat kulturno-zabavni program. Započelo je s *Disko peškarijom*, koncertom *Litl sistersa*, promocijom knjige Ante Perkovića „Sedma republika“ i Nikole Čelana „Baština - kako sam preživio splitske devedesete“ i prvih 10 godina TBF-a, pa sve do pretpremijere dokumentarnoga filma Tonija Volarića „Pope, vrati se“. U Kinoteci „Zlatna vrata“ održana je predstava „Od tišine do glazbe“ te predstavljanje knjige Zlatka Galla „Splitska dica - od zidića do vječnosti“. Nakon dodjela nagrada u Klubu Split circus održan je „Afterparty“.

**INTERVJU: AKADEMIK STJEPAN DAMJANOVIĆ,
PREDSJEDNIK MATICE HRVATSKE**

Različite kulture ne mogu imati isti standardni jezik

Nema valjane zamjene za stav da svaki narod mora sam imenovati svoj jezik, da mu niko izvana ne smije propisivati kakav će u društvu biti položaj toga jezika, ko će se i kako brinuti za njegov izgled, ko će određivati njegovu normu

Akademik Stjepan Damjanović

Razgovor vodio:
Novica Vujović/Pobjeda

Znameniti hrvatski lingvisti, akademik HAZU Stjepan Damjanović, nedavno je povodom 175 godina Matice hrvatske održao predavanje u Kotoru. Tom prilikom komentirao je brojne slavističke i crnogorske teme. U razgo-

voru za Pobjedu koji je rađen u toku njegove posjete Crnoj Gori govori o starim crnogorskim knjigama koje tretira kao dragulj u riznici europske kulture i aktuelnim nedoumicama u vezi standardizacijom južnoslovenskih jezika.

O crnogorskim inkunabulama pisali ste veoma pouzdano još početkom 1990-ih.

Približite nam njihovu osobnost i mjesto u slovenskoj kulturnoj baštini.

Izum tiska velik je trenutak u čovjekovoj povijesti. Marljivi pisari i prepisivači priskrbili su nam dragocjenih tekstova, ali oni su najčešće pisali/prepisivali samo jedan primjerak. Samo u velikim manastirima/samostanima ponekad se

odjednom prepisivalo po nekoliko primjeraka iste knjige. A pojavom tiska isti se naslov pojavio u tristo, pa malo kasnije u puno više primjeraka. Možemo dakle reći da pojava tiska znači velik korak u demokratizaciji kulture.

Prve knjige, na europskom prostoru to su one koje su se pojavile do 1499., dakle do kraja 15. stoljeća, zovemo inkunabulama. Među slavenskim narodima inkunabule imaju četiri: Česi koji su u slavenskom svijetu daleko najbogatiji inkunabulama – imaju ih šezdesetak i sve su latinične; Hrvati koji imaju 9 inkunabula, šest glagoljčnih i tri latinične, Ukrajinci i Crnogorci koji imaju po pet inkunabula – i kod jednih i kod drugih sve su ćirilične.

U čemu je važnost i posebnost crnogorskih inkunabula?

Prvo bih samo upozorio da se ne jako dugo nakon oblikovanja Gutenbergove galaksije u maloljudnoj Crnoj Gori javila potreba za tiskanom knjigom i da se našlo ljudi koji su pothvat tiskanja bili u stanju organizirati, koji su bili dalekovidni i koji su raspolagali materijalnim sredstvima za taj skupi posao. Svi naraštaji crnogorskoga naroda, jučer, danas i sutra imali su i imat će razloga za veliki ponos jer crnogorske inkunabule su dommet koji nadilazi etničke granice i sjaju kao osobita vrijednost europske kulture.

No, crnogorske inkunabule imaju veliku važnost i za istraživanje slavenskih inkunabula. Inkunabule obično imaju kolofon, tj. tekst u kome se nalaze podaci o tiskari, autoru, nakladniku, izdavaču, o datumu i mjestu tiska. Ti kolofoni mogu biti siromašniji i bogatiji. U crnogorskim inkunabulama, Oktoihu – prvoglasniku i u Psaltiru navodi se ime jeromonaha Makarija „ot

Črnije Gori“ kao rukovoditelja tiskanja. Kaže se na jednom mjestu da je tiskara imala osam ljudi i to je dragocjen podatak ne samo za povijest crnogorskih inkunabula, nego iz njega znamo koliko su po prilici imale ljudi manje tiskare i na drugim prostorima u prvih pola stoljeća tiskarstva, npr. Fiolova u Krakovu, gdje su tiskane ukrajinske inkunabule, ili npr. u Senju gdje su tiskane neke hrvatskoglagoljske inkunabule.

Dalje, knjige iz Crnojevića pečatnije odlikuju se velikim brojem inicijala koji ne samo grade ljepotu tih knjiga, nego pružaju dragocjene podatke kulturološke naravi, o čemu su pisali brojni znanstvenici, npr. Rajko Vujičić, Mihajlo Pavlović, Radoslav Rotković i drugi koji su pokazali što se sve može iščitati iz inicijala, kliširanih naslova poglavlja, zastavica itd.

Spomenut ću još jednu osobitost crnogorskih prvotisaka: u njima, kao i u drugim slavenskim imamo godine onako kao ih mi danas računamo, ali u crnogorskim usporedno imamo i bizantsko računanje vremena, tj. ono koje polazi od pretpostavke da je od stvaranja svijeta do Kristova rođenja prošlo 5508 godina pa od godine koja je u bizantskom sustavu moramo odbiti 5508 da bismo dobili godinu koja nama nešto znači. Tako npr. u Osmoglasniku – prvoglasniku piše da je otisnut 7002. godine pa kad odbijemo 5508, dobijemo 1494. Tako je u kolofonu, ali u predgovoru piše 7001. godina što je izazvalo puno rasprava zašto ta razlika.

I ubuduće će crnogorski i drugi naučnici imati puno posla u otkrivanju tajni što ih čuva nastanak i funkcioniranje inkunabula...

To je čar posla koji zovemo znanošću, koji zovemo filologijom. Vrlo autoritativni crnogor-

ski znanstvenik profesor Draško Živković objasnio je zašto te slavne knjige nisu imale veći utjecaj na svoju sredinu i šire, ali je u svojoj Istoriji Crnogorskoga naroda napisao: *Uz svu bremenitost, koju je sa sobom nosilo vrijeme, štamparija Crnojevića, kako svojom pojavom tako i svojim izdanjima, svojevrsni je epohalni međaš u kulturnom razvoju Crne Gore, slovenskoga svijeta uopšte, pa i dragulj u riznici evropske kulture.*

Vi niste standardolog, ali pratili ste rasprave (a povremeno i pisali) o tome. Postoji li jedinstveni „srpskohrvatski“ jezik ili postoje četiri standarda izrasla na štokavštini. Kako gledate danas na to pitanje?

Prvo bih htio reći ovo: Kada bi svi jezikoslovci svijeta i svi hrvatski jezikoslovci mislili da postoji „zajednički jezik“, hrvatski bi narod opet imao pravo da svoj jezik zove svojim imenom i da mu u svojoj državi određuje mjesto. To naravno vrijedi za svaki drugi narod.

Svi znamo da to pitanje ima svoje političko i svoje jezikoslovno lice. Mislim da je u ovom slučaju jednostavnije razgovarati o političkoj strani problema jer držim da nema valjane zamjene za stav da svaki narod mora sam imenovati svoj jezik, da mu nitko izvana ne smije propisivati kakav će u društvu biti položaj toga jezika, tko će se i kako brinuti za njegov izgled, tko će određivati njegovu normu. Jezikoslovci ne bi pristali na to da su austrijski i njemački dva jezika, ali Austrija ima u Bruxellesu svoj ured za prevođenje jer hoće imati tekstove u svojoj terminologiji, a ne u njemačkoj. Bio sam lektor u Grazu i mladi mi je Austrijanac rekao: *Samo jezikoslovci misle da su austrijski i njemački jezik jedan jezik, drugi nitko.*

Jezikoslovno gledano, situacija je zamršenija. Za jednu riječ je o jednom standardnom jeziku („srpskohrvatskom“) koji ima svoje nacionalne inačice, za drugu riječ je o četiri standardna jezika koji su oruđe četiriju narodnih zajednica, četiriju zasebnih kultura. Između ta dva postoji i niz drukčijih mišljenja. Htio bih prvo upozoriti da se ni najpouzdaniji i najbolji svjetski leksikoni i enciklopedije ne slažu u broju jezika kojim se ljudi danas na svijetu služe. To je ne samo zato ali i zato što jezikoslovlje nema općeprihvaćene kriterije za diobu jezika. I stoga je važno i potrebno da nas drukčije mišljenje ne uzrujava, pogotovo ne smijemo drukčije mišljenje nastojati onemogućiti političkim diskvalifikacijama. Za nekoga je jezik samo skup fonema, morfema i drugih jezičnih jedinica te njihov međusobni odnos. Drugi veliku važnost pridaju stavu da različite kulture ne mogu imati isti standardni jezik jer kultura ostavlja jake i prepoznatljive tragove u standardnom jeziku. Naravno, ne slažemo se ni u tome kolike su razlike dovoljne da govorimo o različitim jezicima. Uvijek se puno toga može nabrojati i nabrojeno nekom nije, a nekom jest dovoljno. Jezikoslovci moraju voditi računa o statusu razlike jer one jezikoslovno gledano nisu sve jednako važne. Vrlo se često pozivamo na činjenicu da se razumijemo, ali zaboravljamo da ono što razumijemo ne držimo uvijek svojim.

Naravno. Razumijemo i kava i kafa i kahva, ali sve ne osjećamo kao svoje...

Lijep primjer. Ne znam koliko govornika hrvatskoga jezika razumije izraz *hemisko jedinjenje*, ali i kad razumije, želi da dobiva tekst u kome piše *ke-mijski spoj*. Jezik ne služi samo

za sporazumijevanje nego i za identifikaciju.

Mislim da jako griješe oni koji tvrde da su bosanski, crnogorski, hrvatski, srpski, četiri naziva za jedan jezik. Mnogo puta ste u nekoj ulici vidjeli pet istih nebodera: kažete li da je to jedan neboder? Imaju li isti kućni broj? Kažemo da ih je pet jer su na različitim mjestu i u njima žive različiti ljudi, znači samo su na površan pogled isti. I standardni jezici izrasli na štokavštini služe različitim kulturama i narodima. I ništa ne smeta da imaju različita imena.

Jeste li saradivali s crnogorskim filozofima u vrijeme SFRJ? Pratite li danas montenegrističke sadržaje?

Još u studentskim danima na zagrebačkom Filozofskom fakultetu upoznao sam se s Miloradom Nikčevićem, osječkim sveučilišnim profesorom, čije je ime postalo simbol za crnogorsko – hrvatsku kulturnu suradnju: nebrojeno smo puta razmjenjivali mišljenje

o mnogim i različitim pitanjima, sve do danas. Njegov brat kojega nazivate utemeljiteljem montenegristike, Vojislav Nikčević često je dolazio u Hrvatsku. U Zagrebu je vodio duge razgovore sa Stjepanom Babićem, Daliborom Brozovićem, Josipom Silićem i drugim hrvatskim jezikoslovcima koji su se bavili hrvatskim jezičnim standardom. I sa mnom je vodio nekoliko dugih razgovora, ali ne o standardnim jezicima, nego o povijesnojezičnim pitanjima, posebice o staroslavenskom i njegovim redakcijama i recenzijama. Bio je neobično uporan i izdržljiv, naši su razgovori znali biti vrlo temperamentni, znali smo se prijateljski dugo prepirati. Recenzirali smo jedan drugom tekstove pišući i one službene i one prijateljske recenzije. Bio sam vrlo tužan kad sam čuo da je umro.

Pamtim iz povremenih susreta i Danila Radojevića i Radoslava Rotkovića. Sada dobivam časopis *Lingua Montenegrina* i čitam koliko mi snage dopuštaju.

Osigurana vječnost na mapi svjetskih jezika

Odlukom Tehničkog odbora 639-2 za međunarodnu kodifikaciju jezika u Washingtonu, konačno je potvrđeno da crnogorski jezik nije varijanta srpskoga jezika. Ta vijest s radošću je dočeka u onom dijelu crnogorske javnosti koji prihvaća činjenicu da jezik organizira čovjekov mentalni život, procese mišljenja i identifikacije, a negiranje crnogorskoga jezika tretira kao čin perfidne diskriminacije i asimilacije crnogorske nacije i kulture.

Predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović tim je povodom uputio čestitku direktoru Nacionalne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“. „Jezik kao sredstvo komuniciranja jedno je od najznačajnijih obilježja individualnog, nacionalnog i državnog identiteta. Kodifikacija crnogorskog jezika od strane Ujedinjenog savjetodavnog komiteta, sa sjedištem u Kongresnoj biblioteci u Washingtonu u okviru ISO 639 međunarodnog standarda, priznanje je i zamajac ne samo identitetu, već cjelokupnoj kulturi koja je u jeziku urezana kao kolektivno pamćenje“, poručio je Brajović. On je naglasio da je nakon ostvarivanja nezavisnosti 2006. godine, kodifikacijom crnogorskog jezika zajamčena vječnost na mapi svjetskih jezika.

Izložba

„Slike italijanskih marinista na području Boke Kotorske”

Piše:
Marija Mihaliček

Nedavno je u Galeriji solidarnosti u Starom gradu bila postavljena izložba „Slike italijanskih marinista na području Boke Kotorske” autorice Radojke Abramović, povjesničarke umjetnosti i muzejske savjetnice. Izložbu je organizirala Zajednica Talijana Crne Gore i Pomorski muzej Crne Gore Kotor, kao dio projekta koji je realiziran u suradnji s Narodnim sveučilištem iz Trsta. Nastavlja se lijepa praksa Zajednice Talijana Crne Gore - organiziranje kulturnih događaja i izložbi na kojima se predstavljaju talijanski umjetnici. Tako smo prije nekoliko godina imali priliku upoznati poznatog umjetnika Janisa Kunelisa i Mikelandela Pistoleta.

Tematska izložba „Slike italijanskih marinista na području Boke Kotorske”, koja nas vraća u prošlost, u XIX. stoljeće, obuhvaća vrijeme plovidbe jedrenjacima, vrijeme pomorskih i umjetničkih veza dviju

Izložbe poput ove uvijek su dobrodošle i korisne za struku, uz to one donose i otkrivaju javnosti kulturno naslijeđe koje, rasuto po muzejima, crkvenim zbirnkama ili u privatnih imatelja, nije u potpunosti sagledivo.

jadranskih obala koje su se gradile upravo zahvaljujući moru i plovidbi. Naime, izložba tematizira jednu značajnu i rasprostranjenu pojavu u sveukupnome likovnom naslijeđu Boke kotorske XIX. stoljeća, a to je marino-slikarstvo, u ovom slučaju nastalo kao proizvod talijanskih autora. Nastanak marino-slikarstva uglavnom je uvjetovan potrebom brodovlasnika, kapetana, patrola da svoj brod daju ovjekovječiti likovnim prikazom - slikom.

Često su te slike bile votivnog karaktera, kao zahvala, ufanje, molitva... upućene Bogorodici ili nekom svecu za spas u dramatičnim momentima koji su pratili život pomorca: u ratnim sukobima ili zlokobnim čudima mora. Takva slika sadrži istu nakanu pomorca kao kad se daruje crkvi ex-voto iskovan srebrna pa su zato bokeljske crkvene riznice mjesta gdje se čuvaju.

Pomorski kapetani su i u svoje domove rado donosili slike brodova kojima su ponosno ukrašavali svoje salone u Perastu, Dobroti, Prčanju, Stolivju. O povezanosti pomorca/kapetana s njegovim brodom, čiji je bio vlasnik ili mu je brod bio povjeren (zajedno s posadom i teretom), postoje mnoga svjedočanstva. Brodovi nisu bili samo izvor egzistencije, brod je značio način života, vezu sa svijetom, mogućnost prihvaćanja kulturnih i civilizacijskih navika i vrijednosti posijanih izvan uskih obala zaljeva i planinskih vijenaca.

Prikazi jedrenjaka u mirnoj plovidbi ili na olujnome moru, pod paljbom neprijateljskih topova, obavijenih dimom, u ratnom sukobu, na sidrištu ispred mediteranskih luka... bez obzira na okolnosti slikar u središte zanimanja postavlja BROD, nastojeći da vizualizira što više detalja za prepoznavanje, što je bila i glavna preokupacija naručitelja. Od talenta, edukacije i inspiracije autora ovisilo je nadograđivanje slike na putu ka umjetničkom djelu. To je razlog što u ovoj velikoj produkciji ulja na platnu, akvarela i grafika samo ponekad bljesne umjetnički izraz. To znači da ovo slikarstvo će-

šće i više karakterizira dokumentarnost od umjetnosti, odnosno vjerodostojnost prikaza od doživljenog.

Veliki interes pomoraca-naručilaca ovakvih slika uvjetovao je da ne samo u lukama Mediterana, već i u onim dalekim kao što je Kina, djeluju slikari koji su bili specijalizirani za slikanje brodova i za marino-motive. Drugi su pak bili opredijeljeni za portret, koji je isto tako stvaran željom pomoraca da ovjekovječe svoj lik.

Izložba je potvrda da likovna pomorska baština sačuvana u Boki kotorskoj motivima i sadržajem dokumentira sudbinsku vezanost Bokelja s morem, a mnogobrojna prisutnost talijanskih autora primjer je još jednog oblika kulturnih veza dviju jadranskih obala. U ovom slučaju protagonisti su slikari marinisti od kojih trojica pripadaju *obitelji Luzzo: Giovanni, Vincenzo i Antonio iz Trsta, Rafaele Corsini, Antonio di Simone, Francesco Fergola, Lorenzo Filippi, Eugenio Pessi, Vincenzo Poiret, Felice Polli, Vincenzo Kilone i Pierantonio Novelli*. To su imena autora koji su naslikali više od 45 slika prikupljenih iz Pomorskog muzeja Crne Gore, Muzeja grada Perasta (Memorijalne

zbirke Viskovića), iz crkava Gospe od Škrpjela i Rođenja Blažene djevice Marije sa Prčanja. Izložbu prati katalog na crnogorskom jeziku s uvodnim tekstom autorice izložbe i kataloškim podacima za sve izložene radove.

Izložbe poput ove uvijek su dobrodošle i korisne za struku, uz to one donose i otkrivaju javnosti kulturno naslijeđe koje, rasuto po muzejima, crkvenim zbirkama ili u privatnih imatelja, nije u potpunosti sagledivo. Zato je uložena napor da se objedine u postavci podaci o brojnosti marino-slika, njihovoj raznovrsnosti po motivu i sadržaju i na kraju senzibilizira javnost na obvezu tretmana zaštite i adekvatnog čuvanja ovih, po prirodi materijala i tehnike, osjetljivih artefakata. Ovakve izložbe koje upućuju na isprepletenost povijesnih, pomorskih i kulturnih veza imaju pozitivan prijem i odjek u građenju kulturnih veza između Crne Gore i Italije. Konačno, postav talijanskih marinista u Galeriji solidarnosti u Kotoru upućuje i na nedovoljno brige za ovo kulturno blago jer mnoge izložene slike traže restauratorsko-konzervatorske popravke i zaštitu.

Na otvorenju izložbe govorila je autorica Radojka Abramović, a mnogobrojnu publiku pozdravili su u ime organizatora Aleksandar Dender i Andro Radulović. Izložbu je otvorio veleposlanik Republike Italije Luka Zelioli. U muzičkom dijelu programa nastupili su tenor Aleksandar Janićijević i korepetitor Dejan Krivokapić. Na otvorenju izložbe bili su prisutni i predsjednica i generalni direktor Narodnog sveučilišta iz Trsta Kristina Benusi i Fabrizio Soma, generalni konzul Republike Hrvatske Marijan Klasić te predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić.

Putovanje u Split, Trogir, Biograd na Moru i Zadar

Piše:
Brankica Vrbat

Još jedna terenska nastava je iza nas. Svake godine čini nam se da naše putovanje stiže sve brže i brže. Ove školske godine odlučili smo posjetiti svima nam dragi Split, moj predivni Trogir,

suncem okupan Zadar te kraljevski grad Biograd na Moru.

Najveća briga bila nam je kako u četiri dana stići sve razgledati, a htjeli smo vidjeti što više. Glavna okosnica našega putovanja bile su brojne kulturne i povijesne znamenitosti navedenih gradova, prirodne ljepote nacionalnog parka Kornati te parkova prirode

Telašćica i Vransko jezero. Sve naučeno u školskim klupama sada smo imali prilike vidjeti i istinski doživjeti.

Učenici su naučili i shvatili na koji su način car Dioklecijan, Grgur Ninski, Marko Marulić, Majstor Radovan, Petar Berislavić te sveci i biskupi sv. Duje, sv. Lovre i sv. Donat obilježili hrvatsku povijest.

Unutrašnjost Dioklecijanove palače – Peristil

Grad Trogir - prijam kod gradonačelnika Ante Bilića

Naučiti djecu da cijene materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu te da se prema njoj odnose s poštovanjem i divljenjem nije jednostavno. Upravo tome cilju posvećena su ovakva studijska putovanja koja svakog učenika obogaćuju znanjem i odgajaju u pojedinca koji će cijeliti sve navedeno. U pojedinca koji će

znati povijest svoje države, a budućnost graditi na odgovornom ponašanju prema prirodnim i kulturnim ljepotama.

Sve navedeno ne bi bilo moguće bez podrške koju hrvatskoj nastavi svake godine daju: Državni ured za Hrvatsku izvan Republike Hrvatske, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Crnoj Gori, Hrvatsko

nacionalno vijeće, Hrvatska građanska inicijativa, Općina Kotor, Općina Tivat, Kotorska biskupija, Učenički dom „Spasić-Mašera“, INA Crne Gore, Porto Montenegro, Dom zdravlja Tivat te ove godine Grad Trogir i NK Hajduk.

Još jednom im se svima zahvaljujemo od srca što su nam omogućili ovo nezaboravno i neprocjenjivo iskustvo!

Da ne bi sve ostalo samo na mojim riječima, u nastavku pročitajte dva učenička osvrt na ovogodišnju terensku nastavu. Napisali su ih Anto Petrović iz Kotora te Ana Marija Stipanić iz Tivta.

Osvrt na ovogodišnju terensku nastavu

Piše učenik:
Anto Petrović

Sve je počelo 6. travnja u 7 sati ujutro. Još jedno lijepo jutro ukazivalo nam je na to da ćemo se sljedećih nekoliko dana divno provesti.

Prva stanica bio nam je grad Split. Posjetili smo Hajdukov stadion Poljud, a nakon toga započeli smo i obilazak grada. Prošli smo kroz čuvene Dioklecijanove podrumne, divili se njegovoj palači, prošetali prekrasnom rivom, Marmontovom ulicom, Voćnim trgom, Prokurativama i Peristilom. Na kraju smo uhvatili Grgura Ninskog za njegov zlatni palac te zaželjeli želju da se što prije vratimo u Split. Nastavili smo putovanje do Zadra i navečer se smjestili u hostel. Dobili smo slobodno vrijeme da se odmorimo od puta i pripreмимо za sljedeći dan.

Drugi dan našeg putovanja proveli smo u prirodi. Vožnja brodom do nacionalnog parka Kornati bila je veoma zanimljiva. Predivna priroda, čisto more, lokalno stanovništvo

Biograd na Moru - zabavni park Mirnovec

Poljudska ljepotica - zajednička fotografija s veteranom Hajduka Ivom Begom

koje nas je s radošću dočekalo. Tamo smo posjetili malu crkvicu Gospu o' Tarca te uživali u prirodnim ljepotama ovoga otočića. Sljedeće nam je određište bilo najveće prirodno jezero u Hrvatskoj. Naravno, to je park prirode Vransko jezero gdje smo imali prilike prošetati se jednim njegovim dijelom te dalekozorom promatrati rijetke vrste ptica. Dan u prirodi završio je večernjom šetnjom Zadrom. Obišli smo jedinstvene Morske orgulje, Crkvu sv. Donata, prošetali Kalelargom te vidjeli najljepši zalazak sunca na svijetu.

Treći dan posvetili smo malom kraljevskom gradiću Biogradu na Moru. Lagana šetnja gradom uz pratnju turističkog vodiča bila je veoma poučna. Ono što su svi željno iščekivali bio je zabavni park koji se nalazi u blizini Biograda. Već na prvi pogled znali smo da ćemo se svi divno provesti jer park je prepun adrenalinskih

Razgledavanje izložbe Anne Frank u OŠ „Majstora Radovana“ Trogir

i zabavnih sadržaja. Svi smo pronašli nešto za sebe i puni dojmova vratili se u Zadar.

Došao je i posljednji dan putovanja. Posjetili smo grad Trogir i OŠ *Majstora Radovana*. U školi smo razgledali izložbu o židovskoj djevojčici Anne Frank, a potom smo imali dogovoreni susret s dogradonačelnikom grada Trogira. Svi su nas lijepo dočekali, a nakon druženja uputili smo se razgledati kulturne znamenitosti

Predavanje o povijesti splitskoga nogometoga kluba Hajduk

grada. Katedrala sv. Lovre, Radovanov portal, Gradska loža u kojoj se nalazi Meštrovićev reljef bana Petra Berislavića, trogirski riva, kula Kamerlengo, Kairos, Knežev dvor, palača Čipiko, Marmontov gloričet... samo su neke od kulturnih ljepota grada Trogira.

Nastavili smo putovanje prema Tivtu i Kotoru, ali prije toga, kao nagradu za dobro ponašanje, zaustavili smo se još jednom u Splitu gdje smo imali slobodno vrijeme za šetnju.

Svemu dođe kraj pa tako i ovoj našoj maloj pustolovini, a već sada željno iščekujemo nove avanture.

Tko dodirne zlatni palac Grgura Ninskog i zaželi želju, ista će mu se i ostvariti!

Vožnja brodom oko NP Kornati i PP Telašćica

Zajednička fotografija na Kornatima

Piše učenica:
Ana Marija Stipanić

Svi učenici nastave hrvatskoga jezika i kulture proljeće dočekuju s posebnim uzbuđenjem. To je vrijeme kada idemo na terensku nastavu na kojoj stječemo nova znanja, iskustva, prijateljstva i sjećanja koja dugo pamtimo i uvijek iznova prepričavamo.

Tako je bilo i ove godine. Polaskom iz Tivta i Kotora u jutarnjim satima počelo je naše putovanje. U zraku se već mogla osjetiti uzbuđenost i nestrpljivost. Sunčano popodne u Splitu bio je savršen početak, a već prvu večer u Zadru prošli smo predivnu malu sla-

stičarnicu u kojoj smo probale najbolje palačinke. Njoj smo se vraćale na kraju svakoga dana kako bismo vratile energiju potrošenu na cjelodnevno razgledavanje. Drugi dan u Zadru ispunili smo uživanjem u prirodi kao pravi mali avanturisti. NP Kornati, PP Telašćica te PP Vransko jezero za nas su bili pravo osvježanje. Uživali smo u vožnji brodom upijajući svaku sunčevu zraku. Osim Splita i Zadra, posjetili smo i Biograd na Moru. To je prelijepi gradić koji me podsjetio na moj Tivat. Jako mi se svidio. Također, posjetili smo i zabavni park koji nas je sve oduševio. Iako sam odmah rekla da neću isprobati niti jednu

atrakciju te da ću samo gledati druge, društvo me nagovorilo upravo na suprotno. Ne žalim nimalo jer sam se divno provela.

U svakom gradu vidjeli smo mnoštvo kulturnih znamenitosti o kojima smo učili na nastavi. Poseban je doživljaj vidjeti sve te građevine uživo. Nakon razgledavanja Trogira i njegovih kulturnih ljepota, zadovoljni smo se uputili prema Crnoj Gori. Zadovoljni, ali pomalo i tužni što je svemu došao kraj.

Kao i na svakoj terenskoj nastavi dosada, i na ovoj sam se lijepo provela te želim zahvaliti nastavnicima i svima ostalima koji su nam je omogućili.

U snu slikao, a slikajući sanjao

Priredila:
Marina Dulović, prof.

Krajem travnja u kotorskoj Galeriji solidarnosti istaknuti crnogorski slikar i karikaturist Luka Lagator publici je predstavio tridesetak slika u tehnici akrila na platnu. Na samom otvorenju izložbe izveo je kraći performans. Odjeven u bijelu radnu uniformu s kačketom na glavi, kao da izlazi iz neke mljekare, autor je večer započeo tako što je s kotorskog trga ispred palače Pima, tj. Pjace od brašna, unio veliku kocku od stiropora s utisnutim fotografijama iz prošlosti Cetinja na kojoj su dokumentirani tragovi teškog života crnogorskih žena i majki. Kocka priča svoju priču o fizičkom naporu i ljudskoj patnji žena u Crnoj Gori i pomiče se kao - živo biće koje prema umjetnikovoj volji miruje ili se kreće u prostoru.

Na samome početku večeri, u ime ustanove „OJU Muzeji“ Kotor, publici se obratila Marina Dulović koja je istaknula: „Naš večerašnji gost, umjetnik Luka Lagator, već desetljećima unazad, tj. pola vijeka unazad, svojim umjetničkim tvorevinama raduje oči i dušu svih onih koji znaju vidjeti i prepoznati istinsku poruku istine, našeg

U svome umjetničkom izrazu umjetnik se oslanja na teoriju apsurdna, mit o Sizifu, „koji kod njega dobiva značenje samosvjesnog simbola koji otvara put izlaza iz patnji sveukupnog čovječanstva“

identiteta i postojanja. Njegov lajt motiv, Sizif kao apsurd i Sizif kao simbol upornosti i opstanka na ovom planetu, osvjetljava put i pravac u umjetničkim kodovima njegova futurističko-filozofskog aspekta.“

U svom kratkom performansu Lagator se biranim riječima

obratio publici: „Dragi prijatelji, želim vam dobru večer. Čudni su putevi životni – čudni su putevi Gospodnji. Danas je za mene jedan posebno težak dan koji ide zajedno s ovim mojim poslom - prije par sati sahranio sam majku koja je doživjela 97 godina, a nakon toga sam se strmoglavio niz

i pitali 'što je to bilo?'. Žena je odgovorila da nije ništa slabo, već dobro - rodio se sin Marko. Oni su se dohvatili za pištolje i puške i oglasili rođenje još jedne muške glave, još jedne puške crnogorske. Taj Marko bio je moj zet. Danas više nijesu među nama ni Stana, ni Stanko, ni Marko, ali jesu i ovdje večeras Stanin unuk i praunuk, i ova priča koja i nakon njih živi i svjedoči o veličini žene i majke u Crnoj Gori. Do danas, koliko ja znam, još nitko nije napravio spomenik ženi u Crnoj Gori iako su one to odavno zaslužile.“

ove lovcenske litice i evo me večeras s vama, dragi prijatelji. Moj 'posao' zove se Sizifov put i traje već trideset godina. Sigurno je većini ovdje večeras poznato čime se ja bavim i zašto to radim. Slike koje su ovdje pripadaju ciklusu 'Sizifov put – Omaž Cetinju'. Namjera mi je da 2020. godine uradim pedeset slika kao simbol mojih 75 godina života i 55 godina stvaralaštva. Najbolja ilustracija svega onoga što radim jest priča koju ću vam večeras ispričati. Odlično se uklapa u ambijent puta Cetinje - Kotor - Cetinje. Početkom prošlog vijeka iz podlovcenskog sela Velestovo na kotorski pazar uputila se s ostalim ženama iz sela Stana Stankova Abramović. S bremenom na leđima, tj. robom koju je namjeravala prodati i za nju kupiti nešto drugo što u selu nisu imali, u devetome mjesecu trudnoće - bremenom u trbuhu, u dva ujutro uputila se niz lovcenske serpentine. Za prodanu robu nakon više sati pazarenja kupila je 25 kilograma soli i opet s teretom na leđima krenula nazad, svojoj kući. Kada je stigla do Njeguša osjetila je prvi bol koji je ukazivao da se porođaj približava. Hrabro je nastavila dalje, do Čeklića i Čeva, a bolovi su postajali

sve jači. Žene s kojima je bila u društvu nagovarale su je da svrati u selo i kod njih se porodi, ali je ona to odbijala. S velikim naporom i još većim bolovima stigla je uvečer kasno i do svoje kuće. Kada je htjela ući, začula je žamor i glasan razgovor muških ukučana i shvatila kako s komšijama igraju karte. Pomislila je 'gdje sad da ih remetim i tu se porađam – sramota'. Ušla je u obližnju štalu, popela se gore gdje se sijeno drži i uz pomoć žene koja joj je pravila društvo na povratku s pazara, porodila se. Kada su muškarci iz kuće začuli djetetov plač, skočili su

Nakon burnog pljeska i dirljivje, lijepo ispričane priče, izložbu je proglasio otvorenom gradonačelnik Kotora Vladimir Jokić obrativši se ljubiteljima umjetnosti ovim riječima: „Kada sam dobio poziv da otvorim ovu izložbu, nisam imao dilemu jer poznajem i veoma cijenim djelo Luke Lagatora. Njegova slika 'Raspeće' u mom domu zauzima centralno mjesto. Predstavlja mi čast i zadovoljstvo da izložbu proglašim otvorenom.“

Luka Lagator rođen je 8. prosinca 1945. godine na Cetinju. Završio je Ekonomski

fakultet u Titogradu. Čitav svoj život bavi se umjetnošću, a svoj izraz ostvaruje u multi-medijalnim formama kroz slike, karikature, performanse, objekte, instalacije, pisanu riječ, film... Svoju prvu izložbu imao je kao student u Titogradu, od 1978. član je Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore i od 1996. član Udruženja karikaturista Crne Gore. Autor je dva kratka umjetnička filma, „Sizifov put“ i „Sizifov trud“, i prve knjige stripa u Crnoj Gori. Do sada je imao 24 samostalne izložbe slika i 24 izložbe karikatura, a sudjelovao je na više od 200 zajedničkih izložbi slika i više od 500 zajedničkih izložbi karikatura u zemlji i inozemstvu. Godine 1997., izvodeći jedan od svojih performansa, krenuo je s 0 metara nadmorske visine iz Budve, s kamenom poput Siziifa, do vrha Lovćena na 749 m.n.v., odakle je kamen strmoglavio niz lovćenske strme litice. Autor je više od 3.500 tekstova publiciranih u raznim časopisima i ostalim tiskanima izdanjima. Dobitnik je velikog broja nagrada i priznanja, kako domaćih tako i međunarodnih, nosilac Trinaestojulske nagrade za 2010. godinu i statusa *Istaknuti kulturni stvaralac Crne Gore*. Član je mnogobrojnih žirija na velikim svjetskim festivalima karikature.

U svom stvaralaštvu prolazi kroz tri stvaralačka razdoblja ili tri faze: „Čovjek u prostoru“, „Narušavanje prostora“ i „Sizifov put“. Već dugo godina Luka Lagator se u „fazi da likovnim sredstvima uspostavi red u kozmičkom kaosu izazvanom ljudskom nebrigom oslanja na teoriju apsurdna“. U katalogu koji je pratio izložbu historičarka umjetnosti Ljiljana Zeković zapisala je: „Lagatorov likovni opus možemo sagledati kao neprestano tražanje za istinom koja je neg-

dje izvan naših čula opažanja, u duhovnom središtu koje je izvorište i konačnost svih stvari. Sam stvaralački čin, od najranijih slika, predstavlja dugo putovanje kroz maglice prošlosti i sadašnjosti, u budućnost koja se javlja kao opsjena, kao logički put kojim se kreće ‘materija’ od njenog nastanka do neizbježnog kraja koji zapravo nije konačnost, već premještanje energetske jezgre ‘života’ u novu prostornu vremensku dimenziju... Kocka postaje dominantna forma njegovog likovno-jezičnog izraza. Otvarajući specifično polje djelovanja umjetnik je smješta i u vijugavu formu koja pulsira kao ‘krvotok života’ i iluzorno otvara prostor beskonačnom. Zapravo, svaki njezin segment živi vlastitim životom, ali predstavlja i dio ukupnosti makrokozmosa i mikrokozmosa, dok vijugava forma transformirana u spiralu svoj početak ili pak kraj, svoj životni epicentar i nultu točku nalazi u kocki. Polazeći od pretpostavke čulne, taktilne vrijednosti materije i etičkih postulata, on je teoriji apsurdna dao novu konotaciju. U ograničenom vremenskom i prostornom ambijentu Lagator je povezo materijalnu trijadu: čovjeka, umjetnu tvorevinu i

netaknutu prirodu s vlastitom duhovnom katarzom. Naime, Luka je pošao suprotnim principom, od intravertnog čovjeka današnjice prema njegovom ekstravertnom pročišćenju.“

Uz tridesetak izloženih radova Luke Lagatora ostao je još jedan prislonjen uz umjetnikovu sliku „Lokanda“ da krasi prostor Galerije solidarnosti, koji je dvanaestogodišnja djevojčica tijekom otvaranja izložbe držala u ruci. Lukina unuka Lana Lagator ostavila je te večeri svoje djelo.

**TEKST INICIJATIVE DA SE BOKELJSKA MORNARICA UVRSTI
NA UNESCO-OV REPREZENTATIVNI POPIS NEMATERIJALNE
KULTURNE BAŠTINE ČOVJEČANSTVA IZAZVAO JE VELIKU
POLEMIKU I RAZLIČITA REAGIRANJA**

Čija je Bokeljska mornarica? (IV dio)

Priredili:
**Miroslav Marušić
i Tripo Schubert**

U četvrtom nastavku serijala donosimo kronologiju aktivnosti i reagiranja relevantnih institucija o nominaciji Bokeljske mornarice na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Susret ministra kulture Crne Gore i ministrice kulture R. Hrvatske

Crnogorski i hrvatski ministri kulture Aleksandar Bogdanović i Nina Obuljen Koržinek razgovarali su 4. veljače u Kotoru o spornoj kandidaturi Crne Gore za uvrštenje Bokeljske mornarice na UNESCO-ov popis kulturne baštine bez navođenja da je riječ o baštini hrvatskoga naroda, a Bogda-

Iako je Vlada Crne Gore usvojila 29. ožujka 2018. godine nominacijski dosje za upis Bokeljske mornarice na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, nastavljamo i dalje obavještavati čitatelje o kronologiji reagiranja pojedinaca i institucija, što je pridonijelo donošenju ovakve odluke.

nović je rekao kako ta hrvatska kulturna vrijednost pripada svim građanima Crne Gore.

Crna Gora pokrenula je nominaciju Bokeljske mornarice i kola svetog Tripuna za UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva bez navođenja kulta svetog Tripuna i

hrvatskog naroda koji je stvarao i do danas je baštinik naslijeđa Bokeljske mornarice.

Bogdanović je istaknuo kako je „Bokeljska mornarica kulturna vrijednosti koja pripada svim građanima Crne Gore i s kojima svatko ima pravo da se identificira”, navedeno je u priopćenju crnogorskog Mi-

nistarstva kulture nakon sastanka s ministricom Obuljen Koržinek.

„Ministri su se suglasili da će o ovom pitanju stručnjaci dviju zemalja u sljedećim danima intenzivno surađivati kako bi pokušali u direktnoj komunikaciji izbjeći sve eventualne nesporazume i otvorena pitanja”, istaknuto je u priopćenju.

Hrvatska želi da nominacija za upis Tripundanskih svečanosti i kola na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva bude zajednička nominacija Hrvatske i Crne Gore, priopćeno je nakon sastanka.

Zastupnik HGI-ja u Parlamentu Crne Gore: U slučaju da se zaobiđe ime hrvatskog naroda, to bi imalo loše posljedice

Hrvatska građanska inicijativa pažljivo prati nominaciju Bokeljske mornarice za UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine. U slučaju da se zaobiđe ime hrvatskog naroda, poslanik HGI-ja Adrian Vuksanović kaže da bi to imalo loše posljedice.

Hoće li ime hrvatskog naroda biti uz Bokeljsku mornaricu na nominaciji za UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine za Hrvatsku građansku inicijativu iznimno je važno i od toga neće odustati.

„Mi Bokeljsku mornaricu ne oduzimamo Crnoj Gori, već je dajemo Crnoj Gori. I mene raduje svaki pripadnik Bokeljske mornarice koji nije iz hrvatskog korpusa jer na taj način se potvrđuje vrijednost Bokeljske mornarice. Ali moramo priznati činjenično stanje”, rekao je Vuksanović za TV CG.

U slučaju Bokeljske mornarice dominantna je zasluga

hrvatskog naroda, naglašava Vuksanović. Negiranjem Vlada je nepravедna prema njima, ali i prema vrijednostima kojima se diči. Definiranje nominacije HGI pažljivo prati.

„Vjerujem da takva nepotpuna nominacija ne bi prošla u UNESCO-u, to bi imalo jednu lošu konsekvencu, a onda bismo na najvišoj razini razmotrili čitavu situaciju i donijeli određene odluke”, istaknuo je Vuksanović.

Može li to biti razlog za razlaz u vladajućoj koaliciji, što ističu pojedini mediji?

„Taj odgovor dat će najviša upravljачka tijela i predsjednički odbor HGI-ja, ali tome pristupamo s velikom ozbiljnošću”, poručio je Vuksanović.

Milica Nikolić iz Nacionalne komisije za suradnju s Odborom UNESCO-a:

U tijeku su završne aktivnosti u pripremi nominacijskog dosjea koji će Nacionalna komisija za suradnju s UNESCO-om uputiti Odboru za svjetsku baštinu najkasnije

do 31. ožujka ove godine. Priprema dosjea podrazumijevala je opsežan rad na definiranju najvrjednijih značajki ovoga živog kulturnog dobra, čiji se nastanak vezuje za 809. godinu i donošenje moći svetog Tripuna u Kotor. Cijelim poslom koordinirala je generalna tajnica Crnogorske nacionalne komisije za suradnju s Odborom UNESCO-a Milica Nikolić.

U razgovoru za Radio Tivat Nikolić je rekla:

„Već duže od godinu dana surađujemo aktivno s Bokeljskom mornaricom kako bismo proces doveli do kraja. Tekst je praktično već gotov, film je u finalnoj fazi montaže. Nakon toga će biti priređena konačna selekcija fotografija tako da možemo reći da smo u završnoj fazi kompletnog procesa.“

Dvanaest stoljeća tradicije Bokeljske mornarice - koliko Vam je bilo teško ili lako, kao najodgovornijoj u ovom procesu, apstrahirati bit ove kulturološke činjenice, najpozvanijeg svjedoka iznimno slojevite i sadržajne historije Boke kotorske?

Milica Nikolić: Iskreno, bilo mi je iznimno teško. I meni i stručnom timu. Razlog za to je tekst formulara za nominaciju. Formular je ograničen brojem riječi, što je za neka poglavlja samo 150 riječi. To je doslovno nekoliko rečenica. I vi sad, u takvim poglavljima, morate prenijeti svu bit Mornarice koja nije samo vezana uz religijski aspekt ili za kolo ili za pojedine segmente poput uniforme ili tradicionalnih zanata, nego je sve to zajedno. Bilo je prilično izazovno izvući samu bit iz svega toga. A s druge strane, svi smo mi prilično emotivno vezani uz Mornaricu i onda je teško bilo ograničiti se da ne idete previše u emotivan odnos, da ne nudite previše emotivne eksplikacije, nego da to bude koncizno i stručno utemeljeno. Čini mi se da smo dobro odgovorili tom izazovu.

Naravno, tekst je prolazio različite faze, trpio izmjene, dok nije usuglašen do kraja. Ono što mi je jako drago je da je Crna Gora prepoznala da je Bokeljska mornarica jedno od najvrjednijih kulturnih dobara, misleći pritom i na materijalnu i nematerijalnu baštinu. Ovo je prva kandidatura koju Crna Gora pokreće za upis na Reprezentativnu listu. I to je jako važno ne samo zbog UNESCO-a, jer Bokeljska mornarica već ima prepoznat i međunarodni, nacionalni i lokalni karakter. Važno je i zbog prepoznavanja procesa zaštite, koji funkcioniра po tzv. 'bottom-up' principu. Dakle, inicijativa je došla od lokalne zajednice. Oni su prvi prepoznali da je Mornarica važna i da prelazi lokalne i nacionalne okvire pa smo je zaštitili na nacionalnoj razini i sad idemo

na međunarodnu. Mislim da je to pravi pristup i treba služiti kao primjer za neka druga dobra koja bi se u budućnosti mogla naći na toj listi ili se barem kandidirati za mjesto na toj listi.

Postavlja se pitanje koliko mi zaista jesmo na nacionalnom nivou svjesni vrijednosti Mornarice. Koliko se njezin značaj priznaje i koliko joj se pažnje poklanja i u obrazovnom sustavu i na druge načine? Je li možda točna tvrdnja da nismo do kraja svjesni što baštinimo?

Milica Nikolić: Ja ne bih mogla dati takvu ocjenu. Mislim da jesmo, barem kad su u pitanju stručnjaci u području kulture. Kada je u pitanju obrazovni sustav, tu se svakako može učiniti puno toga.

Po mome mišljenju, tema Bokeljske mornarice mogla bi se naći u udžbenicima jer, koliko znam, do sada nije bila uvrštena u obrazovni proces. Ali isto tako znam da sama Mornarica održava edukativne radionice, njezini predstavnici gostuju u školama u Kotoru, vjerujem i drugdje u Boki, kako bi prezentirali ono što je njezina tradicija, kako izgleda uniforma, što Mornarica zapravo znači. Naslijede koje ona njeguje i koje trebamo prenijeti budućim generacijama zapravo je bit multikulturalnog društva na koje se često pozivamo. Mornarica je možda istinski element koji oslikava ono što je Ustavom zagarantirano - građansko, multikulturalno društvo. Imamo dvanaest stoljeća staro kulturno dobro koje je slika multikulturalnosti pa treba jačati upravo takav način pristupa i promocije novim generacijama jer je bit Mornarice da se stalno obnavlja. Na kraju, imamo institut malog admirala, koji je simbol vječite obnove Mornarice. Mislim da je to mehanizam kojem treba dati prioritet.

Iako je 2013. godine dobila status nematerijalnoga kulturnog dobra Crne Gore, Bokeljska mornarica je i u trenutku nominacije predane Odboru za svjetsku baštinu u ingerenciji Ministarstva unutarnjih poslova sa statusom nevladine organizacije.

Milica Nikolić: To je svakako okolnost koja nije baš adekvatna, i meni je jako žao što Mornarica i dalje ima taj status. Mislim da ona zaslužuje značajno drukčiji status. Predstavnici Bokeljske mornarice su, koliko sam upoznata, imali više sastanaka s ministrima kulture, sigurna sam s ministrom Ljumovićem, a mislim i Goranovićem, kako bi se našao pravilan okvir da

Predsjednik Općine Kotor i Admiral Bokeljske mornarice

se Mornaricu organizira na nacionalnom nivou, ne misleći pritom na diranje u njezinu unutarnju organizaciju, nego stavljanje u adekvatniji okvir koji država omogućava. To još uvijek nije riješeno, ali znam da se vode intenzivni pregovori i razgovori na tu temu i vjerujem da će to biti sljedeća faza, da će država, čim predamo nominaciju, svu pažnju staviti na pronalaženje adekvatnog rješenja njezine formalno-pravne organizacije.

S obzirom na to da je u pitanju živo kulturno dobro - organizacija koja djeluje, podmlađuje se, treba obnavljati svoja materijalna sredstva, prije svega odore i oružje - postoji li pravna mogućnost da Bokeljska mornarica bude uspostavljena kao institucija kulture?

Milica Nikolić: To je bio jedan od neformalnih prijedloga koji su se mogli čuti na sastancima na kojima sam bila prisutna. Međutim, to nije bilo prihvatljivo samoj organizaciji, njima to nije odgovaralo u tome momentu. Međutim, ono što je važno je da je država prepoznala da Mornarica zaslužuje njezinu

punu pažnju, ne samo u smislu nalaska strukture koja će biti prihvatljiva za organizaciju, nego i u smislu financiranja organizacije. Ministarstvo kulture prošle godine namijenilo je 30.000 eura za potrebe obnove i održavanja uniformi. Pronalaze se mehanizmi kako se može prevladati činjenica da organizacija ima status NVO-a i da se osigura njezino financiranje. Bokeljska mornarica je daleko značajnija od bilo koje nevladine organizacije i daleko drukčija u smislu svoje organizacije. Razlog njezina statusa je Zakon o nevladinim organizacijama koji za pitanje Mornarice nije bio dobro rješenje, ali je u tom trenutku bio jedino moguće rješenje. Nadam se da će ovo pitanje u sljedećem razdoblju biti trajno riješeno kako bi Mornarica bila formalno-pravno adekvatno definirana, što će joj osigurati da ima odriježene ruke da se bavi onim što su njezine, da tako kažem, suvremene obveze.

Hoće li do pronalaženja toga konačnog rješenja Ministarstvo kulture nastaviti financijski podržavati Mornaricu? Svjedoci smo da je njezin rad do sada bio

financiran isključivo sredstvima lokalnih uprava bokeljskih općina u kojima funkcionira matica i područne organizacije. U povlaštenom je položaju u odnosu na ostale NVO-a, ali sredstva za njezino funkcioniranje su nedostatna.

Milica Nikolić: Upoznata sam s tim o čemu govorite. Ali, ono što smo zaboravili u promišljanju Bokeljske mornarice je to da je matična institucija kulture koja se odnosi na Mornaricu Pomorski muzej Crne Gore, koji je nastao iz njezinog legata. Moje mišljenje je da treba jačati tu vezu - između Mornarice i Pomorskog muzeja. To je mehanizam kako možemo prevladati te pravne, da tako kažem, 'začkoljice' koje onemogućavaju direktnu suradnju i u pogledu financiranja organizacije.

Na pravnu zelenu granu, dakle, postoje naznake da ćemo uskoro izaći. Ali, kako da emotivno izađemo na zelenu granu? U kontekst procesa nominacije uključile su se političke stranke i nevladine organizacije koje za sebe kažu da prezentiraju interese hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, zajedno s predstavnicima nekih institucija i organizacija iz Hrvatske, inzistirajući da je Bokeljska mornarica prije svega kulturno naslijeđe Hrvata Boke kotorske.

Milica Nikolić: Bokeljska mornarica je dvanaeststoljetno kulturno dobro, nematerijalno kulturno dobro koje je iznimno važno za Crnu Goru, a prije svega za lokalnu zajednicu Boke kotorske. Bokeljsku mornaricu očuvala je lokalna zajednica Boke kotorske. Kako su se oni nazivali tijekom proteklih dvanaest stoljeća, koje su se tu sve države nalazile,

koji su se pravni i društveni okviri nalazili na prostoru Boke kotorske, mi možemo samo analizirati, ali i ne moramo jer to nije toliko relevantno. Ono što je relevantno jest da je Bokeljska mornarica nadnacionalna institucija i da ona prihvaća sve članove koji prihvaćaju njezin statut bez obzira na njihovu nacionalnu, vjersku, rodnu, spolnu, kakvu god opredijeljenost i datost. Analiza nacionalnog diskursa u kontekstu Bokeljske mornarice je neadekvatan pristup ovome kulturnom dobru i mislim da pokazuje određeno nerazumijevanje ne samo procesa zaštite, nego i same Mornarice. Jer, ako Mornarica samu sebe definira kao nadnacionalnu organizaciju, kojoj nacionalnost ne igra nikakvu ulogu, zašto bi onda netko sa strane nametao takvu vrstu okvira?! Mislim da je strašno pogrešan pristup u kojem jedno kulturno dobro, koje je staro 12 stoljeća, danas tumačimo kao pitanje nacionalnih manjina. To nije pitanje nacionalnih manjina. Crna Gora je građanska država. Ustav je definira kao multikulturalno društvo u kojem svaki pojedinac, bez obzira na to je li vjernik ili nije vjernik, ili je jedne, druge, treće ili pete nacionalnosti, ima jednako pravo da se identificira s bilo kojim materijalnim ili nematerijalnim kulturnim dobrom u Crnoj Gori. Ako postoji neko kulturno dobro, koje apsolutno oslikava vrijednosti proklamirane Ustavom ove zemlje, koji Crnu Goru definira kao građansku državu, onda je to Bokeljska mornarica jer ona ima taj koncept nadnacionalnosti. Nacionalni okvir u pristupu Mornarici, sa stručnog i svakog drugog aspekta, potpuno je neprihvatljiv.

Upravo je nacionalni prefiks, koji nose organizacije s imenom Bokeljske mornarice

koje djeluju u susjednoj Hrvatskoj, razlog što ove organizacije nemaju status podružnica matične organizacije.

Milica Nikolić: To je već pitanje unutarnjeg ustrojstva Mornarice. Ali, tako je. Dat ću primjer kako bih dodatno odgovorila na ovo pitanje. Prije dvije godine na UNESCO-ovu listu Indija je upisala jogu. I u Crnoj Gori postoji joga zajednica, ja sam njezin član. Ta zajednica postoji već tridesetak godina. Ali, to ne znači da je Crna Gora trebala aplicirati zajedno s Indijom. Naravno da su to fenomeni koji prelaze granice, šire se. Ali, ako pogledamo Konvenciju, ako bismo sve gledali kao prekogranično, sve kao svačije, onda je Konvencija suvišna.

Mornarica je nastala pod okriljem Katoličke crkve i neraskidivo je vezana uz kult svetog Tripuna i grad Kotor. Međutim, to nije jedina činjenica koja je definira.

Milica Nikolić: Taj aspekt nitko ne dovodi u pitanje. On je svakako prepoznat i u nacionalnom registru, a našao se i u aplikaciji prema UNESCO-u. Ali, Bokeljska mornarica nema samo religijski okvir, već postoje drugi segmenti Mornarice koji su jednako važni: kolo Bokeljske mornarice, uniforme, stari zanati koji su omogućili da se te uniforme očuvaju, kao i sve ono što ona prezentira. Kada je u pitanju materijalna i nematerijalna kultura, vi se bavite zaštitom tzv. kulturne vrijednosti. Kulturna vrijednost istinski se ogleda kad se kolo igra ispred katedrale svetog Tripuna, na Trgu od oružja, u Tivtu i Hercegovini. Mornarica je prije svega vezana uz prostor Staroga grada Kotora, pa onda i Tivta i Herceg Novog i Perasta. Ona ovisi o lokalnoj zajednici

Sastanak u Kotoru

Boke kotorske i očuvala ju je lokalna zajednica Boke kotorske. Porodice koje danas sudjeluju u radu Mornarice to su naslijedile od svojih predaka. Naravno da se mogu priključiti i članovi koji ne baštine porodičnu tradiciju, ali upravo su višestoljetne porodične tradicije te koje su istkale Bokeljsku mornaricu. Ako bismo je gledali kroz taj okvir, koji se nameće, to bi ponizilo vrijednost svega onoga što je 12 stoljeća opstalo samostalno.

Dakle, formulacija koja je ušla u nominacijski dosje je da je Bokeljska mornarica nematerijalno kulturno dobro Crne Gore.

Milica Nikolić: Mi ni u jednom momentu ne kažemo da je to crnogorsko kulturno dobro. Mi uvijek vodimo računa da je to kulturno dobro Crne Gore i

nemamo nikakvu namjeru da ga označavamo kao crnogorsko ili imenom bilo koje druge nacije. Takva vrsta pristupa je abolirana u tom tekstu i u bilo kojoj vrsti tekstova koji se nalaze u Upravi za zaštitu kulturnih dobara jer takav pristup nije poznat u našoj praksi. Nije prepoznat ni Ustavom ni zakonima i takav pristup mi nemamo u izradi same nominacije.

Kraj mjeseca nije daleko. Kažete da je izrada filma u završnoj fazi. Kakva je procedura nakon predaje nominacije?

Milica Nikolić: Za film je potrebno snimiti još nekoliko planiranih kadrova te konačno definirati nekoliko fotografija koje će biti umetnute. I sam rad je jako zanimljiv. To je forma filma koji nije klasičan dokumentarni film. Radi se po detaljnim uputama UNESCO-a i jednako je važan koliko i sam

tekst nominacije te on oslikava sve ono što je rečeno u tekstu. Sastavni dio dosjea su i suglasnosti lokalne zajednice. Suglasnosti su jako važne zbog toga što one predstavljaju inicijativu građana, institucija, udruženja, koji žele da se na taj način uključe u proces nominacije i da daju neki svoj osoban odnos prema čitavome tom procesu. Prikupili smo stotine tih suglasnosti, od škola, učenika, institucija, općina, do pojedinaca koji su imali potrebu da napišu što za njih osobno znači Bokeljska mornarica. U momentima zamora, pritisnuti rokovima i velikim poslom, upravo smo posezali za tim suglasnostima i čitali ih kao stimulans da nastavimo i posao dovedemo do kraja. Tu se istinski ogleda pristup struke ovome delikatnom i važnom pitanju - kako smo mi do sada radili, kako smo mi razumjeli Mornaricu, jesmo li dobro prenijeli - u njima smo sve

pročitati. Upravo te suglasnosti sadrže sve ono što Mornarica jest. Sve smo ih preveli, i one će biti dio nominacije.

Što se tiče procedure, nakon predaje aplikacije kreću konzultacije s Odborom i sugestije za korekciju eventualnih propusta i tehničkih pogrešaka. Nakon toga kreće krug njihovih sesija na kojima će se, između ostalog, analizirati i naša nominacija. Konačan odgovor možemo očekivati za otprilike godinu i pol, poručila je Nikolić.

Upravni odbor Bokeljske mornarice

Bokeljsku mornaricu danas baštine stanovnici Boke kotorske, većinom katolici, Hrvati, a zatim i pripadnici pravoslavne vjere i drugih konfesija

Bokeljska mornarica obavijestila je dopisom Ministarstvo kulture Crne Gore da je na zajedničkoj sjednici Admiralata i Upravnog odbora od 27. veljače 2018. godine donesena odluka da se od Ministarstva kulture Crne Gore traži izmjena točke 1. Rješenja UP/I br. 04-55/2013 od 3. 7. 2013. godine kojim se „utvrđuje Bokeljskoj mornarici, koja predstavlja simbiozu vještine, jezika, govora, korištenja umjetničkih i zanatskih umotvorina, izvođačkih vještina, održavanja tradicionalnih obreda vezanih uz kultnu ličnost, mjesto i ambijent, status nematerijalnoga kulturnog dobra od nacionalnog značaja”.

Kako je Bokeljska mornarica, prema usvojenom statutu, neraskidivo vezana uz kult sv. Tripuna, kako je grad Kotor matica i mjesto održavanja Tripundanskih svečanosti i kako se u ambijentu Boke kotorske održavaju i druge djelatnosti Mornarice, predlažemo da se točka 1. Rješenja promijeni i glasi:

„Utvrđuje se Bokeljskoj mornarici, koja predstavlja

simbiozu vještine, jezika, govora, korištenja umjetničkih i zanatskih umotvorina, izvođačkih vještina, održavanja tradicionalnih obreda vezanih uz kult sv. Tripuna, grad Kotor i Boku kotorsku, status nematerijalnoga kulturnog i duhovnog dobra od državnog značaja.”

U stavku 3. obrazloženja Rješenja, kao i u točki 1. stavak (ii) dosjea, treba dopuniti tekst:

„Organizacija koja je prepoznata kao nosilac-čuvar kulturnog dobra je NVO Bokeljska mornarica Kotor sa sjedištem u Kotoru, Pjaca od kina br. 372, koju danas baštine stanovnici Boke kotorske, većinom katolici, Hrvati, a zatim i pripadnici pravoslavne i drugih konfesija i uvjerenja, Crnogorci, Srbi i pripadnici ostalih nacionalnosti u Crnoj Gori koji su sudjelovali u njezinom očuvanju, organizirani u zajednicu koja je čuvar tradicije ove iznimne kulturno-historijske tekovine i njezina duhovnog naslijeđa, zatim lokalna i šira zajednica, kao i sve organizacije koje svojim djelovanjem baštine tradiciju Bokeljske mornarice Kotor.“

S obzirom na to da je u tijeku izrada dosjea za upis Bokeljske mornarice Kotor na listu svjetske nematerijalne baštine UNESCO-a, molimo Vas da izmijenite Rješenje UP/I br. 04-55/2013 od 3. 7. 2013. godine prema navodima u točkama 1. i 2. ovog dopisa kako bi podaci u dosjeu za upis Bokeljske mornarice Kotor na listu svjetske nematerijalne baštine UNESCO-a odgovarali službenoj registraciji u Ministarstvu javne uprave i kako bi se, umjesto uopćenog opisa o vezanosti uz kultnu ličnost, mjesto i ambijent, u zakonskoj formulaciji rješenja i u dosjeu jasno odredila veza Bokeljske mornarice s kultom sv. Tripuna, gradom Kotorom i Bokom kotorskom, a također jasno odredio identitet nositelja kulturnog dobra.

Dokument je usvojen jednoglasno na sjednici UO Bokeljske mornarice 27. veljače 2018. koji potpisuju admiral Antun Sbutega i predsjednik UO-a Aleksandar Dender.

Nastavlja se...

Vrmac – kulturni pejzaž (ili Jedna naizgled utopijska ideja)

Piše :
Marija Nikolić

Fondacija Petrović Njegoš u suradnji s NVO Kulturno-zavičajno udruženje NAPREDAK Gornja Lastva i EXPEDITIO – Centar za održivi prostorni razvoj iz Kotora, kao i društvima Athos Airpower Nomandie i Green Energy Normandie, kreće u izradu studije čija je tema revitalizacija pejzaža Vrmca uz istodobni razvoj zelene energije. Projekt je uvršten u program od 100 projekata borbe protiv klimatskog zagrijavanja koji pokreću Fondacije R20 i Di Caprio, a Green Energy Normandie će sudjelovati u njezinu financiranju. Izravni korisnici ovoga projekta u konačnici će biti općine Tivat i Kotor pa rad na studiji zahtijeva sudjelovanje više lokalnih aktera iz ovih općina.

U domu kulture „Ilija Marković“ u Gornjoj Lastvi organiziran je 12. ožujka 2018. godine okrugli stol na kojem su sudjelovali nositelji projekta i predstavnici dvije lokalne samouprave, Tivta i Kotora. Tom prilikom razgovarano je o različitim negativnim posljedicama nekada obrađenog,

Ovaj projekt je na tragu niza prethodno realiziranih projekata koji su se bavili različitim segmentima nekadašnjeg života u selima na Vrmcu.

Sa sastanka u Gornjoj Lastvi

a danas zapuštenog pejzaža Vrmca (opasnost od šumskih požara, neprohodnost, gubljenje pejzažnih vrijednosti...), kao i o mogućnostima obnove poljoprivrede i drugih djelatnosti vezanih za zemlju, a koje bi promijenile današnji izgled

pejzaža Vrmca. Iskazan je koncenzus u zaključku da bi obnavljanje djelatnosti donijelo višestruku korist: ekonomsku, estetsku, protupožarnu, socijalnu... Zbog svega toga je ideja projekta podržana i dogovoren je nastavak suradnje

na izradi studije koja će biti osnova za daljnje aktivnosti i podloga za traženje donatora za njezinu realizaciju.

Projekt je nakon završetka okrugloga stola predstavljen medijima na za to organiziranoj konferenciji. Tom je prilikom govorio princ Nikola Petrović Njegoš, Pjer Vilnev i Mario Matulić iz Athos Airpower Normandie i Green Energy Normandie, predstavnicima EXPEDITIO Aleksandra Kapetanović i Marija Nikolić iz KZU Napredak Gornja Lastva.

Danas su nekada obrađene padine Vrmca zarasle divljim samoniklim raslinjem koje je pokrilo terasaste dolce i koje uzrokuje urušavanje suhomeđa kojima su dolci podzidani. Ovakav pejzaž izgubio je vrijednosti koje su ga nekada činile, po današnjim mjerilima, agrikulturnim pejzažom. Istodobno,

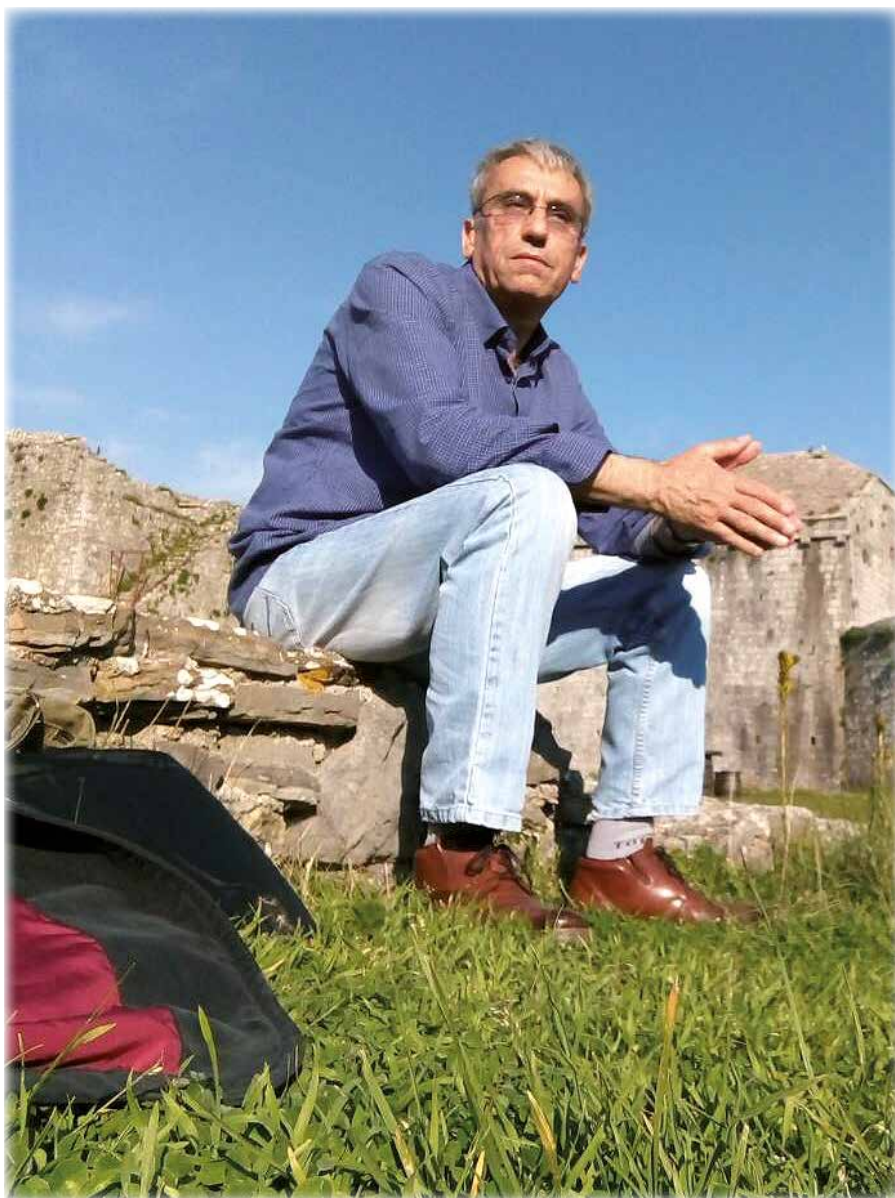
teško prohodne površine pod bujnim raslinjem predstavljaju potencijalnu opasnost od šumskih požara koje bi bilo teško gasiti. Na drugoj strani, sve veći broj stanovništva duž obale i sve veći broj turista u sezoni uvećava potrebu za (zdravom) hranom, poljoprivrednim proizvodima koji se u najvećoj mjeri uvoze. Evidentni današnji problemi nasuprot, u prošlosti, dokazanim potencijalima prostora Vrmca, rodili su ideju o provedbi ovoga projekta. Najjednostavnije rečeno, Vrmac je pogodan za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda, obnavljanje poljoprivredne proizvodnje bi podrazumijevalo čišćenje nekadašnjih površina od divljega raslinja, a to bi ujedno pejzaž učinilo likovno atraktivnim, ali i protupožarno sigurnim. Čišćenje pejzaža proizvelo bi i velike količine zelenoga otpada, a ova vrsta otpada danas

se najčešće spaljuje na mjestu gdje nastaje. Ovim projektom predviđa se korištenje zelenoga otpada kao biomase iz koje se proizvodi električna energija koja se opet može koristiti u naseljima Vrmca. Znači, projekt podrazumijeva jedan potpuno zaokružen ciklus, zatvoreni krug koji počinje zelenim otpadom, a završava zelenom energijom i obnovljenim djelatnostima poljoprivrede, maslinarstva, voćarstva, obnovljenim naseljima Vrmca, radnim mjestima... Zvuči idealno i utopistički, ali samo dok se ne podsjetimo da je tako na Vrmcu već bilo, dakle moguće je, pogotovo danas uz pomoć svih tehnoloških dostignuća i lakše nego prije. Moramo samo htjeti, moramo razmisliti što nam donosi sva neumjerno izgrađena obala, a što nam može donijeti jedan prelijepi i očuvani prostor sa svim svo-

jim kavalitetama koje su već potvrđene.

Ovaj projekt je na tragu niza prethodno realiziranih projekata koji su se bavili različitim segmentima nekadašnjeg života u selima na Vrmcu, najviše u Gornjoj Lastvi. U razdoblju od 2002. kada je u sklopu Cetinjskog bijenala organizirana prva arhitektonska radionica u Gornjoj Lastvi pa do 2015. godine kada je završen projekt „Baština - pokretač razvoja“, kontinuirano je istraživani najprije prostor Gornje Lastve, a onda i ukupan prostor Vrmca. Istraživani su modeli obnove ruralnih naselja, njihovog arhitektonskog naslijeđa, kao i djelatnosti vezane za zemlju, prije svega poljoprivreda, maslinarstvo, voćarstvo... Živa naselja i obrađeno zemljište činili su da je pejzaž izgledo posve drukčije – kultiviran i obrađen. Nadamo se da će tako biti i u budućnosti!

Arhetipski svijet i snovi Miraša Martinovića

**Tražeci srušenu
Prapatnu –
nalazio sam sebe
i nas**

Razgovor vodila:
Marina Dulović, prof.

Glasovi iz Doklee“, nova knjiga crnogorskog pisca Miraša Martinovića, predstavlja sintezu njegove poetike i višedesetljetnog, po svemu autentičnoga književnog rada, što ga izdvaja među crnogorskim piscima i daje mu zapaženo mjesto u vrhu crnogorske literature. Njegovo djelo je više puta do sada predstavljeno u Zagrebu, Splitu, Dubrovniku, gdje je također prepoznat kao pisac posebne vrijednosti.

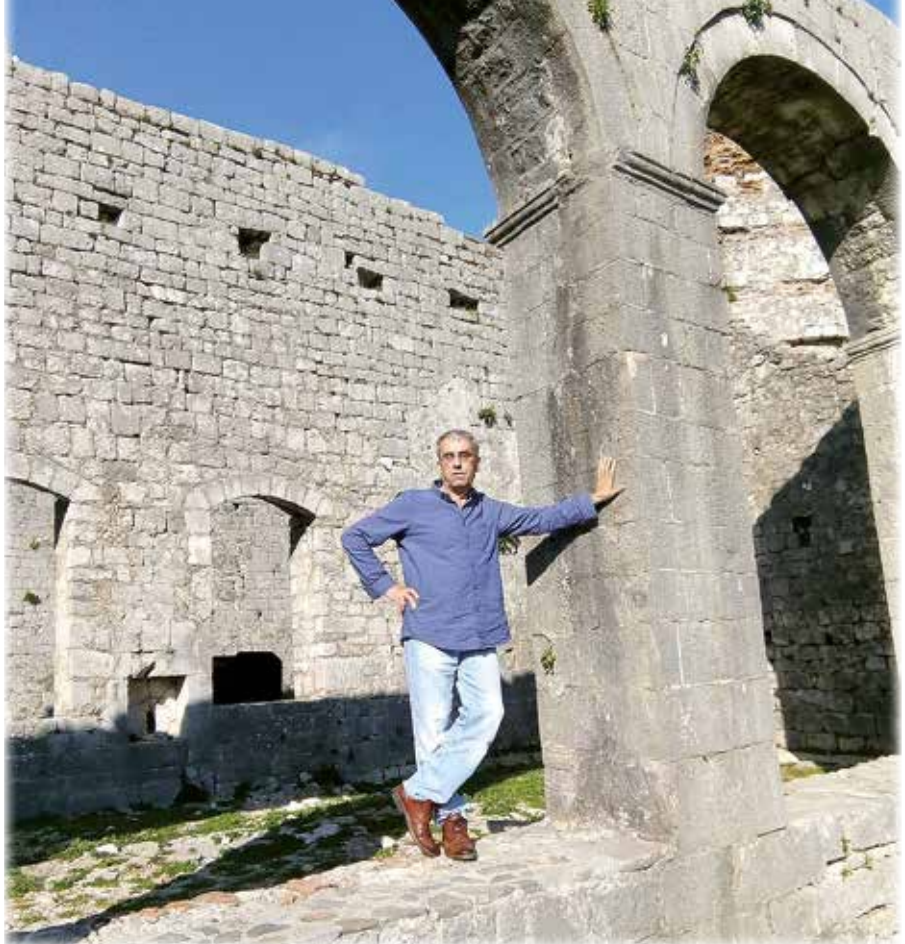
Miraš Martinović, posebna figura crnogorske suvremene književnosti, autentičnog stila, fasciniran je prošlošću, velikim civilizacijama, antičkim temama. Njegovo djelo čitatelja osvaja količinom informacija koje se lagano preplicu kroz priče i događaje iz daleke prošlosti. U sintezi mitskog, književnog, enciklopedijskog,

etimološkog i kulturološkog, on na poseban način budi našu maštu i pretvara je u stvarnost. U svoj rad ulaže veliki trud, znanje, istraživanje, jednom riječju posvećenost prošlosti i minulim epohama. Njegove knjige predstavljaju svojevrsnu enciklopediju činjenica i događaja. Istražujući našu historiju, on djeluje na našu sadašnjost, ali nam otvara i vrata u budućnost. Raspaljuje vatru naših saznanja, znatiželja i maštanja. U svojim tekstovima slažući misli kroz slike prenosi izvantekstualnu realnost, mitološko, historijsko, stvarno i nestvarno. Spoj filozofije i imaginacije potkovane znanjem, uz racionalno i meditativno, spojeno u jedno, predstavlja glavnu vrijednost njegovoga književnog opusa. On čuje glasove, identificira se s historijskim ličnostima i aktualizira u stvarnosti događaje minulih vremena, a činjenice kojima potkrepljuje svoje golemo znanje izviru iz piščeve melankolije koja živi u njemu potkrijepljena i inspirirana pogledom na more, nebo i plavetnilo čarobnoga Bokokotorskog zaljeva u kojem stvara, živi i mašta.

Je li odrednica za Vaše bavljenje temama iz prošlosti bila knjiga koju ste „otkrili“ u djetinjstvu? Kako je sve počelo?

Jedan detalj je vjerojatno određujući u mom književnom stvarlaštvu, zacrtanom putu kojim se kreću sve moje knjige, antikom kao temeljem svega kasnijeg i postojećeg, svega današnjeg i svega vječnog.

Kao učenik osmogodišnje škole, mislim sedmog razreda, u rukama sam jedno ljetno, a to bijaše vrijeme kada se s knjigama oskudijevalo, imao Homerovu **Ilijadu**, školsko izdanje, skraćeno, u proznoj formi. Mislim da je ta knjiga tog ljeta probudila i sve bitno odredila u meni. To mogu potvrditi

Skadarski Stari grad

sada kada moju antiku zaokružujem upravo knjigom **Homer na putu za Smirnu**, čiji naslov i sadržaj, temu kojom se knjiga bavi, otkrivam upravo Vama u ovom intrevjuu koji rado dajem za **Hrvatski glasnik**. Trebalo je krenuti od Homera da bi se stiglo do Homera. To je po svemu sudeći neizbježna i jedina prava putanja. Moj roman o Homeru, u kome je on hirurg u Trojanskom ratu, u biti je antiratni roman, ali i više i dublje od toga. Knjiga se bavi sudbinom pjesnika i pjesništva, zlom, ali i dobrom, vječitim čovjekovim dilemama, univerzumom koji je Homer zaokružio u svome pjesništvu. U Ilijadi pulsira svemir, sav čovjek, vječnost. Sve je u njoj vечно, junaci i njihova nedjela. I nedjela, razumije se, svaki rat nosi nedjela.

Dakle, za ovu priliku, o ovoj knjizi toliko. Želim je najaviti, a onda ćemo čekati njezino službeno objavljivanje.

A Glasovi iz Doklee?

Upravo objavljena knjiga u Zagrebu zajedničko je izdanje Nacionalnog vijeća Crnogoraca grada Zagreba i Skaner studija, uključujući i Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske i njezinog predsjednika **Danila Ivezića** i predsjednika Vijeća Dušana Miškovića te vlasnika Skaner studija **Dragog Savičevića**, vrhunskog umjetnika u tiskarstvu i virtuozu koji se bavi ljepotom knjige, na način i s ljubavlju kako to čine srednjovjekovni i renesansni knjigopečatelji. Oni su objavili i tri moje prethodne knjige: **Antički gradovi/snovi i sudbine**, **Povratak u Aleksandriju** i roman o Njegosu **Drugoga sunca luče**. Oni su moji izdavači i ja sam počašćen što upravo oni stoje iza mojih knjiga.

A Glasovi iz Doklee? Ta knjiga je ukupan zbroj glasova, zbroj vjekova, zbroj svih mojih prethodnih knjiga, njihovo zrno i plod u kojem se zaokružuju, moja etika i moja

poetika pa je zato i jako važna. Knjiga je skup mojih ukupnih preispitivanja, sinteza onoga što radim, sastavljena od proznih cjelina uzetih iz historije ovih prostora i civilizacija koje su se na njima smjenjivale, neka vrsta enciklopedijskog rječnika, kataloga, enciklopedija mrtvih, ali vječito živih i živućih glasova. Pošto iza svega stoji glas, eho, odjek, ovo je knjiga odjeka, metafizičkih odjeka, koji su se kroz nju i iz nje artikulirali. Neka vrsta knjige mrtvih, kao što su Egipatska knjiga mrtvih, Tibetanska knjiga mrtvih i druge knjige mrtvih, ali u nama produženih naroda i civilizacija koje su stvorili, a koje se ne prekidaju, pa ni onda kada se učini da su prekinute i zauvijek mrtve. Civilizacija je vječito stanje, proces koji je uvijek u tijeku...

Vaši junaci su ličnosti iz historijskih događaja, ljudi koji su nekada živjeli na ovome mediteranskom prostoru i šire, bili su važni, utjecajni, donosili odluke, veliki državnici, ratnici, heroji, buntovnici, heretici... Iako su njihovi životi pretvoreni u pepeo kao Aleksandrijska biblioteka, sjećanja su ostala. Zapisane su priče koje ni vatra nije mogla izbrisati. Aleksandrija - arhetipski grad i neiscrpna tema?

Upravo tako i kako ste Vi to lijepo definirali u Vašem pitanju, tako da je ono istodobno i neka vrsta mog odgovora. Dijagnoza onoga što ja radim, a koji ste Vi precizno odredili. Ja sve naslanjam na činjenice, historijski događaj, ličnost, građevinu ili jedan kamen, historiju ili samo jedan zapis, geografiju stvarnu, ali i onu mitsku. Od svega nekadašnjeg ja radim sadašnje, tražim to u nama, nadograđujem, udahnujem ili produžavam život. Sve je to zapravo ono nevidljivo zbivanje koje vечно traje,

čiji se konci ne prekidaju, a ako nam se učini da su prekinuti, to je samo privid. Sve je živo i postojeće u beskrajnom oknu zvanom memorija. To je arhetipski prostor, vječna Aleksandrija, kojoj ne mogu nauditi ni vatre ni rušitelji.

U Vašim djelima imaginarno je vrlo prisutno. Oživljavate li na taj način likove i junake i činite ih stvarnima?

Bez imagincije nema života. Imaginacija je trajno, nikad iscrpljeno i nikad prošlo stanje. Ona je glavni metarijal za književno djelo. Kada sam pisao knjigu „Antički gradovi/snovi i sudbine“, u kojoj sam se bavio antičkim gradovima na prostoru Crne Gore, koje sam pretvorio u metafore, kroz autentične priče vezane uz određeni grad, pa tako i produženi život grada iako je samo ruševina ili razbacano kamenje... u jednom trenutku sam prikupio obilje raznog materijala pa sam se našao u čudu kako dalje. Ispričao sam **Mirku Kovaču** tu svoju dilemu... Imam toliko toga, šta da radim? – rekao sam Kovaču. A on je kao iskusan i veliki pisac odgovorio: *Izmišljaj. To što budeš izmislio, to si ti.* I upravo tako, to naše izmišljeno, to je produžetak i nas i onoga čime se bavimo i o čemu pišemo. To je nadogradnja, ljestvica dalje i više. To smo mi. Tako djela stvaraju kontinuitet, tako se oblikuje duhovni konac koji sve veže, uspostavlja onaj nevidljivi dublji tok, s koga svi pijemo, pa i kad nam se čini da to ne činimo. S dubljeg toka, toga nepresušnog izvora, napaja se moje djelo. S te nevidljive ponorne rijeke s čijih obala se sve promatra i procjenjuje. Kada se spustimo do tih obala, dotaknuli smo ono izvorno, bitno, na mjestu smo gdje se čuju šapati vječnog.

Vaš izraz su davni vjekovi, Vaša inspiracija i pokretačka nit. Uz prepoznatljivi

senzibilitet i odanost tlu Crne Gore, otkrivajte tragove naše prošlosti.

Crna Gora je sveto tlo s kojeg izniču najljepši cvjetovi koji cvjetaju u mojim knjigama. I sav moj život, mogu slobodno reći misija, bila je i jest da osjetim dubine ove zemlje, njezine slojeve koje su formirali i ostavili narodi koji su se na ovim prostorima smjenjivali. Od geografske i historijske Crne Gore ja sam stvorio mitsku Crnu Goru. U tome je prepoznatljivost i značaj moga djela. Tražio sam činjenično, a nadasve ono metafizičko – mitsko, koje jedino ne propada, koje udišemo s ovim zrakom, upijamo pogledom, osjećamo duhom i dahom, životom i smrću. Moje knjige su prepisani tragovi onih koji su nekada živjeli, produženi u nama. Mi nosimo svoje prethodnike kao sigurnu podlogu i zalog našeg trajanja i postojanja. Bez nje ne bi bilo ni nas. Ne bi bilo ni ovih knjiga kojima govorimo i koje zapravo govore o njima kroz nas, i vrijeme u kome se ostvarujemo. Svaki trenutak današnjeg vremena zbroj je prethodnih vremena.

Vaš književni opus pun je autentičnih lokaliteta s prostora Crne Gore. Vjerujem da ste sve te lokacije i važna mjesta obišli više puta i istraživali svojom fizičkom prisutnošću?

Božena Jelušić zapisala je u jednom eseju: *Miraš Martinović je možda jedini pisac koji je prepješačio sve svoje knjige.*

A što se tiče lokaliteta: svi lokaliteti su autentični. Ja sam načinio mapu lokaliteta vidljivih, ali i onih nevidljivih običnom oku i promatraču. U predjelima sam čitao sudbine, u srušenim gradovima naše postojanje, u uraslim putevima stanje kojima se krećemo. Odlazeći dalje vraćao sam se dublje nama i vremenu u kojem živimo. Rizinium, Antivari,

Agruvium, Butua, Olcinium, Svač, Doklee, taj grad za mene najpostojaniji, nekada muni-
cipijalni centar, važno civilizacijsko raskršće, uglata točka našeg bića... pa Saltua i Prapatna. Ova posljednja bila je rezidencijalni centar dukljanskih kraljeva, a od toga grada nije ostalo ni kamena. Srušili su ga barbari u jednom pohodu ka južnim morima. Taj sada zapravo nepostojeći grad susreće se i prisutan je u svakoj mojoj knjizi. I kada se okrenem za sobom i tim gradom, ja vidim da ga zidam od riječi, da su moje knjige dio toga grada i da polako idem ka posebnoj knjizi u kojoj ću ga sazidati od riječi, skupiti njegovo kamenje. Pitao sam se mnogo puta, na ovom ne baš lakom i izvjesnom, no posvećeničkom putu kojim idem - što ja to radim i zašto? Pa, podižem Prapatnu koju neće srušiti barbari ni vrijeme. Taj nekada stvarni, a sada imaginarni grad! Imaginacija nije podložna prolaznosti, a s njome se barbarima nemoguće boriti. A barbare moramo pobijediti nevidljivim gradovima koje neće moći srušiti. Prapatna je naš duhovni centar, ključna i ključajuća tačka našeg bića, građevina koja nas drži na okupu. Iako smo poslije njezinog rušenja - razjedinjeni. Raskoli koji se danas događaju nisu slučajni, jedan od razloga je i nestanak toga grada koji nas je držao okupljene. Nestanak rezidencijalnoga grada stvara pukotinu i prazninu u biću naroda. Kada se okupi kamenje srušene Prapatne i mi ćemo se skupiti i okupiti. To je geslo mog pisanja, moje borbe, jer svako pisanje je ujedno permanentna borba s vremenom i zaboravom. Pisac je borac, sudionik, tragalac, heretik, budilac. Univerzum kroz kojeg govori Univerzum.

Tražeci Prapatnu nalazio sam sebe i nas.

Je li Vam susretanje s prošlošću na autentičnim mjestima pomoglo da doprete u samu bit priče koju ispričate? Kako se osjećate kada prvi put zakoračite na neko mjesto koje svojim ostacima svjedoči o prošlim vremenima, ljudima, događajima, sudbinama, katastrofama...?

Svako zakoračenje u određeni prostor istodobno je i veliko uzbuđenje. Nemali broj puta, na nemalim brojem mjesta sam to uzbuđenje doživio. To su ona dubinska susretanja koja budi predio u nama, ali ne svi predjeli, već oni izdvojeni i nekada nastanjeni, u kome su se ostvarile mnoge ljudske sudbine, koje su ostavile svoje tragove i pečate. Čitanjem tragova ja čitam sudbine, poistovjećujem se s njima. Bez tog poistovjećenja nema ni dubinskih ostvarenja. U svemu su potrebna dubinska poniranja.

Ako se saživite s predjelom i lokaliteteom, ako ga proučavate i ako mu se dubinski posvetite, onda se priča ispreda sama. Svako mjesto ima svog naratora. Treba uspostaviti kontakt s njim i on će vam ispričati priču. Trebate ga s pažnjom pratiti. Trebate ga prepoznati i znati slušati. Taj narator podrazumijeva dubinsku tišinu i aposlutnu pažnju. Upravo tako su nastale sve moje knjige. Iz Riziniuma /Risna/ je rođen moj roman **Teuta**. Gdje sam god oslušnuo, s pažnjom i ljubavlju, gdje sam god pozvao dušom, odazvali su se. Tajne se otkrivaju ako se tajnama posvetite. Moje priče su ključevi nekadašnjih gradova koji su ih otvorili, učinili živim i dostupnim. I dok šetate po ruševinama, čitajući moje knjige, čitalalac čuje pulsacije života. Život vječito pulsira i nema smrti koja ga može

prekinuti. Na ovom tragu sam nalazio sve priče, sugovornike...trudeći se da ih pretvorim u metafore, a metafora je model za neprolazna stanja, nešto što je zaokruženo i važeće. Što u taj okriv uđe, postaje vječno. Taj okvir se ne da razbiti. Najteže je nešto dići do metafore, a kada ste to učinili, dotaknuli ste sakralno vrijeme i prostor u kome žive neprolazni oblici. Moja težnja je da dođem u doticaj s tim vremenom i tim oblicima.

U Vašim djelima etički kodeks uz smisao za odgovornost i red prethodi estetici i umjetničkom oblikovanju djela – kako ste jednom prilikom izjavili. Šta je za Vas ideja vodilja?

Zaista Vam hvala na ovako postavljenim bitnim pitanjima. Vi istinski razumijete ono što ja radim. A svakom piscu je upravo to bitno – razumijevanje. Da, etika, da norme, obrasci, sve ono što ima formu zakona. Etika je iznad estetike! Rekao je Brodski. Ta mi se formulacija jako sviđa pošto sve funkcioniše na etičkim principima. Etika je osnova svega, ono čime se čovjek upravlja, što ga čini čovjekom. A ja sam posvuda i na svakome mjestu tražio čovjeka i principe koji ga određuju. Estetika je produžetak, ono što život uljepšava. Etika je nešto strože, bez estetike bi bilo nedovoljno da bi se čovjek osjećao čovjekom u punom smislu i značenju. Zato ta dva postulata ne mogu jedan bez drugoga.

Vaš roman Teuta, po kojem je Slobodan Milatović režirao kazališnu predstavu međunarodnog karaktera, koja je odigrana na autentičnom arheološkom nalazištu ispod tvrđave Gradine u Risnu, govori o sudbini ilirske kraljice čije, po predanju, zakopano blago još uvijek budi znatiželju avanturista i istraživača. Hoće li se neka priča

s Teutinih Carina ponovno naći među koricama Vašega književnog opusa?

Ne znam da postoji mjesto s toliko legendi koje žive u mašti naroda, ali su ih vrijedni zapisivači i zapisali pa su one meni bile dostupne prilikom bavljenja tom kontroverznom, ali lijepom kraljicom. U svakoj od tih legendi ona nosi epitet *lijepa*, što znači da je takva bila. Da bi se ušlo u legendu morate imati propusnicu, a ona je imala ljepotu, koja traje eto gotovo dvadeset i tri vijeka. Susret s Riziniumom, u kome je bila njezina ratna prijestolnica, za mene je bio određujući. Rizinium/današnji Risan/ je ključna i početna stanica na mome antičkom putu. S te točke sve kreće. Ona je početna točka na mojoj mapi antičke Crne Gore. Svaki polazak traži i povratak. Vratit ću se Riziniumu. Ja sam se i u knjigama, osim romana Teuta, bavio ovim gradom u raznim pjesničkim i proznim formama. Tako da on ne živi samo u romanu s imenom ilirske kraljice koja se prema jednoj legendi pretvorila u cvijet iris.

Nakon antike stigli ste i do Njegoša. Rečenicu „Mene su grijale drugoga sunca luče“ iz Bilježnice vladike crnogorskog, koja govori o njegovim posljednjim danima na ovoj zemlji, uzeli ste za naslov Vašega posljednjeg romana?

To je prirodni put i prirodno stanje. Ja sam znao reći, zapravo, tako sam se osjećao, da moja literatura ne prelazi onu graničnu crtu koja razdvaja staru i novu eru. U mojim knjigama, a prije ove, sve se događalo u vremenima prije te crte. Međutim, taj svoj rekao bih skoro zakonski princip prelazim s romanom **Drugoga sunca luče**. Zapravo, ne prelazim, ja tim romanom ponirem u našu, crnogorsku antiku. Nema svaki narod

svoju antiku, imaju je sretni i rijetki, i ona se artikulira kroz velike duše toga naroda: pjesnike, svece, zakonodavce. Njegoš je u sebi sadržavao sve ove funkcije. Naše kompletno postojanje. U njemu se očituje naša antika. To je ono stanje kada jezik postaje poslovičan, kada se sve zaokružuje, kada se beru zreli plodovi ukupnog postojanja i postojanja svakog, u ovom slučaju - crnogorskog naroda. Bez te – crnogorske antike, Njegoš ne bi bio to što jest. Ne bio bio autentičan. A svaki genij je anautentičan prije svega. No, što je još Njegoša odredilo osim antike svog naroda, rekao bih grčka antika, svakako. Njegoš je čitao sve antičke pisce, dva toma Homerove Ilijade, rusko izdanje, u Gnjeđičevom prijevodu zauzimaju prvo i počasno mjesto u Njegoševoj biblioteci. I sam prevodi prvo pjevanje Ilijade. Zbog prećih poslova ne odmiče dalje u njezinom prijevodu, ali mu je stalno pri ruci i kraj uzglavlja. Čita velike grčke tračičare. Sve ga to oblikuje i čini Njegošem. A to drugo sunce i njegove luče, to je ona druga strana kojoj Njegoš pripada koliko i svakodnevnoj vladalačkoj, životnoj, uglavnom i nadasve surovoj. On je permanentno na granici dva svijeta, na toj granici sam ga tražio i nalazio u ovoj knjizi. Granični prostori su oni prostori gdje se primaju i odašilju poruke. Njegoš svoje djelo odašilje s granične linije na kojoj se susreću oba svijeta. To drugo sunce ga je posebno ogrijalo, pri njegovoj svjetlosti je gledao, ono mu je pokazivalo put... I ja sam išao za tim Njegošem, za tom svjetlošću. Otuda originalnost moje knjige i njezina izdvojenost među mnogobrojnim koje su o Njegošu napisane.

U kojoj mjeri mitologija, legende i historija utječu na život suvremenog čovjeka?

Sve prethodno živi u nama i sve nas određuje u većoj ili manjoj mjeri. Naslage naše svijesti su mnogobrojne. Ono Jungovo podsvjesno stanje, ocean koji sve u sebi sadrži, i svojim valovima emitira i daje onima koji traže. Legende, mitovi, historija, sve je podjednako važno. Mitovi i legende su prapovijesni rukopis kojim su ispisane vječne istine, taj rukopis mene zanima, njega volim čitati. On je podloga mome djelu. Nevidljivi ljetopisi koji su podloga svemu. U svakoj mojoj knjizi prisutni, svijetle posebnim sjajem. Zrakama koje ne mogu utrnuti i koje svijetle u tami historije. U trenucima sudbonosni, zato ta održavajuća sila. Svaki narod ima te trenutke i te sile. Crna Gora ih je u svojoj historiji imala više. To je ono biti - ili - ne biti. Zahvaljujući unutrašnjoj magmi i skrivenoj snazi koju gomilaju stoljeća, stradanja, patnje, ali i trenuci sreće, Crna Gora se održala i uvijek je pretežno ono - **biti!** To **biti** sam tražio, njime sam se zanimao, ono je dubinska podloga mojih knjiga. Tragao sam za kontinuitetom. To je geslo moje misije. A ovo jest misija!

Veliki jugoslavenski i hrvatski pisac Predrag Matvejević u svom je djelu zapisao: „Gradili su ga sklad i mjera, geometrija i logika, zakon i poetika. Rušili ga suparništvo i nesnošljivost, bezakonje, mržnja, nasilje i fanatizam.“ Možete li povući paralelu s današnjim krizama, migracijama, sukobima i netolerancijama suvremenog društva?

Postoje zakonitosti koje se ponavljaju. U historiji, u razvoju društva. Ja sam u knjizi „Homer na putu za Smirnu“ kao obrazac svih ratova uzeo Trojanski rat. I tada je bilo migracija, izbjeglica. Troja, odnosno preživjeli Trojanci, ra-

“ U povodu promocije romana „Drugoga sunca luče“ Tonko Maroević, hrvatski pjesnik, esejist, likovni i književni kritičar, rekao je: „Martinovićeva bavljenja starim gradovima, kamenjem, ruševinama, bile su samo pripreme za ovaj uzlet, za ovaj let. Bilo je logično što se sve to spaja u određenoj arhaici, osjećaju ambijenta i prostora iz kojeg izvire Njegoševa riječ. Naslov ove knjige je sam po sebi inspirativan, upućuje na Njegoševo djelo, Luču Mikrokozma, njegovu ispovijest i zavjet. Miraševo književno djelo je lirska biografija Njegoša, u kojoj svi elementi nisu romaneskni, nisu vođeni narativnom linijom i logikom, nego osjećajem prvih i zadnjih pitanja. Ova knjiga Njegoša je učinila živim suvremenikom, čovjekom od krvi i mesa, a s druge strane lirskim i lirikom, što se često zaboravlja zbog epsko-dramske žanrovske kategorizacije njegovih djela i upravo kroz Martinovićeve lirske pasaje kojima su interpretirani i koji daju dimenziju koju Njegoš za suvremenike ima, za nas koji smo manje vezani za povijesne trenutke riječ je o interpretativnom gledanju Njegoša iz perspektive jednog unutrašnjeg dijaloga, što u ovoj knjizi Njegoša čini modernijim i suvremenijim, ili izvanvremenim, ili vječnim.“ ”

seljavaju se po svijetu. Kreću rijeke izbjeglica, poput ovih iz Sirije i drugih zemalja koje karakterizira ovo vrijeme. Uvijek će postojati oni koji će graditi, ali i oni koji će rušiti. Postojat će Kasandre koje proriču ono što će se dogoditi, zapravo ona gleda svakodnevlje i izvlači zaključke, kao glas savjesti i utječe i na one koji je ne čuju ili koji to neće, koji su bez savjesti. Vrijeme je to kada istinu zamjenjuju laži... Ničega novog nema pod suncem – zapisao je u Knjizi propovjednikovoj prije mnogo stoljeća Solomon, sin Davida, cara nad Izraelom. I zaista nema. Sve se ponavlja, prolazi i vraća. Borba graditelja i rušitelja je neprestana. To je negdje tako regulirano i napisano u Knjizi mirobitnoj iz koje je Njegoš u pustinji cetinjskoj, daleko od gradova i metropola, pročitao vječne znakone. Što je prirodno, tišina i pustinja daruju istine. Vreva ih zagušuje. Povlačenja mudraca nisu slučajna.

Više puta ste svoje stvaralaštvo predstavili hrvatskoj čitalačkoj publici. Kakvi su Vaši dojmovi s prethodnih gostovanja?

Lijepa iskustva su svi ti susreti. U Dubrovniku, gdje sam promovirao knjigu „Antički gradovi/snovi i sudbine“, u Znanstvenoj knjižnici u Zagrebu, gdje sam imao nekoliko promocija u Zajednici Crnogoraca Hrvatske i Domu hrvatskih novinara, u Splitu gdje sam imao promociju romana „Drugoga sunca luče“ u Gradskoj knjižnici M. Marulića. Imamo dosta hrvatskih pisaca za prijatelje: Petra Gudelja, Luku Paljetka, Tonka Maroevića te Dimitrija Popovića, Crnogorca koji se ostvario u Hrvatskoj, a čije djelo je monument koji pripada jednako svima. Pravo je bogatstvo i privilegij biti prijatelj s njima.

Zlato i srebro za mlade vaterpoliste Primorca na turniru u Dubrovniku

To je sport, ali i život, jer se na ovaj način najbolje uči kako se suočiti s pobjedama i porazima, kako ostati „svoj“ u oba slučaja i kako postati dobar sportaš i dobar čovjek.

Priredila:
Tijana Petrović

U Dubrovniku je od 4. do 8. travnja održano osmo izdanje međunarodnoga vaterpolskog turnira „Tomo Udovičić“ – TOMO 2018., u organizaciji VK Jug, na kojemu je sudjelovalo 26 klubova, odnosno 39 ekipa iz Hrvatske, Crne Gore, Srbije, BiH, Slovenije, Italije, Njemačke, Španjolske i Mađarske. U kategoriji U12 (igrači rođeni 2006. godine i mlađi) natjecalo se 23 ekipa, a u kategoriji U14 (2004. godište i mlađi) natjecalo se 16 ekipa. Odigrano je 128 utakmica, a nastupilo je oko 600 djece. Roditelji iz svih zemalja bili su sjajna potpora s tribina i primjer kako se djeca podržavaju, bodre do pobjede i tješe nakon poraza. To je

Bronca za Jug

sport, ali i život, jer se na ovaj način najbolje uči kako se suočiti s pobjedama i porazima, kako ostati „svoj“ u oba slučaja i kako postati dobar sportaš i dobar čovjek.

Prvoga dana upriličeno je spektakularno otvaranje turnira uz predstavljanje svih ekipa. Bio je to festival sporta i mladosti! Za izvrsnu organizaciju čitavog turnira upućujemo sve pohvale VK Jugu, kao i Gradu Dubrovniku koji je sversrdno podržao ovaj događaj.

Vaterpolisti Primorca iz Kotora osvojili su zlato u konkurenciji igrača do 12 godina. U finalu turnira „Tomo“ u Gružu pobijedili su Partizan sa 7 : 4 te prvi put upisali ime Primorca na listu pobjednika. Beogradski klub u osmom izdanju turnira, koji se igra u spomen na Toma Udovičića, legendarnog trenera mnogobrojnih generacija dubrovačkih vaterpo-

lista, nije uspio stići do svoga petog trijumfa.

Zatim je klub iz Kotora sa svojim starijim igračima vodio u velikom finalu prvog izdanja turnira za igrače do 14 godina protiv KPK s 5 : 1, i to nepune dvije minute prije kraja treće četvrtine!

I kad su mnogi pomislili kako će Primorac uzeti duplu krunu, krenuo je 'uragan' Korčulana. Utakmica je u regularnom vremenu završila neriješenim rezultatom 6 : 6, ali su Korčulani bili bolji nakon izvođenja peteraca. Imali su veliku potporu s tribina, ali imao ju je i Primorac.

„U finalu smo rezultatom 7 : 4 bili bolji od četverostrukog pobjednika natjecanja – ekipe Partizana. Jug je dva puta osvojio ovaj turnir, Cavtat jednom i sada mi, kao prva ekipa iz Crne Gore. To je golem uspjeh za ove dječake, Primorac i grad Kotor, s obzirom na to da se ovaj turnir vrednuje

KPK

smo veliki rezultat u Dubrovniku gdje smo bez poraza stigli do drugog mjesta. Na pet mečeva smo uvjerljivo pobijedili dok smo preostala i ujedno zadnja dva meča odigrali neriješeno. Protiv Partizana smo bili bolji nakon izvođenja peteraca, dok smo u finalu od Korčulanskoga plivačkog kluba izgubili na isti način. U meču za trofej imali smo manje sreće od osvajača turnira i prvaka Hrvat-

Obje generacije Primorca

kao neslužbeno svjetsko prvenstvo za dvanaestogodišnjake. Osvajanje pehara predstavlja satisfakciju ovoj djeci za svakodnevni uloženi trud i odricanje čiji sam ja svjedok. Nije lako u tim godinama putovati na treninge u drugi grad, zapostaviti školske obveze i skoro se odreći slobodnog vremena“, rekao je trener zlatnih vaterpolista Blaženko Radnjić.

Trener Mladan Tujković ponosan je na svoje igrače koji su se u Kotor vratili sa srebrnim medaljama, zabilježivši pet trijumfa i dva remija. „Ostvarili

Podrška Korčulanima

ske. Sigurno da poraz nakon peteraca predstavlja bolno iskustvo za dječake, ali da bi se ubuduće postizali bolji rezultati, mora se nekad izgubiti i na ovaj način“, rekao je Tujković.

Poseban kuriozitet je da su ove godine, uz najbolje domaće suce, sudili i međunarodni suci koji sude za Euro ligu: Boris Margeta (Slovenija), Vojin Putniković (Srbija), Georgios Stavridis (Grčka), Matan Schwartz (Izrael), Mladen Rak (Hrvatska)...

Uspjeh mladih vaterpolista Primorca još je veći i značaj-

Podrška Kotoranima

Srebro za Primorac

niji kada se uzme u obzir činjenica da je kotorski bazen zatvoren zbog renoviranja već više od godinu dana. Kotorani putuju u Budvu na treninge četiri puta tjedno, što znači da već čitavu godinu imaju skoro duplo manji broj treninga od ostalih ekipa koje su se natjecale. Za svaku je pohvalu i divljenje što, uz sve, ne odustaju, već vrijedno rade, treniraju i postižu izvrsne rezultate. Nadamo se da ovakva situacija s bazenom neće još

Ekipa do 12 godina: Andrej Mikijelj, Filip Vukičević, Bruno Perov, Rustam Maksutov, Ivan Roman Reichel, Danilo Kaščelan, Tim Perov, Srđan Janović, Nikola Četković, Draško Samardžić, Ivan Milošević, Miloš Milinić, Vanja Gopčević, Miloš Radonjić, Đorđe Pejović, Stefan Dragović, Stefan Ivetić. Treneri: Blaženko Radnjić i Marko Gopčević.

Ekipa do 14 godina: Jakov Bulajić, Josip Reichel, Neđo Baštrica, Mlađan Janović, Pavle Krivokapić, Miloš Vukšić, Milan Vulović, Nikola Vukčević, Luka Samardžić, Balša Đurović, Viktor Šćepanović, Balša Vučković, Neđeljko Tujković. Trener: Mlađan Tujković.

dugo potrajati, da će oni koji su zaduženi za renoviranje bazena u što kraćem roku završiti ono što su započeli prije više od godinu dana i da će se u tom bazenu ponovno stvarati vaterpolska povijest jer potencijala i želje za to i te kako ima!

Sudjelovanje VK Primorca na ovome turniru financijski su pomogli: Općina Kotor i Ministarstvo sporta Crne Gore.

Zlato za KPK

Zlato za Primorac

*Tivčanin, šesnaestogodišnjak Ilija Marković,
član jedriličarskog kluba „Delfin“, ima ambiciozne planove*

Punim jedrima do novih uspjeha

Za uspjeh sam iznimno zahvalan treneru Ilku Klakoru koji, inače, radi sa mnom od kada sam se počeo baviti ovim sportom do danas. Također, veliku zahvalnost dugujem i mojim roditeljima koji me svesrdno podržavaju, kako psihološki, tako i materijalno

Piše:

Miroslav Miro Marušić

Dječja radoznalost odvela ga je na vrata jedriličarskog kluba „Delfin“ – Tivat pa je sa šest godina počeo jedriti. Danas, kao šesnaestogodišnjak, dobitnik je mnogobrojnih medalja i pehara koje, kako kaže, ne broji. Bio je državni prvak u jedrenju, pobjednik na međunarodnim regatama, treći na Europskom kupu u Francuskoj. Sa svojih petnaest godina bio je dvadeset i prvi jedriličar na planetu. Zove se Ilija Marković i učenik je prvog razreda Pomorske škole u Kotoru.

„Iako je želja mojih roditelja bila da treniram vaterpolo, moja odluka bila je - jedrenje. U početku je u klubu to bila igra, malo rada, jedrenja, kupanja, a kasnije je otpočeo ozbiljan rad.“

U kategoriji ‘Optimist’ više godina je bio državni prvak. Kaže da se smjenjivao u konkurenciji s Igorom Nikolićem, također mladim jedriličarem „Delfina“, sve dok nije pre-

šao u višu kategoriju ‘Laser’ u sklopu koje je nastavio s nizom uspjeha i postao prvak Crne Gore.

Iako prelazak u višu kategoriju u mnogih jedriličara izazove dosta nesnalaženja, Marković tih problema nije imao.

„U kategoriji ‘Laser’ počeo sam jedriti s trinaest godina. Svaka nova klasa je kao novi početak, drukčija tehnika, način jedrenja, taktika. Ipak, izborio sam se sa svim tim i konačno ostvario dobre rezultate.“

■ Najdraža pobjeda?

„Medalje ne brojim, ali svakako mi je najdraža ona na pr-

voj regati u Kotoru kada sam se natjecao u konkurenciji do dvanaest godina i osvojio prvo mjesto. Tada sam započeo s nizom uspjeha koji se nastavljaju do danas.

Jedna od najdražih medalja je s Europskog kupa u Hyèresu, u Francuskoj.

Totalno nenadano, dogodilo se to u klasi ‘Laser 4.7.’. Od prvog dana vjetar je bio iznimno slab, što nije nikako pogodovalo jedrenju. U prvoj regati sam bio šesti. Kasnije sam to popravio i probijao se sve bolje, iz dana u dan. Moram priznati da do zadnjeg dana natjecanja nisam ništa očekivao, ali kada mi je trener Ilko Klakor, nakon posljednje regate, priopćio da sam u ukupnom poretku treći, mojoj sreći nije bilo kraja.

Na Hrvatskome državnom prvenstvu bio sam treći u ‘Laser’ standardu. To je olimpijska klasa u iznimno jakoj konkurenciji svjetskih i olimpijskih prvaka, među kojima je jedrilo petnaest prvih jedriličara te klase u svijetu“, kaže Marković.

Posljednju medalju osvojio je na velikoj Mornarovoj regati u Splitu gdje je bio treći u ‘Laser radialu’, ukupno.

■ Zahvalan treneru i roditeljima

„Svaka regata je priča za sebe. Što je konkurencija jača, to je bolje, adrenalin skače“,

da nema opasnosti“, priča nam mladi Marković.

„U klubu ‘Delfin’, koji baštini dugu i bogatu tradiciju jedrenja, radi se stručno. Posebno se forsiraju mladi, kao i djevojke. Istaknuo bih Irinu Kusovac, koja je u Splitu bila druga u kategoriji juniora – djevojčice. Inače, ona mi je partner na treninzima, zahvaljujući njoj sam i postigao uspjeh u Hyèresu.“

Ilija i Irina, po mišljenju stručnjaka, spadaju u grupu najtalentiranijih jedriličara na planetu, koji su u izravnom okršaju s najboljim natjecateljima svijeta. Prošle godine u belgijskom Nieuwpoortu mogli su vidjeti što je to što im nedostaje i na čemu trebaju raditi.

„Jedrenje mi je podarilo zadovoljstvo uživanja u ovom sportu, naučio sam dosta o životu, osjećam se malo stariji, iskusniji u odnosu na svoje vršnjake. Uz sport sam naučio pobjeđivati i gubiti. Mladima bih poručio - dođite se družiti, igrati, jedriti i zabaviti“, poručio je Marković.

■ Planovi

„Intenzivno treniram za Europsko prvenstvo u La Rochelleu u Francuskoj koje se održava od 5. do 12. svibnja.

Nakon toga kreću pripreme za 18. Mediteranske igre od 22. lipnja do 1. srpnja ove godine u Tarragoni, Španjolska.

Svakako, finale svega su pripreme za Svjetsko prvenstvo u Aarhusu, Danska, na jesen.

Iznimno sam zadovoljan što sam se kao šesnaestogodišnjak plasirao na Svjetsko prvenstvo, među seniorima. Tamo su svi jedriličari stariji od dvadeset i dvije godina. Čast mi je da budem sudionik Svjetskog prvenstva sa samo šesnaest godina“, kaže Ilija Marković.

kaže Ilija. „Jedrenje i natjecanje su sami po sebi jako zanimljivi, puno je događaja, raznih priča, prepričavanja iskustava. Moram reći da je i putovanje na međunarodne regate jako zanimljivo, ima svoju draž. Putujemo klupskim kombijem, imamo prikolicu na kojoj su jedrilice i tako stižemo diljem Europe, s trenerom.

Pozivam sve zainteresirane da dođu u klub jer tijekom ljeta počinje Škola jedrenja“, poručuje Marković.

„Za uspjeh sam iznimno zahvalan treneru Ilku Klakoru koji, inače, radi sa mnom od kada sam se počeo baviti ovim sportom do danas. Sve ove godine me trpio, podržavao i stručno vodio, kao i kolegu jedriličara Igora Lesa. Hrabrio nas je i gurao na profesionalnom i sportskom putu. Danas se trudim da se, uz jednu zdravu natjecateljsku konkurenciju, s iskusnijim Lesom, plasiram na Olimpijske igre u Parizu. Također, veliku zahvalnost dugujem i mojim roditeljima koji me svesrdno podržavaju, kako psihološki, tako i materijalno.“

Tonči Stipanović poklonio mu jedro

Prije puta na regatu u Palma de Mallorcu, najbolji hrvatski jedriličar, nosilac srebrne medalje s Olimpijskih igara u Rio de Janeiru 2016. godine, Tonči Stipanović poklonio mi je jedro vrijedno više od 600 eura. Bio sam jako iznenađen, to je fenomenalan osjećaj kada ti jedro pokloni jedan svjetski as, ali to na neki način i obvezuje da vratiš dobrim jedrenjem, plasmanom - kaže zadovoljno Marković.

■ Svakog dana jedri po tri sata

„Svakog dana jedrim, naravno, ako vremenski uvjeti dopuste. Training traje oko tri sata, jedrim u akvatoriju Tivatskog zaljeva. Jednom mjesečno, kada mi dopuste iz škole, idemo u Split i tamo treniram sedam dana.

Bilo je prevrtanja, pogotovo kada je jači vjetar u zimskom razdoblju, kao i nevrijeme, ali velika je tu organizacija tako

Čije je katoličko gradsko groblje sv. Mihovila u Kotoru?

Piše: **Aleksandar Saša Dender**, predsjednik Zajednice Talijana Crne Gore

Škaljarsko, katoličko i pravoslavno gradsko groblje, dijelom i židovsko, osnovano je u prvoj polovini XIX. stoljeća kao konfesionalno groblje nakon zabrane prvo austrijskih, a onda i austro-ugarskih vlasti da se pokopi obavljaju u crkvama i oko gradskih crkava u Kotoru. Sve do 1973. godine grobljem su upravljale Katolička i Pravoslavna crkva, a kada im je ta uprava oduzeta nakon izrade novog katastra, nezakonito su im oduzeti zemljište i crkve na groblju i preneseni na Općinu bez izvršene nacionalizacije. Zatim su groblja preimenovana u gradska groblja bez konfesionalnih atributa na koja se onda primjenjuje Zakon o komunalnim djelatnostima Crne Gore, odnosno općinska Odluka o grobljima. Od tada, od Komunalnog poduzeća koje upravlja grobljem, počinje uklanjanje starih austro-ugarskih, čeških, talijanskih i drugih grobova na katoličkom groblju, do premještanja kostiju iz grobova bez obavijesti crkvenih vlasti, dolazi i do trgovine novim grobnicama u koje

Škaljarsko groblje predstavlja značajan kulturno-historijski spomenik od velike važnosti za sagledavanje prošlosti stanovnika Kotora, ali i šire, u kojem su tijekom prošlosti živjele različite etničke, nacionalne i vjerske zajednice.

se pokapaju pripadnici drugih konfesija, čime se na direktan način remeti konfesionalni karakter groblja, onakav kakav je bio od osnivanja. Pri tome nikome ne pada na pamet da oduzima i prekopava židovske grobove znajući kakva bi bila reakcija države Izrael. Kako kaže don Anton Belan u Hrvatskome glasniku, „pod plaštem niti jednog zakona ne može se otimati tuđe, osobito grob koji predstavlja identitet jednog naroda, a prekopavanje grobova i premještanje zemnih ostataka naziva se skrnavljenje”.

Tko ima pravo uništavati materijalni i duhovni identitet jednog ili više naroda, uništavati njihove grobove i napraviti ih predmetom trgovine? Škaljarsko katoličko gradsko groblje ima jasno određene granice bez ikakve mogućnosti prošir-

enja te kao jedina mogućnost proširenja ostaje prekopavanje starih grobova i pravljenje novih za prodaju, što je država i uzela sebi za pravo proglašenjem groblja za gradsko. Kako se smanjuje broj katolika u Kotoru, a povećava broj pripadnika drugih konfesija, jasno je koga će pokapati na mjestu uništenih grobova, što će s vremenom dovesti do nestanka jednog od bitnih identitetskih uporišta katolika u Kotoru. Kako bi spasila nekih 50 grobova Talijana pokopanih na Škaljarskom groblju, Zajednica Talijana Crne Gore svake godine uplaćuje Komunalnom poduzeću oko 1.000 € za grobarinu, međutim, ostaje i dalje veliki broj grobnica Kotorana katolika koji nije pokriven plaćanjem grobarine i koje će se, ako se na vrijeme ne spriječi devastacija, prekopati

i prodati, čime će se izgubiti svaki trag o njihovom podrijetlu. Ovakvo neodrživo stanje kakvo je danas dovest će jednoga dana do nestanka velikog broja katoličkih grobova, doći će praktično do neke vrste tihog etničkog čišćenja, svjesnog ili nesvjesnog – sasvim je svejedno, a koje po definiciji iz Encyclopedije Britannice, „ponekad uključuje uklanjanje svih fizičkih tragova ciljane skupine putem uništenja spomenika, groblja i hramova“.

Kao jasno definirana prostorna cjelina s nizom pojedinačnih grobova, grobnica i pratećih sakralnih objekata i prepoznatljivim pejzažnim uređenjem groblja sa čempresima zasadenim 1872. godine, Škaljarsko groblje predstavlja značajan kulturno-historijski spomenik od velike važnosti za sagledavanje prošlosti stanovnika Kotora, ali i šire. U Kotoru, u kojem su tijekom prošlosti živjele različite etničke, nacionalne i vjerske zajednice, Škaljarsko groblje svjedoči o identitetima nekadašnjih stanovnika grada, kao i o njihovim međusobnim razlikama. Za mnoge se ljude tijekom njihovog života nije znalo kojoj su vjerskoj ili nacionalnoj zajednici pripadali, ali pri njihovom pokopu to se nepogrešivo određivalo. U tom smislu, ovo groblje nije samo puki trag prošlosti i povijesti grada, ono nije samo nijemi spomenik kulture i materijalne baštine, već je usko vezano uz identitet Kotora i njegovih stanovnika i čini osnovu od velike važnosti za sadašnje, kako individualno, tako i kolektivno pamćenje.

Kao mjesto posvećeno održavanju sjećanja, ali i izgradnji svijesti o precima, groblje ima veliku ulogu da osim poštovanja kulta mrtvih, spriječi zaborav. Grobovi predstavljaju prvoklasna materijalna i duhovna svjedočanstva

o pripadnosti, bez obzira na njihovo eventualno materijalno propadanje ili nestanak uspomene na preminulog i zbog toga Škaljarsko groblje koje ima jasno utvrđenu konfesionalnu i nacionalnu pripadnost nekadašnjih stanovnika Kotora mora biti sačuvano. Ovo se također odnosi i na srednjovjekovno franjevačko groblje kraj Gurdića koje je dokaz kontinuiranoga konfesionalnog identiteta Kotorana tijekom stoljeća.

Imajući u vidu izniman značaj Škaljarskoga groblja za povijest i kulturu grada, Uprava za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore mora ga zaštititi kao prostornu kulturno-historijsku cjelinu s posebnim režimom pokapanja jer predstavlja značajno svjedočanstvo identitetskog statusa nekadašnjih građana Kotora koje daje temelj za nastavljanje tog identiteta i u budućnosti. Također, moraju se zaštititi i po-

jedine grobnice kao kulturna dobra, odnosno kao spomenici sepulhralne arhitekture, koje stručnjaci Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore do sada nisu kao takve prepoznali niti ih uvrstili u registar kulturnih dobara.

Osim toga, država mora vratiti konfesijama nezakonito oduzeto zemljište i crkve na Škaljarskom groblju kako bi one preuzele brigu i zaključile ugovor s komunalnim poduzećem o održavanju groblja pod njihovim nadzorom i u skladu s odlukom o proglašenju groblja kulturnim dobrom s posebnim režimom pokapanja.

Samo tako država Crna Gora, u koju je Kotor unio svoje golemo kulturno materijalno i duhovno bogatstvo, i koja je obvezna da to bogatstvo štiti i kao svoje kulturno dobro u autentičnom obliku, može pomoći da se spriječi nestajanje jednog od bitnih identitetskih uporišta katolika u Kotoru.

Pjaca svetog Tripuna

Piše:

Aleksandar Saša Dender

Volim pjacu sv. Tripuna, odrastao sam na njoj kao šesta karika u kateni obitelji Dender u Kotoru. Prije mene na ovoj pjaci su odrastali moj otac, djed, pradjed, pra pra... Ona je neiz-

brisivi dio moje prošlosti jer čuva veliki dio mojih uspomena, čuva sjećanje na moju mladost, na moju obitelj, na moje prijatelje. Odrastajući na pjaci, dijelio sam sa njom svoju mladost i njenu starost koja mi je davala osjećaj topline i sigurnosti. I danas često zateknem sebe kako stojim na

pjaci ispred Katedrale, gledam Kaštio i moju staru kuću gore iznad Katedrale prisjećajući se djetinjstva provedenog na pjaci s prijateljima i ponekad, kada zimi prođem pustom pjacom, čujem u onoj tišini naše razigrane dječje glasove. Rasli smo u blaženoj neimaštini, u kotorskim obiteljima falilo je

svoga osim djece. Nismo imali specijalizirane robne kuće za igračke ili konfekcije za djecu, nismo imali televiziju, kompjutere i Internet, ali smo zato imali naše igre i naše igračke koje su tada ispunjavale naše živote iako smo ih uglavnom smišljali i pravili sami, a imali smo i naše pjace i kalete i cijeli grad kao beskrajno raznoliku pozornicu na kojoj smo odrastali. Još uvijek se sjećam igara sa pjace, „ivito-kopito“ ili „tan-tan“, „care, care koliko je sati?“, igre na „čikete“ ili na bliženje sa „čentezima“ ispod kapele, ili nogometa s čuvenim rivalstvom između ekipa Šuranja, Kotor i Parila. Više publike je znalo biti na pjaci nego na utakmicama Bokelja. Bilo je tu i zabavište koje je vodila učiteljica Marija Tomat i „Pionirski dom“ u Palači Drago, utočište mnogih generacija Kotorana koji su tu stjecali dodatna znanja potrebna za školovanje i za život zahvaljujući Nadi Vavić, Mariji Đurčić, Mirku Želaliću... Igrao se tu stolni tenis, šah, izrađivale makete zrakoplova ili radioaparati, održavale kazališne predstave u prizemlju

Palače ili plesne večeri. Naši roditelji nisu morali brinuti za nas. „Bei tempi passati“.

Pjaca svetoga Tripuna stoljećima je bila centar duhovnog, političkog i socijalnog života Kotora. Na njoj ili ispod trijema Katedrale ili susjedne arkade okupljali su se Kotorani, zasijedao je i vijećalo Malo i Veliko vijeće, oglašavale su se sudske i upravne odluke, trgovalo se i rasonodilo. Pjaca je dobila ime po najvećem dragulju grada Kotor, Katedrali sv. Tripuna koja je, povodom 1200 godina od donošenja moći sv. Tripuna u Kotor 13. siječnja 809. godine, od strane Pape Benedikta XVI. podignuta u rang „Male papske bazilike“. Katedrala svojim postojanjem i svojom poviješću simbolizira povijest gradnje i razvitka, ali i razaranja i obnove grada, od XII. stoljeća do danas. Znamo već sve o Katedrali, ali ipak uđimo još jednom i upoznajmo se sa dva artefakta koji su izuzetno značajni za identitet grada Kotora i Kotorana. U kutu sa desne strane od ulaza nalazi se kameni sarkofag iz IX. stoljeća sa latinskim natpisom

„ktitora“ prvobitne crkve sv. Tripuna, kotorskog građanina Andreacija, koji dokazuje istinitost navoda o gradnji prvobitne crkve u IX. stoljeću. Pođite naprijed kroz srednji brod i na zidu sa lijeve strane glavne apsida iza oltara vidjet ćete ugrađen kameni ulomak sa jednim od najznačajnijih natpisa za povijest grada, natpis biskupa Iohannesa koji potvrđuje datum gradnje prve crkve – martirija sv. Tripuna, 13. siječnja 809. godine, premda, prema novim istraživanjima i čitanjima natpisa mogući datum gradnje nije 809., već 803. godina, a možda čak i 787. godina. Nad glavnim oltarom Katedrale, 1362. godine postavljen je ciborijum isklesan od lokalnog crvenog i bijelog kamena, sa kamenim gredama na kojima su isklesani prizori iz života sv. Tripuna. U glavnoj apsidi iza oltara nalazi se „Zlatna pala“, ploča sa nizom reljefa od pozlaćenog srebra, remek-djelo kotorskih majstora zlatara iz vremena 1441.-1445. g. koje je predstavljalo Jugoslaviju na svjetskoj izložbi u Parizu 1966. godine. Datum donošenja moći

Srebrna pala sv. Tripun

sv. Tripuna u Kotor slavio se tijekom cijele povijesti grada. Gotovo 1200 godina Kotorani s ponosom slave svoga zaštitnika i dan grada bez obzira na vjeru, nacionalnost, političko opredjeljenje ili socijalni status. Žalosna je činjenica da se zadnjih 70 godina sustavnim potiskivanjem od strane vlasti izgubilo njegovo univerzalno značenje za grad kao praznika koji pripada svima građanima, protežiranjem nekih sasvim novih datuma, koji nemaju uporišta u tradiciji.

Uz Katedralu sa lijeve strane nalazi se Biskupija građena u XIV. stoljeću, djelomično povezana s Katedralom zasvođenim prolazom i okružena visokim zidom. Slobodno uđite u lijepo dvorište, tamo je još

uvijek uskršnje jaje i još uvijek su tu stabla naranči sa kojih smo kao djeca krali naranče iako nam nitko nije branio da ih uzimamo.

Uz Biskupiju se nadovezuje palača koja je pripadala znamenitoj kotorskoj plemićkoj obitelji Drago iz XIV. stoljeća i sigurno je najbolje očuvani primjer gotičke arhitekture u Kotoru na osnovu koje možemo zaključiti kako je izgledao Kotor o kome pjesnik Ivan Bolica pjeva kao o gradu od kamene čipke. Na prednjoj fasadi prema pjaci, iznad zasvođenog prolaza vidi se sjajan primjer suživota stilova, sa prelijepom gotičkom biforom na II. katu i renesansnim prozorom na I. katu. Prođite kroz zasvođeni prolaz i obratite pažnju na

kapitele koji nose svod, vidjet ćete uklesane grbove obitelji Drago sa prikazom zmaja (na talijanskom jeziku "drago" znači zmaj). Prođite iza zgrade, iznad vanjske, barokne skalinađe koja vodi na I. kat nalaze se rekonstruirani prozori, monofore i trifora u gotičkom stilu s uklesanim obiteljskim grbovima. Popnite se skalinađom, uđite bez kucanja u hol, nitko ne kontrolira, popnite se na II. kat i pogledajte prelijepu gotičku salu, jedinu sačuvanu u Kotoru.

Uz Palaču se nalazi vrt nastao rušenjem starije zgrade prema pjaci, a zadnji dio vrta je nastao rušenjem palače Verona u bombardiranju od strane crnogorske vojske 1914. godine. Vrt je inače bio najbolje mjesto za igranje klikera, možda se još neko sjeća „kavarnju s osam“, „čorčik, kavarnju“...

Uz vrt se, odijeljena uskim prolazom, nalazi kuća Karaman, sadašnji hotel „Duomo“ u kojoj sam proveo dio djetinjstva jer su u njoj na II. katu stanovali moja baba Angelina i

ujak Jovica Martinović, sa sušjedima Milenom i Tripom Karamanom. Na III. katu živjeli su moja učiteljica Olga Tomat i njena sestra Marija, zatim Miloševići, Milivoje i Borka, Radovići Tripo i Grace i moj školski drug Ivica. Na I. katu živjeli su Otaševići i Uhrini, a u prizemlju je bila „butiga od spize“ šjore Marije Vukičević. Preko puta, u zgradi br. 333 bila je kulturna kavana Boža Buzdovana, a u kući br. 334 živjeli su, fudbalska legenda sa pjace sv. Tripuna pok. Sloba Kustudić i jedan od osnivača košarke u Kotoru, Vlatko Matković.

Nasuprot Katedrale nalazi se zgrada kotorskog Arhiva jednog od najstarijih na jadranskoj obali sa izuzetno bogatom građom iz povijesti grada, Boke Kotorske, pa i Crne Gore. Ako uđete u izložbeni prostor u prizemlju, zađite u zadnji dio, vidjet ćete ostatke romaničke ulice koja je vodila u unutrašnjost bloka sa prelijepim romaničkim vratima sa srpastim lukom. Inače, prije zemljotresa 1979.

Opština Kotor

godine tu je imao butigu kotorski šnajder Milo Leoni kojemu smo često lomili izlog igrajući nogomet, a do njega je bila pekara šjore Ljubice u koju se svakoga dana dovozio friški kruh u metalnom karu pokrivenim „lenculom“.

Do arhiva su dvije kuće, br. 319 i 321 sa lijepim balkonom. Tu se sada u prizemlju nalazi „Milov pab“. Na I. katu živjela šjora Čane koja je prodavala „španjulete u kažotu“ ispred gradskih vrata. Na II. katu je živjela muzička obitelj Homen, a neko vrijeme je tu živio i glumac kotorskog kazališta, Miloš Jeknić.

Bivša zgrada Austrougarske i poslijeratne, Jugoslavenske Komande mjesta i neko vrijeme pogon konfekcije „Jadran“, sada je sjedište Općine Kotor, jedine administrativne institucije preostale u gradu koja podsjeća na to da je Kotor nekada bio administrativni centar ne samo Općine nego i Boke Kotorske. Ova zgrada je jedan od primjera uništenja srednjevjekovnog tkiva Kotora zajedno sa kućama, Makin i Ribica, sa Austrougarskim zatvorom ili Mletačkom vojnom bolnicom, sadašnjim Centrom za kulturu, ili sa mletačkom vojarnom na Gurdiću. Kada ulazite u zgradu Općine, obratite pažnju na još jedan

otučeni austrougarski grb iznad ulaznih vrata.

Južnu fasadu pjace pred Katedralom i u ulici pored Katedrale, čini sklop romaničkih kuća, od zgrade br. 311 na vrhu ulice do zgrade br. 315 uz Komandu mjesta, sa zasvođenim lođama i ostacima gotičkih portala, te uličnim „nadsvedenim“ prolazom, „voltom“ između zgrada br. 315 i 316, koji vodi do Pjace Škaljarske. O kući br. 311 već smo govorili opisujući Zanatsku ulicu, kao o važnom primjeru romaničke insule, građene istovremeno sa Katedralom. U nastavku, spuštajući se prema pjaci nalazi se kuća br. 310 na kojoj se naziru ostaci uporišta lučnog kontrafora koji je pridržavao južni zid katedrale prije kompletne restauracije tridesetih godina prošlog stoljeća. Interesantno je da je gornja površina luka bila korištena za malu terasu u visini II. kata. Kuća br. 315 po sačuvanim ostacima romaničkog stila predstavlja jedan od najvrjednijih primjera iz perioda XII-XIII. stoljeća, sa ostacima Romanike u prizemlju, Gotiko-renesanse XV. i XVI. stoljeća na I. i na II. katu i baroknim nadograđenim III. katom. U prizemlju su romaničke arkade, vjerojatno one koje opisuju Ivan Bolica ispod

Arhiv Kotor

kojih se sudilo i trgovalo, a sa lijeve strane kuće naspram Katedrale vidi se uporište drugog lučnog kontrafora koji je podupirao južni zid katedrale i koji se dobro vidi na starim

fotografijama iz prve polovice prošlog stoljeća.

O Kotoru, pjaci i Katedrali srednjovjekovni kotorski pjesnik Ivan Bolica pjevao je u svom djelu „Descriptio si-

nus et urbis Ascrivienis” (*Opis zaljeva i grada Kotora*), koje nam pruža sliku Kotora iz jednog dalekog vremena. O čemu bi danas pisao Ivan Bolica, kada bi se, da bi došao do Katedrale, morao gurati sa turistima, zaobilaziti kafanske stolove, preskakati postolja ogromnih suncobrana ili visoke žardinjere, možemo samo nagađati. U svakom slučaju, lijep je osjećaj kada shvatite, dok čitate stihove kojima pjesnik opisuje Kotor, da je, skoro 500 godina prije nas gazio isti pločnik koji mi danas gazimo, prateći ga u šetnji gradom, da opisuje istu crkvu ili palaču pred kojom mi danas stojimo, kada shvatite da ste i vi dio kotorske povijesti, na neki način da ste i sami povijest, da postoji nevidljiva nit koja se zove ljubav prema gradu koja nas kroz stoljeća povezuje s pjesnikom. Evo kako Bolica pjeva o pjaci:

„Oдавде даље се пружа широки трг, одасвуд кровове стрме видиш и прво храм величанствен
 Tripunu frigijskom posvećen, kaže se ondje golem,
 poduprt mramornim stupovljem trijem se podiže desno
 gdje se časni starci često šeću i sastaju oci
 te se tu državnim bave poslima ili sjede
 na stolicama visokim i jednoglasno sude
 narodu što još uvijek tragove drevne slobode
 nosi; naime tiranu nikakvu podložan nije
 bio taj grad, niti ikad trpio teško je ropstvo,
 Po volji svojoj sad stvari urediv' u sretnom redu
 uživa, oružjem ili silom nepobijeđen, a ni ratom,
 ugodnu dokolicu pod paskom krilatog lava.
 Usred poljane stoga visoki stoji stup,
 Na njega stjegove dužda i velikoga senata
 dižemo i veselo sa Mlečanima plješćemo svi mi.
 Vidiš tu duge i vedre čete mladih i mnogih
 staleža ljude. Trgovina tu veze robu
 naizmjenično, tu se traži da za valjan novac
 prodajna roba se nudi; napor svima je isti:
 uzdizat vlastite stvari i više nego je pravo.
 S druge pak strane hrama je pročelje kojem se sjaje
 zabati podignuti na grčki način, desno
 i lijevo četvrtaste noseć' zvonike s vrhom
 nalik na piramide, kojim vrhunce neba
 visokog dotiču pritom odzvanjajući, zборе
 pohvale naizmjenice, zahvalnim skladom, tebi
 vrhovni Vladaru neba, i puk prizivaju Kristu.”

(Zbog autentičnosti,
 tekst nije lektoriran.)

Karnevalom u Budvi službeno otvorena ljetna turistička sezona

Velikom povorkom XVI. međunarodnog karnevala, koji je ove godine održan pod nazivom „Prava ljubav nikad ne promaši“, službeno je 2. svibnja otvorena ljetna turistička sezona u Budvi.

Karnevalsku feštu organizirala je Turistička organizacija Budve, Općina Budva i NVO Feštađuni.

Povorku koja je prodefilirala gradskim ulicama do Staroga grada činilo je 50 karnevalskih grupa s 1.200 sudionika iz regije - Ukrajine, Rusije, Italije, Moldavije, Albanije, a predvodili su je gradonačelnik Budve Dragan Krapović i potpredsjednik Općine Veselin Marković, uz nezaobilaznu Gradsku muziku i mažoretkinje.

Za dobar provod do ranih jutarnjih sati pobrinuo se „Big band Dejana Petrovića“.

Manifestacija „Karnevalske majske večeri“ nastavljena je 3. svibnja kada su se građanima Budve i

njihovim gostima predstavili sudionici Međunarodnoga folklornog festivala, u organizaciji NVO „Stara Budva“, najprije defileom budvanskim šetalištem, a zatim i igrama na glavnoj bini. Etno zvuk je, nakon njihovog nastupa, upotpunio koncert grupe „Zora“ iz Bara.

Festival je nastavljen i 4. svibnja koncertima lokalnog benda „The Grupa“ i Nevene Božović.

Koncert budvanske gradske muzike, s evergreen repertoarom, održan je 5. svibnja nakon čega je nastupio Toni Cetinski.

Šestog dana svibnja održana je velika dječja povorka, a mališani su nakon predstavljanja svojih koreografija ispred glavne bine uživali u predstavi i koncertu dečjeg zbora „D – mol“ iz Podgorice.

Fosmedia.me

U čast Blažene Ozane Kotorke

Dana 27. travnja 1565. godine u Kotoru je umrla Blažena Ozana Kotorica - suzaštitnica grada. Na taj dan je blagdan njoj u čast.

Bila je dominikanka i vizionarka. Rođena je 1493. godine u Relezima u Lješanskoj nahiji. Tijekom svog života prešla je iz istočnog pravoslavlja u katoličanstvo.

Kako je zapisao don Niko Luković u svojim knjigama o ovoj svetici, mladenaštvo je provela kao pastirica, a s četrnaest godina zaposlila se kao služavka u kući kotorskog plemića Aleksandra Buće. Ostalo je zapisano u kronikama da je, slušajući na Veliki petak propovijed o Isusovoj mucu i smrti, odlučila da će, Isusu za ljubav, provesti ostatak

života kao 'zazidana djevica'. Od 1514. provela je sedam godina u sobici pokraj crkve svetoga Bartolomeja. Nakon toga preselila se u ćeliju pokraj crkve svetoga Pavla. Takvim načinom života proživjela je 51 godinu imajući snažan uticaj na društveni život Kotora.

Umrula je 27. travnja 1565. godine, a njezino tijelo čuva se u crkvi sv. Marije Koleđate od 1807. godine kada je ukinut samostan uz crkvu svetoga Pavla gdje je do tada boravila. Papa Pio XI. proglasio ju je 1927. Blaženom promovirajući njezin život kao primjer za jedinstvo kršćana.

Tijekom istraživanja u crkvi svetog Pavla proteklih godina identificirani su položaj i ostaci isposnice ove svetice. Isposnica se nalazila u podnožju brda Sveti Ivan, uz samu crkvu svetog Pavla s vanjske strane. Pod i jedna strana njezine ispo-

snice činila je sama stijena. Bio je to vrlo uzak i tijesan prostor visine oko dva metra u kome je Ozana provela 44 godine, s malim prozorom koji je gledao u samu crkvu. U vrijeme Blažene Ozane, kako je zapisano, živjelo je još devet tzv. 'zazidanih djevica'. One su boravile i uz ostale crkve u Kotoru, svetog Bartolomeja, Gospe od zdravlja i drugih.

Sveta misa služena je u crkvi sv. Marije od Rijeke (Bl. Ozane), a predvodio ju je kotorski biskup mons. Ilija Janjić. Blagdanu je prethodila trodnevna duhovna priprava od 24. do 26. travnja.

Radio Kotor
Foto: M. Dabović

Više stotina građana prosvjedovalo zbog kašnjenja radova na kotorskom bazenu

U Kotoru je 16. travnja održan prosvjedni skup građana zbog kašnjenja, odnosno potpunog stagniranja radova na njegovoj rekonstrukciji.

„Ovo nije skup političkog karaktera, već isključivo želja nezadovoljnih građana da se odavno započeta rekonstrukcija zimskog bazena pokrene s mrtve točke. Prisjećamo se da je na jučerašnji dan prije 39 godina Kotor pogodio katastrofalan potres od kojeg se dijelovi našega grada još u potpunosti nisu oporavili. U strahu da se slično ne dogodi i našem dragom zimskom bazenu, želim da s ovog mjesta svim odgovornima i neodgovornima pošaljemo otvoreno prosvjedno pismo koje u ime organizatora, a to je grupa građana Kotora, potpisujemo Dijana Saveljić i ja”, rekao je proslavljeni vaterpolist i vaterpolski trener Veljko Uskoković ispred zatvorenog bazena „Nikša Bućin” na mirnome građanskom prosvjedu u organizaciji grupe „Roditelji, Cattaro, Primorac, Beštije”.

„U ovom teškom momentu kotorskog, a samim tim i crnogorskog vatepola, podsjećamo se s neproljenom tugom da nas je na današnji dan prije godinu dana napustio naš dragi i neprežaljeni zimski bazen. O značaju i značenju kotorskog bazena za djecu, mlade, ali i za sve Kotorane, mogle bi se napisati bezbrojne stranice iako je i to nedovoljno, a najvjerojatnije i uzaludno. Uzaludno jer je njegova najbliža rodbina upozoravala na kronično, dramatično stanje preminulog, što je nakon višedesetljetne agonije dovelo do tužnog ishoda. Oronuo i predan beznađu, stari bazen izgubio je svoju posljednju bitku, napušten od institucija koje bi ga se sjetile samo kada bi im to koristilo upravo u propagandne svrhe. Nevažno je sada tko je zakucio iskrivljene i zahrđale brokve u škrinju pokojnika, ali je mnogo važnije da se crni oblaci nadvijaju nad kotorskim vaterpolom i plivanjem. Nepotrebno je spominjati što će to značiti za budućnost najtrofejnijega crnogorskog sporta. Licemjerno je govoriti o djeci i omladini kao našoj budućnosti, a pripremati ih na budućnost u kojoj će biti lišeni elementarnih uvjeta za treniranje i bavljenje ovim lijepim sportom. Onemogućiti im da dostignu zvjezdane trenutke svog pretходnika u klupskim i reprezentativnim karijerama, a potencijala kao što znate zaista ima. Osjećamo da smo ostali uskraćeni za pomoć ljudi koji su mogli pomoći. Mogli, ali nisu htjeli. Svi se proglašavaju nenadležnim. Mi danas okupljeni izjavljujemo jedni drugima sućut uz obećanje da ga nikada nećemo zaboraviti”, stoji uz ostalo u prosvjednom pismu koje je pročitano na skupu i dostavljeno medijima.

Upravitelj bazena Zoran Pajović rekao je da je žalba za kotorski bazen samo jedna od dvije tisuće

predmeta koji stoje ispred Komisije. „Mi smo, na žalost, toliko vrednovani da smo samo jedna žalba u dvije tisuće. Izgleda da nitko nema interesa da se potruži da se ta žalba usvoji ili ne usvoji i da se riješi pitanje kotorskog bazena. Direkcija i ja kao upravitelj radimo sve što možemo da barem informacije dobijemo. Ni to nam ne daju. Mi nemamo ni projekt ovog bazena. Nemamo fazno uređenje, mi ne znamo koliko ovo košta. To je jedina i točna istina. Oslođeni smo na Direkciju javnih radova Crne Gore, na Komisiju i čekamo da se oni smiluju i da pokušaju ovo riješiti. Svi želimo da se to što prije dogodi. Da je danas bilo otvorenje bazena, mi ne bismo bili ovdje, barem ne većina. Bili bi neki drugi ljudi da se slikavaju i lentraju i da uzmu zasluge u ime onih koji su stvarali ovaj sport onakvim kakav jest, gdje se ponosi država s ljudima iz vaterpolskog sporta, a mi smo došli u situaciju da moramo ovako javno prosvjedovati i reći da je ovo jedna potpuna nebriga navodno odgovornih ljudi, a zapravo neodgovornih”, istaknuo je Pajović zahvalivši na razumijevanju građanima Kotora.

Trenerica Primorca Slađana Vučetić rekla je da će se posljedice ovakvog stanja bazena vidjeti za nekoliko godina. „Mi danas nemamo upisane djece. Svi vi koji se bavite vaterpolom znate što to znači, a to je da neće biti generacija koje će igrati vaterpolo”, zaključila je Vučetić.

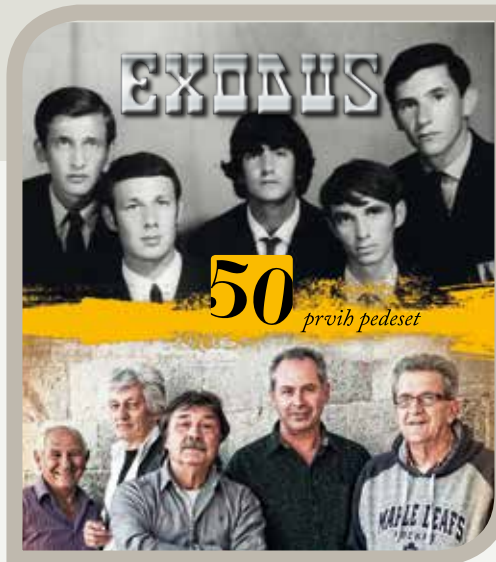
„S Primorcem i crnogorskom reprezentacijom doživio sam mnogobrojne zvjezdane trenutke kojih se još uvijek, kao aktivan igrač, rado sjećam. Trajno me ispunjavaju ponosom, a zato je i moje razočaranje trenutnom situacijom sa zimskim bazenom još veće. Bez zimskog bazena neće biti mnogih legendarnih imena koja trajno ostaju u sjećanjima svih. Šutnja može biti protumačena kao odobravanje postojećeg stanja i zato apeliram na nadležne i sve koji su u stanju da pomognu da to naprave u što kraćem roku kako bi naša djeca radila ono što vole i nastavila slavnu tradiciju našega grada”, istaknuo je kapetan Primorca i dugogodišnji crnogorski reprezentativac Antonio Petrović.

„Nadam se da ćemo barem malo doprijeti do ljudske svijesti o važnosti zatvorenog bazena za Kotor”, rekla je u ime organizatora Karolina Radulović.

Radio Kotor

Veče „Exodusa“ za pamćenje

Dvorana „Park“ u Herceg Novom bila je 26. travnja prepuna posjetitelja koji su htjeli uživati u slavljenoj koncertu grupe „Exodus“, kojim je obilježen rođendan - 50 godina postojanja ovoga bokeljskog benda i brenda.

Slobodan Lutka Perišić, Novica Jovanović, Nikica Rudić, Antun Kralj iz Konavala, a da večer ne prođe bez kotorskog humora potrudili su se prijatelji „Exodusa“, članovi Teatra 303: Dragan Buzdovan-Buki, Katarina Igić i Nađa Pjetrović, koja je Zoru Martinettiju uručila prigodan poklon, kao i komičar Dragan Sklender-Pele, koje je publika prihvatila s oduševljenjem. Publici se s puno šarma i u svom stilu obratio i kapetan Sava Ivanović iz Kotora.

Posebno je bila upečatljiva video poruka, koju je muzičarima iz Herceg Novog, Tivta i Kotora uputio neponovljivi Zdravko Čolić, prisjećajući se svojih početaka na muzičkoj sceni, upravo s „Exodusima“. Dirljivo je bilo i sjećanje na članove benda, koji nisu više među živima - Andrije Nikolića, Veselina Sredanovića Dula i Zorana Redžića.

Tijekom koncerta redale su se pjesme - Život moj, moja jedina ljubav, Tu solo tu, Tombe la neige, Ja nemam više razloga da živim, Stvari lagane, Na vrhovima prstiju, Zeleničke tihe vale, Čača, Boko, Boko ljepotice i Dimnjačar, da bi sve kulminiralo himnom grupe i grada pod Orjenom - Koga to volim u Herceg Novom, koju je publika ispratila na nogama.

Fešta je nastavljena u holu dvorane „Park“, a sav prihod od prodaje fotomonografije „Exodusi“ doniran je Herceg festu za kupovinu klavira.

Ovo večer organizirano je u sklopu HercegNovskih travanjskih svečanosti.

Radio Kotor

Članovi grupe Anton Krstović-Ante, Zoran Martinetti-Zoro, Đorđije Radonjić-Đoko, Nebojša Vojvodić- Nešo i Radoslav Čoso-Rade, priredili su sa svojim prijateljima večer koje će se dugo pamtili.

Više stotina gledatelja pljeskom i ovacijama ispratilo je skoro dvosatni program u kojem su nastupili i njihovi nekadašnji članovi iz prvog postava - basist Dragan Đorđević-Karlo i gitarist Vladimir Kovač, koji je došao iz Zagreba. Bili su tu i Dragoljub Đuričić, Nikola-Nikša Tomšić, Spasoje Vidaković, Milan Cacak, Mićo Poznanović, Ilija Kraljević,

Bend „Elemental” nastupio u Kotoru

Popularni hrvatski bend „Elemental” nastupio je 28. travnja na Pjaci od muzeja u Kotoru i opravdao povjerenje mnogobrojne publike. Na prepunom kotorskom trgu „Elemental” je dokazao da je jedan od omiljenih domaćih bendova.

I uz desetosatno putovanje iz Zagreba, članovi benda bili su vidno raspoloženi i puni energije, a karizmatična i uvijek nasmijana pjevačica Remi pokazala je svoje vokalne i žanrovske sposobnosti.

Najbolji ‘element’ njihovog nastupa bio je iskreni kontakt i odlična komunikacija s publikom, čime su dokazali da muzika spaja ljude, da svi imamo iste probleme i da nam je za sreću potrebno malo, a to je da se poštujemo i cijenimo. Iako se muzika ovog sastava temelji na hip hopu, „Elementalov” muzički izraz je specifičan sa zanimljivim instrumentalnim podlogama koje zajedno čine njihov autentičan zvuk.

„Ljuljaj brod”, „Malena”, „Napokon”, „Romantik”, „Opet će kiša”, „Priroda i društvo”, „Prokleta ljubav” - samo su neke od pjesama koje su u zboru otpjevale na Pjaci od muzeja.

Ispraćeni ovacijama i vraćeni na bis bend „Elemental” pokazao nam je da su ‘male stvari’ izvor zadovoljstva.

Organizator koncerta je JU Kulturni centar „Nikola Đurković” Kotor.

Radio Kotor

Gradonačelnik Kotora prisustvovao Svečanoj sjednici u povodu Dana grada Splita

Predsjednik Općine Kotor, Vladimir Jokić, na poziv splitskoga gradonačelnika Andre Krstulovića Opare prisustvovao je Svečanoj sjednici u povodu Dana grada Splita.

Svečanosti u HNK prisustvovali su premijer Andrej Plenković, predsjednik Sabora Gordan Jandroković i svi članovi Vlade RH. Ovom prilikom Vlada je održala tematsku sjednicu u Splitu na kojoj je doneseno niz odluka kojima će se ubrzati razvoj, dovesti novi investitori i ubrzati napredak grada.

Čelni ljudi dva grada, Kotora i Splita, istaknuli su značaj dosadašnje suradnje koja se u posljednje vrijeme intenzivira i zajedničkim sudjelovanjem u međunarodnim projektima pa je tako jedan od najskorijih i projekt razvoja maslinarstva koji povezuje Split, Mostar i Kotor. Za predsjednika Jokića ovo je ujedno bila prilika za mnogobrojne susrete i razmjenu iskustava s kolegama, gradonačelnicima, kako u regiji tako i šire.

Boka News

45. muzički festival mladih Crne Gore

U koncertnoj dvorani Muzičke škole Herceg Novi službeno je otvoren 24. travnja sjajnim koncertom 45. muzički festival mladih Crne Gore, koji je četvrti put organizirala ova obrazovna ustanova. Uz organizaciju festivala, ova škola ujedno je obilježila 69 godina postojanja i rada. Službeni početak festivala obilježio je spektakularan jednosatni koncert profesora škole, uz goste, sastav Duo NeSte. Bila je to još jedna u nizu vokalno-instrumentalnih 'predstava' koja je samo 'učvrstila' impresije redovitih posjetilaca koncerata – da na toj maloj bini dvorane, u kreativnom smislu, ograničenja nema, a iznenađenja su gotovo sigurna.

Natjecateljski dio četverodnevnog festivala, koji je doveo više od 700 učenika iz Crne Gore, održavao se na tri lokacije. Direktorica škole, Nađa Karadžić, nije krila zadovoljstvo što u posljednjih sedam godina ova škola organizira najmasovnije državno natjecanje četvrti put, posebice u vrijeme kada škola slavi rođendan.

„Organiziranje ove, ali i drugih manifestacija, za nas predstavlja priznanje, ali i obvezu za daljnji rad i razvoj naše ustanove. Grad domaćin i škola koja organizira festival postaju mjesto okupljanja talentiranih mladih muzičara, vrsnih pedagoga, gdje se na nov način razotkriva golemu stvaralačku energiju, uz atmosferu u kojoj kompetitivnost ustupa mjesto prijateljstvu. Muzički festival, kao kulturni projekt, uspostavljen je kao brend na polju kulturnih događaja, koji se kao takav svrstao u red najznačajnijih muzičkih događaja u zemlji”, istaknula je direktorica škole Nađa Karadžić.

Festival je otvorio savjetnik za muzičku kulturu u Ministarstvu prosvjete, bivši profesor ove škole, Borjan Radović. On je, uz ostalo, rekao da su za 45 godina duge tradicije festival pohodila neka od danas najznačajnijih svjetskih imena klasične muzike. „Ovaj festival ima tradiciju i veliki značaj za razvoj muzičkih škola, a njegova uloga je možda i ključni pokretač veće aktivnosti i profesionalnosti učenika i nastavnika u našim školama. Ovakvim manifestacijama na najbolji način se promoviraju prave vrijednosti – kultura, naša zemlja i njezin obrazovni sistem. Učenici se animiraju i potiču da uz pomoć nastavnika i mentora razviju svoje talente i dostignu puni obrazovni, intelektualni i kulturni potencijal. Umjetničko obrazovanje i muzičku kulturu smatramo ključnim pokretačem sveukupnog razvoja i jamstvom napretka Crne Gore. Nadam se da će i ovaj festival iznjedrili nove, mlade talente i prepoznati njihove uspjehe”, poručio je Radović.

Pismo potpore uputio je predsjednik Zajednice muzičkih škola Crne Gore, bivši dugogodišnji direktor ugledne Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“ u Podgorici, Ilija Dapčević.

Svečanom otvorenju, osim velikog broja Novljana i profesora škole, bili su prisutni istaknuti crnogorski pedagogi. Jedan od njih je i višestruko nagrađivani magistar violine i komorne muzike, bivši koncertmajstor Simfonijskog orkestra TV CG, umjetnički direktor i dirigent u NVO Crnogorski komorni orkestar, Vili Ferdinandi. Osim njega, gošća je bila i aktualna direktorica Umjetničke škole za muziku i balet u Podgorici „Vasa Pavić”, članica klape „Alata” Zoja Đurović, predstavница Zavoda za školstvo Bojana Nenezić i župnik crkve sv. Jeronima don Niko Šošić.

HRT pokrenula emisiju Globalna Hrvatska za Hrvate izvan RH

Hrvatska radiotelevizija (HRT) pokrenula je od 9. travnja novu emisiju pod naslovom „Globalna Hrvatska“, namijenjenu Hrvatima izvan Republike Hrvatske, koja će se emitirati svakoga radnog dana na međunarodnome multimedijском programu HRT – Glas Hrvatske u vremenu od 14.00 do 17.00 sati. Emisija će pratiti sve dnevne događaje važne za Hrvate izvan Republike Hrvatske, ponajprije za Hrvate u Bosni i Hercegovini u kojoj su konstitutivan narod, ali i za hrvatske manjine u dvanaest europskih država te za hrvatsko iseljeničtvo u zapadnoeuropskim i preokooceanskim zemljama. U sklopu emisije emitirat će se i Dnevne novosti Prvoga programa Hrvatskoga radija (HRT – HR 1) u 15.00 sati, Vijești na španjolskome jeziku HRT – Glasa Hrvatske u 16.30, prilozi iz HRT-ovih regionalnih radiopostaja zanimljivi za hrvatsko iseljeničtvo te javljanja HRT-ovih dopisnika iz inozemstva. „Usto će se u emisiji otvarati i stalne teme važne Hrvatima izvan Republike Hrvatske kao što su stjecanje hrvatskoga državljanstva, mogućnost gospodarskih ulaganja u Republiku Hrvatsku, pitanje dvostrukog oporezivanja, mirovina stečenih u inozemstvu i slično“, istaknuo je vršitelj dužnosti urednika Samostalnoga odjela Programa za Hrvate izvan domovine Hrvatske radiotelevizije Ivo Kujundžić. On je dodao kako je projekt posljedica zahtjeva Hrvata izvan Republike Hrvatske koji žele emisiju upravo te vrste, koja će biti informativna, aktualna i zanimljiva te svakodnevno donositi pregled najvažnijih događaja. „Najesen bismo željeli krenuti i s televizijskom emisijom Globalna Hrvatska na Petome programu Hrvatske televizije“, najavljuje Ivo Kujundžić.

Sve pripreme oko pokretanja ove emisije provedene su u koordinaciji s vršiteljicom dužnosti glavnoga urednika Hrvatskoga radija (HRT – HR) Elianom Čandrlić, a urednica projekta je Majda Ivković. Dnevne urednice programa su dugogodišnje novinarke HRT – Glasa Hrvatske Jasminka Perić,

Mirjana Žugec Pavičić, Ivana Perkovac i Slavica Štefić, a tehničku potporu osiguravaju Marko Malnar i Antun Tomičić sa suradnicima. Urednica projekta Majda Ivković rekla je da u studiju uživo očekuju zanimljive goste iz cijeloga svijeta te će se, prema potrebi, povezivati s kolegama iz HRT-ovih regionalnih radiopostaja. „Posebno će biti zanimljivo poslušati javljanja naših dopisnika iz inozemstva, odnosno kolega novinara koji su pripadnici drugoga ili trećega naraštaja potomaka hrvatskih iseljenika“, istaknula je Majda Ivković i dodala kako će Globalna Hrvatska biti svakodnevna, živa spona domovine s našim ljudima i u najudaljenijim dijelovima svijeta. „Zavirit ćemo u njihovu svakodnevicu, ali i oni u našu.“

Uvođenjem nove trosatne emisije međunarodni multimedijски program HRT – Glas Hrvatske i Hrvatska radiotelevizija u cjelini će ispunjavati obveze iz Ugovora između Hrvatske radiotelevizije i Vlade Republike Hrvatske o potrebnoj dnevnoj proizvodnji emisija na hrvatskome jeziku namijenjenih iseljeničtvo.

Osim na međunarodnome multimedijском programu HRT – Glas Hrvatske, emisiju Globalna Hrvatska moguće je pratiti i preko mobilnih uređaja, tableta i računala s pomoću multimedijске usluge HRTi. Podrobniji podaci o programskim sadržajima HRT – Glasa Hrvatske dostupni su na mrežnim stranicama Hrvatske radiotelevizije hrt.hr i podstranicama glashrvatske.hrt.hr.

Hrvatska radiotelevizija
Komunikacije

Dan pjace o' Tripuna

Udruženje „Kotorske pjace” 21. travnja je na trgu ispred katedrale svetog Tripuna organiziralo mani-

festaciju „Dan pjace o' Tripuna”, pod sloganom „Da sve opet bude kao nekad”.

Dobrodošlicu na feštu prisutnima je poželio Aleksandar Dender pozdravivši, kako je rekao, najstarije kotorske pjacarole, među kojima su Antun Toni Dender i Jovica Martinović. Dender je zatim pozvao prisutne da minutom šutnje odaju poštu preminulim Kotoranima.

„Ja volim ovu pjacu. Odrastali smo na njoj. Moja stara kuća nalazi se ovdje iznad svetog Tripuna, a ovdje su se prije mene igrali moj otac, djed i pradjed. Volim ovaj grad. Odrastajući na ovoj pjaci, dijelili smo mladost i starost Kotora koji je činio da se osjećamo sigurnim, zaštićenim i slobodnim. Kotor i ova pjaca su neizbrisiv dio naše prošlosti. Čuvaju veliki dio naših uspomena i sjećanja na mladost, porodice, prijatelje”, rekao je Dender. Zatim je uslijedio gradski derbi - nogometna utakmica između Tripuna i Parila.

Prijatelji manifestacije su kafe „Ombra”, pub „Old Town”, „Letrika” i „Pekarica” Kotor, a pokrovitelj Općina Kotor.

Radio Kotor

Memorandum o prijateljstvu Kotor, Dubrovnika, Mostara i Ohrida

Učvršćivanje i proširenje prijateljstva udruženim sudjelovanjem i međusobnom suradnjom na svim poljima od zajedničkog interesa - samo je jedna od stavki Memoranduma o prijateljstvu koji su 25. travnja u prostorijama Pomorskog muzeja Crne Gore potpisali gradonačelnik Općine Kotor Vladimir Jokić, gradonačelnik Dubrovnika Mato Franković, u ime gradonačelnika Mostara Ljube Bešlića njegova glavna savjetnica Rada Komadina i gradonačelnik Ohrida Jovan Stojanoski.

Četiri UNESCO-va grada - Kotor, Dubrovnik, Mostar i Ohrid - time su potvrdili namjeru da ustrajno djeluju na zaštiti i promociji svoga prirodnog i kulturnog naslijeđa, razmjenjujući iskustva na polju zaštite i konzervacije, njegujući svijest o značaju statusa na UNESCO-ovj listi.

Kako se čulo, razvijat će svoje prijateljstvo surađujući i razmjenjujući iskustva na poljima kulture i sporta, posebno kod mladih, stvarajući na taj način čvrstu i dugoročnu osnovu iskrenog prijateljstva, na zadovoljstvo budućih generacija.

Kako je rekao predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić, ovo je putokaz za sve o načinu na koji se unapređuje suradnja između gradova u regiji, a posebno među onima koji dijele zajedničke vrijednosti, ali i probleme. „Vjerujem da je ovo samo prvi korak za sve ono što će uslijediti, a to su zajednički nastupi, projekti i nominacije prema međunarodnim organizacijama koje mogu rješavati ono što su naši zajednički problemi. Siguran sam da je ovo temelj buduće suradnje i put koji će svakako donijeti boljitak, kako gradovima tako i njegovim stanovnicima”, poručio je Jokić.

Najveći značaj potpisivanja ovog dokumenta, rekao je on, nalazi se u razmjeni iskustava u području kulture i sporta s posebnim akcentom na naše

najmlađe stanovnike, kako bi prijateljstvo između gradova imalo sigurnost i u budućim generacijama. Glavna savjetnica grada Mostara Rada Komadina zahvalila je ovom prilikom kotorskoj upravi što je došla na ideju da poveže četiri grada, kako bi zajednički djelovali u budućnosti.

„Žao mi je što do potpisivanja povelje o prijateljstvu nije ranije došlo jer uistinu su brojni problemi i izazovi koji se nalaze pred UNESCO-vim gradovima na koje mi zajednički možemo djelovati ili pak sugerirati jedni drugima na koji način ih možemo riješiti. Predstavnici gradskih uprava Kotor i Dubrovnika su, u dosadašnjim susretima, već započeli aktivnosti koje se odnose na održivi razvoj i upravljanje destinacijom. Vodimo vrlo aktivne razgovore o tome što poduzeti kada su u pitanju turisti s kruzera, kako kontrolirati turizam, obnavljati spomeničku baštinu, a ovo je samo potvrda svih dosadašnjih aktivnosti”, objasnio je gradonačelnik Dubrovnika Mato Franković.

Gradonačelnik Ohrida Jovan Stojanoski očekuje da će gradovi-potpisnici nalaziti rješenja za sve probleme koje imaju sva četiri grada. „Imali smo izuzetno kvalitetne razgovore na temu privrede, turizma, kulturno-historijskog naslijeđa. Nadam se da će to biti praksa i ubuduće”, zaključio je Stojanoski.

Nakon potpisivanja povelje održan je i zajednički sastanak s Bordom direktora Organizacije gradova svjetske baštine (OWHC).

Radio Kotor

Kotor – Generalna skupština Konfederacije udruženja pomorskih kapetana zemalja EU-a

Kotor je 4. svibnja 2018. bio domaćin možda i najvažnijega stručnoga međunarodnoga pomorskog skupa koji je u Crnoj Gori održan u novijoj povijesti – 23. Generalne skupštine CESMA-e (Konfederacije udruženja pomorskih kapetana zemalja EU-a).

U hotelu „Cattaro” okupilo se pedesetak sudionika Skupštine – predstavnika nacionalnih udruženja pomorskih kapetana iz Francuske, Slovenije, Nizozemske, Hrvatske, Njemačke, Italije, Belgije, Irske, Bugarske, Portugala i Crne Gore. Skupu, čiji je domaćin bilo Udruženje pomorskih kapetana Crne Gore, prisustvovali su i mnogobrojni predstavnici pomorske privrede i školstva predvođeni rektorom Univerziteta Crne Gore dr. Danilom Nikolićem, dekanom Fakulteta za pomorstvo Kotor dr. Špirom Ivoševićem i direktorom Srednje pomorske škole Kotor Veljkom Boticom, a bili su tu i zamjenik komandanta Mornarice VCG, kapetan fregate Jusuf Jonuz te predstavnici lučkih kapetanija Kotor i Bar. Za ovu priliku u Crnu Goru doputovao je i izvršni direktor Europske agencije pomorske sigurnosti EMSA-e, kapetan Marku Mili, koji je uz ostalo govorio o budućim planovima rada EMSA-e, koji su iznimno značajni i za Crnu Goru kao zemlju-aspiratna za članstvo u EU. Ipak, uz dostavljeni poziv, ovome izuzetnom skupu nisu prisustvovali predstavnici crnogorskog Ministarstva pomorstva i saobraćaja.

Prisutne su pozdravili predsjednik Udruženja pomorskih kapetana Crne Gore koje je pridruženi član CESMA-e, kapetan Mario Pilastro, kao i predsjednik CESMA, kapetan Huber Ardilon iz Francuske.

Diplomiranja inženjerka brodogradnje Ranka Vukasović-Botica iz kompanije „Mardesign” iz Rijeke

održala je predavanje na temu primjene zakonske regulative EU-a u zaštiti morske okoline u Bokokotorskom zaljevu, istaknuvši da Crna Gora ima usvojenu regulativu, ali ne postoji mjerenje štetnih efekata zagađenja mora i zraka s brodova i efikasna inspekcija da to spriječi.

„U svakom slučaju, preporučujem kapetanima kruczera i jahti koji dolaze u Boku da i ovdje poštuju MARPOL i EU norme o korištenju goriva s niskim postotkom sumpora, balastnim vodama i ostalim jer zagađenje i štetni utjecaj na ostaju na ovom prostoru, već prelaze granice i ugrožavaju i okolne države”, rekla je Vukasović-Botica dodajući da se u svjetskoj pomorskoj privredi dosta pažnje polaže na te teme pa se sada forsiraju brodovi koji koriste LNG gas, elektropogon i gorivo sa smanjenim sadržajem sumpora.

O iskustvima upotrebe simulatora u obuci u odnosu na praktični rad pomoraca na brodu govorio je kapetan Badi Baert, generalni tajnik belgijske Kraljevske pomorske akademije, dok je izvršni direktor EMSA-e Marku Mili predstavio tu agenciju Europske unije sa sjedištem u Lisabonu koja ima 250 zaposlenih i godišnji proračun od 100 milijuna eura te je glavni autoritet kada je u pitanju povećanje sigurnosti pomorske plovidbe, kao i prevencije i reagiranja u slučaju zagađenja mora sa brodova, odnosno naftnih i platformi za gas. EMSA kontrolira i rad pomorskih administracija trećih zemalja, posebno onih čiji pomorci plove za brodovlasnike ili brodove pod zastavama EU-a, a ispunjavanje strogih kriterija te agencije često je presudno za zemlje-aspirante poput Crne Gore da završe pregovore s Briselom u mnogim područjima. O kolikom je opsegu posla riječ i utjecaju da se to odradi pokazuju podaci da 75 posto posada na EU trgovačkim brodovima čine pomorci iz trećih zemalja koje moraju zadovoljiti kriterije EMSA-e, a ta agencija konstantno nadzire sve događaje u europskim morima i lukama kroz koje godišnje prođe 4 milijarde tona tereta i 400 milijuna putnika, kao i u europ-

Na Skupštini CESMA-e, Udruženje pomorskih kapetana Crne Gore dodijelilo je zahvalnice za uspješnu suradnju vlasniku talijanske kompanije MSC, kapetanu Antoniju Mareskiju, vlasniku kompanije „Dabinović Shipping” iz Monaka Stevu Dabinoviću, Trening centru „Azalea” iz Bijele, Srednjoj pomorskog školi i Fakultetu za pomorstvo Kotor, Bokeljskoj mornarici, dugogodišnjim profesorima FZP, kapetanu Draganu Rapovcu i mr. Tonki Carić, te novinaru Siniši Lukoviću.

Boka News

skoj pomorskoj industriji koja godišnje ‘okrene’ 450 milijardi eura i ima 5 milijuna zaposlenih.

Na radnom dijelu Skupštine CESMA-a njezini sudionici razmotrili su niz aktualnih pitanja iz domene moderne pomorske industrije, počevši od kriminalizacije pomoraca, sigurnosti na Ro-Ro i velikim putničkim brodovima, do problema ilegalne imigracije u Sredozemnom moru i sve većeg trenda uvođenja daljinski upravljanih ili autonomnih brodova bez posade koji su već stvarnost u nekim državama poput Norveške ili Danske, a od 2025. brodovi-roboti se očekuju u većem broju i na svjetskim morima.

Tradicionalno kićenje mađa u Perastu

Prvog dana mjeseca svibnja jutro u Perastu osvanulo je uz pjesmu kotorskog ansambla „Škuribanda” koji su s mještanima i gostima u điru ulicom pokraj mora proslavili još jedan mađ. Stablo

mladog brijesta ove godine podigli su mještani Perasta na glavnom trgu u baroknom Perastu ispred crkve sv. Nikole, umjesto posljednjeg mladoženje iz mjesta koji je na brodu, a zatim se po običaju drvo okitilo bočicama vina i mlijeka, koromanima i šarenim trakama.

Kićenje mađa drevni je pučki običaj u Perastu i simbolizira radost života i proljetno buđenje prirode. Druženje je nastavljeno uz bijelu kavu i koromane u konobi „Đardin“.

Skala radio

Izborna skupština Zajednice Talijana Crne Gore

Zajednica Talijana Crne Gore pouzdan je most suradnje Crne Gore s Italijom i subjekt preko kojeg se realizira veliki broj međudržavnih projekata iz područja turizma, gospodarstva, socijalne skrbi, zdravstva, kulture i znanosti – čulo se na XIV. godišnjoj Skupštini Zajednice koja je održana u crkvi svetog Pavla u Kotoru.

Skupštini su nazočili članovi i poštovatelji talijanske zajednice u Crnoj Gori, novopostavljeni talijanski veleposlanik u Crnoj Gori Luca Zelioli, predsjednica i generalni direktor Narodnog sveučilišta iz Trsta Maria Cristina Benussi i Fabrizio Somma, pot-

predsjednici Općine Kotor Ljiljana Popović Moškov i Milivoje Samardžić.

Sudionike Skupštine i goste pozdravio je talijanski veleposlanik Luca Zelioli, koji je rekao da će Veleposlanstvo Italije u Crnoj Gori nastaviti dugogodišnju suradnju sa Zajednicom, cijeneći trud koji članovi ulažu u realizaciji značajnih projekata. Potpredsjednica Općine Kotor Ljiljana Popović Moškov istaknula je da je Zajednica Talijana Crne Gore postala konstruktivni dio Crne Gore i Općine te da predstavlja most suradnje s Italijom preko suradnje s regijom Friuli Venezia Giulia i regijom Veneto. „Najveći dio sredstava uloženi su u obnovu

kulturne baštine koja nam je zajednička. Ono što je aktualno i čega smo svjedoci je obnova i restauracija troje gradskih vrata (Glavna gradska vrata, Gurdić i Škurda), na čemu smo vam veoma zahvalni“, rekla je između ostalog Popović Moškov.

Skupština je prihvatila Izvješće o radu s financijskim izvješćem za prošlu godinu te Plan rada i Financijski plan za ovu godinu. Uz besplatne tečajeve talijanskoga jezika i ostalih inicijativa kulturnoga karaktera, koje Zajednica provodi već duži niz godina, za 2018. godinu predviđen je vrlo značajan projekt pod nazivom „Settimana d'identita' italiana, arte, lingua e cultura in Montenegro“ (Tjedan talijanskog identiteta, umjetnost, jezik i kultura Talijana u Crnoj Gori). Riječ je o projektu koji će financirati regija Friuli Venezia Giulia, a podrazumijevat će koncerte sastava „Canto libero“ u Kotoru i Herceg Novom, međunarodnu književnu konferenciju koja će početi na Cetinju, a završiti u Kotoru, a na kojoj će počasni gost biti tekstopisac Mogol. Zatim, planirane su i dvije izložbe u Kotoru, također u organizaciji Zajednice. Program će trajati od 6. do 11. kolovoza 2018. godine.

Skupština Zajednice Talijana Crne Gore jednoglasno je povjerala sljedeći četverogodišnji mandat dosadašnjem predsjedniku Aleksandru Denderu i aktualnom predsjedništvu.

39 godina od razornog potresa u Crnoj Gori

Hotel Slavija Budva

Prije 39 godina, 15. travnja 1979. godine, područje Crnogorskog primorja pogodio je snažan potres.

Potres je 15. travnja 1979. godine u 7 sati i 19 minuta, magnitude 7,0 jedinica Rihterove skale i intenzitetom od IX stupnjeva Merkalijeve skale, izazvao katastrofalna razaranja na cijelome Crnogorskom primorju, na dužini većoj od 100 km. Epicentar potresa bio je u Jadranskom moru, između Ulcinja i Bara, na udaljenosti od 15 km od obale.

Kotor, foto Anton Gula Marković

Potres je ugasio mnoge živote, mnogima promijenio život, mnogi su ostali bez domova, promijenjen je izgled obale...

U ovom potresu 101 osoba izgubila je život u Crnoj Gori i 35 u Albaniji. Stradali su gradovi: Ulcinj, Bar, Petrovac, Budva, Tivat, Kotor, Risan i Herceg

Novi, a razoreno je 250 naselja. Uništen je golem dio modernih hotelskih kapaciteta u regiji, oštećena su 53 zdravstvena objekta, 570 objekata socijalne i dječje zaštite, 240 školskih objekata. Posebno su stradali kulturno-historijski spomenici (manastiri, crkve, muzeji, arhivi), koji su koncentrirani uglavnom u najugroženijem primorskom pojasu.

Velike štete bile su na putnoj mreži – oštećeno je oko 350 km magistralnih i 200 km regionalnih puteva, pojavila su se klizišta i odroni.

Kotor, foto Željko Jović

Sveti Ivan Bogišići, foto Anton Gula Marković

Do kraja 1979. godine registrirano je 90 jakih naknadnih potresa, s magnitudom većom ili jednakom 4,0, više od 100 potresa s magnitudom 3,5 – 4,0, kao i skoro 10.000 slabijih potresa.

Boka News

31. 3. 2018. **Redizajnirani portal HGD CG**

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore pustilo je 31. ožujka u rad novi redizajnirani portal, koji je dostupan na staroj adresi: www.hrvaticg.com

Redizajnirani portal na kojem se radilo više mjeseci u skladu je s novim suvremenim trendovima, s manje opcija kako bi korisnici lakše i brže pronašli ono što žele pročitati i vidjeti.

Zadržali smo osnovnu koncepciju da posjetiteljima pružimo informacije o radu Društva, povijesti, nakladničkoj djelatnosti, mandolinskom orkestru, da se u jednoj multimedijalnoj dimenziji predstavimo i informiramo posjetitelje, koristeći se suvremenim informacijskim platformama.

Portal se redovito ažurira, a prisutni smo i na društvenoj mreži Facebooku. Posjetite nas!

2. 4. 2018. **Posjet televizije Al Jazeera**

Ured Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore u Kotoru danas je posjetila ekipa televizije Al Jazeera, koja je snimila razgovor s predsjednikom Marijem Brguljanom.

U razgovoru s novinarem Borisom Gagićem predsjednik Brguljan predstavio je gledateljima Društvo od njegova osnivanja do danas, časopis Hrvatski glasnik, Mandolinski orke-

star, nakladničku djelatnost. Razgovaralo se o Hrvatima kao autohtonoj nacionalnoj manjini u Crnoj Gori i njihovom položaju danas.

4. 4. 2018. **Intervju predsjednika na Skala radiju**

Predsjednik HGD CG Marijo Brguljan bio je gost u emisiji „Parapeti“ Skala radija te je tom prilikom govorio o aktivnostima Društva, o suradnji s lokalnom samoupravom i o problemima financiranja ključnih projekata Društva, posebno časopisa Hrvatskoga glasnika.

11. 4. 2018. **Novi broj Hrvatskoga glasnika**

Iz tiska je izašao novi 155. broj Hrvatskoga glasnika za mjesec ožujak.

U ovom broju nastavili smo pisati o polemikama i reagiranjima na tekst inicijative da se Bokeljska mornarica uvrsti na UNESCOV-u reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Pisali smo o jubileju pisane riječi, prvom broju Hrvatskoga glasnika, Bokeljskoj večeri u Puli, Hrvatskom balu u Beču, Godišnjaku Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor, ostavštini obitelji Visković u Perastu, renesansnim pjesnicima u Kotoru, povijesti brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj... Novi broj donosi i redovite rubrike kao što su: Kronika društva, Aktualnosti, Novosti iz HNV-a...

14. 4. 2018. **Dubrovačka televizija snimila reportažu o HGD CG**

Ured Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore u Kotoru posjetila je u subotu, 14. travnja, ekipa Dubrovačke televizije koja je snimila razgovor s prvim predsjednikom društva Tripom Schubertom, mr. Marijom Mihaliček, članicom Uređivačkog odbora Hrvatskoga glasnika i predsjednicom Matice hrvatske -ogranka za Boku kotorsku te članicom Upravnog odbora HGD-a Danijelom Vulović.

U razgovoru s novinarkom Mirelom Zijadić prvi predsjednik HGD-a govorio je o radu i ciljevima Društva, uspostavljanju kulturnih veza s Hrvatskom, a posebno s Dubrovnikom nakon posljednjeg rata.

O bogatoj nakladničkoj djelatnosti i časopisu Hrvatskome glasniku govorila je mr. Marija Mihaliček.

Kulturne manifestacije i mandolinski orkestar HGD-a „Tripo Tomas“ predstavila je Danijela Vulović.

19. 4. 2018. Sastanak Uređivačkog odbora

Analizirajući upravo izašli novi broj časopisa, uz komplimente za kvalitetu i mnogobrojne zanimljive teme, konstatirane su dvije male pogreške. U članku „Čija je Bokeljska

mornarica“ na stranici 14. ispod fotografije trebalo je pisati: Na Stradunu u Dubrovniku. Serijal „Prčanjski jedrenjaci“ je sedamnaesti po redu, a ne šesnaesti.

Predložene su i moguće teme za sljedeći broj koji bi trebao izići iz tiska do desetog svibnja.

24. 4. 2018. Posjet konzula R. Hrvatske

Novopostavljeni konzul Republike Hrvatske u Generalnom konzulatu u Kotoru, Marijan Klasić, danas je posjetio Hrvatsko građansko društvo Crne Gore u Kotoru.

Konzula je primio predsjednik HGD-a Marijo Brguljan uz prisutnost prvog predsjednika Tripa Schuberta, koji su mu predstavili Društvo, ciljeve i rezultate rada od osnivanja 2001. godine do danas.

Predsjednik Brguljan istaknuo je značaj Hrvatskoga glasnika kao jedinoga tiskanog medija Hrvata u Crnoj Gori jer što nije zapisano nije se ni dogodilo, rekao je on. Konzul je upoznat s radom tamburaškog orkestra „Tripo Tomas“ HGD-a, kao i s bogatom nakladničkom djelatnošću Društva. Konzul Marijan Klasić izrazio je zahvalnost na prijemu, iskazao spremnost da pomogne Društvu u daljnjem radu i nastojanju očuvanja hrvatskoga identiteta zajednice u Crnoj Gori.

Ovom prilikom novom konzulu uručeni su prigodni pokloni, knjige iz nakladničke dje-

latnosti HGD-a, sa željom za uspješnom suradnjom tijekom njegovog mandata u Kotoru.

25. 4. 2018.
U Veleposlanstvu RH u Podgorici razmatrani projekti hrvatskih udruga

Na sastanku Povjerenstva bio je prisutan Marijo Brguljan, predsjednik Društva. Naše Društvo kandidiralo je dva projekta: časopis „Hrvatski glasnik“ i „Prezentacija kulturnog naslijeđa i tradicijske manifestacije“. Na žalost, Povjerenstvo je oba projekta odbilo zbog „nekompletne dokumentacije“. Naime, nije prihvaćena preslika Rješenja o registraciji Društva i Rješenja o nekažnjavanju odgovorne osobe u projektu jer nisu bili ovjereni! Nesporna je činjenica da dostavljene kopije dokumenata nisu ovjerene. To objašnjavamo dosadašnjom višegodišnjom praksom kandidiranja po nekoliko projekata, uz koje je dostavljana samo preslika, kao i time što nas je zavarala formulacija u prijavnom listu gdje stoji da je potrebno dostaviti za oba dokumenta izvornik koji nije stariji od šest mjeseci, što nije bilo moguće s obzirom na to da nadležne državne institucije dostavljaju po jedan primjerak, a nije naznačeno da se može priložiti ovjerena preslika.

Iz ureda Društva istoga dana nakon sastanka Povjerenstva poslana su ovjerene preslike e-mailom na ime predsjedavajućeg Povjerenstva i veleposlanika. Ubrzo je dobiven ljubazni odgovor od veleposlanika, NJ. E. Veselka Grubišića, kojim nas upućuje na izravan kontakt sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske u Zagrebu.

26. 4. 2018.
Izvanredni sastanak Upravnog odbora

Zbog novonastale situacije, odnosno nakon što je Povjerenstvo Veleposlanstva R. Hrvatske odbilo naše projekte, predsjednik Društva zakazao je izvanredni sastanak Upravnog odbora samo s jednom točkom dnevnog reda: „Izvještavanje o odluci Povjerenstva“. Odlučeno je sljedeće:

1. Uputiti predstavku Središnjem državnim uredom za Hrvate izvan R. Hrvatske s obrazloženjem učinjenog propusta obrađivača projekata i tražiti naknadnu raspodjelu preostalih sredstava.
2. Sve predviđene aktivnosti Društva za 2018. godinu do daljnjeg stornirati.
3. Časopis „Hrvatski glasnik“ koji je u pripremi realizirati, a daljnje tiskanje obustaviti do osiguranja sredstava po drugim osnovama.

27. 4. 2018.
Prijavljena predstavница iz Crne Gore na Reviju tradicijske odjeće

Hrvatsko građansko društvo i ove godine prihvatilo je poziv Hrvatske matice iseljenika za sudjelovanje na petoj Reviji tradicijske odjeće i izboru za najljepšu Hrvaticu u na-

rodnoj nošnji izvan Republike Hrvatske. Naša predstavnica bit će Rozalija Francesković, kojoj će biti pratilja Sara Grbac, obje iz Tivta. Revija se održava od 2. do 7. srpnja u Tomislavgradu, BiH.

28. 4. 2018. Marijo Brguljan gost Radio Kotora

Predsjednik HGD Crne Gore Kotor Marijo Brguljan bio je gost emisije „Multikultura” Radio Kotora. U razgovoru s Jelenom Kljajević posebno je istaknuo:

„Od 2001. godine, kada je Hrvatsko građansko društvo Crne Gore osnovano, do danas, napravljen je značaj progres na ovom polju pa su i kulturne, ali i sve druge veze između Crne Gore i Hrvatske u ovom trenutku jako dobre. Prisjećajući se početaka rada Društva, on ističe da je bilo jako teško promijeniti tada vrlo loše relacije između dvije države. Ipak, inicijativa određenog broja ljudi i odavde, ali i iz Dubrovnika, odnosno njihova svijest je nalagala da se mora ići ka procesu poboljšanja odnosa, koji su bili narušeni i prekinuti. Bilo je to vrijeme nepovjerenja, nevjerice i mislim da je za ovih šesnaest, sedamnaest godina napravljen značajan progres te da su danas odnosi dviju država jako dobri. Crna Gora prati taj slijed stvari koje je Hrvatska prošla od euroatlantskih integracija do europske perspektive i ulaska u EU i mislim da je to dobar izbor Crne Gore. Ono što su moja saznanja jest da Hrvatska dobro pomaže Crnoj Gori na tom putu. Smatram da smo i mi kao Društvo u određenim segmentima i kao autohtoni Hrvati na ovom području dali veliki doprinos poboljšanju odnosa između dvije zemlje.

Najznačajniji projekti na kojima se temelje aktivnosti Društva su izdavanje časopisa 'Hrvatskoga glasnika', koji je nedavno doživio 155. izdanje, i rad Mandolinskog orkestra 'Tripo Tomas' u kojem je trenutno tridesetero djece.

Bavimo se i izdavaštvom, kada za to imamo uvjete, a za ovo vrijeme smo objavili dvadesetak naslova.

Od kulturnih manifestacija izdvojio bih 'Tripundanski bal' koji je već postao tradicionalan

i ove godine u hotelu 'Splendid' u Bečićima bilo je 325 sudionika.

Društvo je odnedavno u novim prostorijama, na Pijaci od muzeja, u Starom gradu. Posebnu zahvalnost što ovaj prostor koristi bez naknade duguje lokalnoj upravi na čelu s gradonačelnikom Vladimirom Jokićem. Godinama smo bili nezadovoljni prostorom u kojem smo boravili na Zimskom bazenu i to pod kirijom. To je velika stvar za nas i dužan sam to uvijek posebno istaknuti.

Sve naše aktivnosti uglavnom financiramo sredstvima dobivenim kandidiranjem projekata u raznim institucijama, a dio donacijama i reklamama. Najviše sredstava potrebno je osigurati za tiskanje časopisa. Na žalost, taj projekt nije podržala općinska komisija pa je lokalna samouprava ipak našla načina pomoći u tiskanju časopisa na drugi način.

Društvo trenutno ima oko 700 aktivnih članova, a od osnivanja do danas 'kroz Društvo je prošlo' više od 1.450 članova.“

Radno vrijeme ureda Hrvatskoga građanskog društva u Starom gradu je radnim danom od 8 do 14 sati.

Piše:
Marija Mihaliček

Nekad bogata pokretna kulturna baština prikupljana u palačama pomorskih i plemićkih obitelji iz Boke kotorske osipala se i nestajala tijekom vremena. Ono što je ostalo poslije izumiranja nasljednika, migracija, ratova, potresa, a najviše nebrige za ovaj najosjetljiviji segment kulturnog naslijeđa, danas se samo malim dijelom sačuvalo kao privatno obiteljsko naslijeđe ili u fragmentima ako je naslijeđe postalo dijelom muzejske i arhivske građe u baštinskim ustanovama ili je kao dio crkvenih riznica postalo javno dostupno svjedočanstvo prošlosti...

Nepokretna imovina poznatih pomorskih obitelji – palače i kapetanske kuće – od ruševina sve više postaje dio suvremenog života, dobivajući nove namjene i turističku valorizaciju. To nije slučaj s pokretnim kulturnim naslijeđem koje je u tom pogledu na margini zanimanja i još nije prepoznato kao kulturna i muzejska vrijednost. Zato sam iznijela potrebu prezentiranja

primjera obiteljskih ostavština u primorskim mjestima Perastu, Dobroti, Prčanju i istaknula njihov značaj kao svjedočanstva pomorske tradicije, kulturološkog i civilizacijskog identiteta vlasnika, stanovnika ovog prostora. I ovaj segment naslijeđa dio je svjetske kulturne baštine koji zahtijeva adekvatnu zaštitu, održavanje i stvaranje uvjeta za prezentaciju u kulturno-turističkoj ponudi. Ipak, danas se može govoriti o izvjesnim pomacima u kulturnoj infrastrukturi u domeni muzejske prezentacije na području Kotora, ali bez vraćanja u funkciju Memorijalnog muzeja obitelji Visković u Perastu koji od 1979. godine ne postoji.

Kulturno-historijsko naslijeđe ove obitelji dragocjeno je i mora se konačno shvatiti da je nedopustivo razdvajanje bogate arhivske, bibliotečne građe i muzejskog materijala od ambijenta kome pripada, od obiteljske palače. To je moralna obveza društva prema onima koji su kulturnu baštinu stvaranu generacijama svojih predaka od XVI. do polovine XX. stoljeća ostavili da bude javno kulturno dobro u neodvojivoj cjelini. Arhitektonski kompleks Viskovi-

ća devastiran je desetljećima, a vrijedne pokretnine pohranjene su u Muzeju grada Perasta. O palači Visković se posljednjih desetljeća razmišlja kao o nekretnini – ruševini koja ima veliku tržišnu vrijednost zbog njezina položaja i atraktivnosti, a da se zadovoljenje njezine memorijalne, historijske i kulturne vrijednosti rješava s nekoliko kvadrata „memorijalne sobe“.

Ostavštinu Viskovića prikazala sam i u svjetlu prioritnog razvoja kulturnog turizma, s golemim potencijalom koji nosi njezina jedinstvenost – spoj arhitekture i ambijentalnih vrijednosti i muzejskog, bibliotečnog i arhivskog sadržaja koji joj pripada, po čemu je jedinstvena u ukupnoj kulturnoj baštini Boke kotorske i države Crne Gore.

Revalorizacija kompleksa Visković: najstarijeg stambenog dijela jedne od najljepših primjera fortifikacije – kule, palače uobličene početkom XVIII. stoljeća i rekonstruirane i dograđene u XIX. stoljeću, bit će u potpunosti ostvarena samo preko ponovno uspostavljene izgubljene memorijalne muzejske funkcije i kulturnom namjenom za ostale prostore palače.

Za čitatelje Hrvatskoga glasnika HGDCG priređujemo serijal u nekoliko nastavaka iz magistarske teme „Porodična kulturna baština u turističkoj ponudi - Ostavština porodice Visković u Perastu“, koja je obranjena 2011. godine na Fakultetu za turizam i hoteljerstvo u Kotoru, a publicirana 2016. godine pod naslovom: „Ostavština porodice Visković u Perastu“, u izdanji OJU „Muzeji“ - Kotor, uz potporu Ministarstva kulture Crne Gore, po programu za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.

Ostavštine pomorskih porodica u Perastu

Perast je davno sinonim za izobilje vrijedne kulturne baštine na malom prostoru: u cjelini osmišljen urbano, s izvanrednim primjerima arhitekture, kako profane tako i sakralne, i specifikumom fortifikacijskih objekata te svojim umjetničkim naslijeđem u domeni slikarstva i kiparstva. Perast je atraktivan i po svome izvanrednom položaju, prirodnom okruženju koje nije narušeno novom arhitekturom kakva niče oko starih urbanih jezgara Kotora, Herceg Novog, Budve, Sv. Stefana – što je njegova velika prednost. Još jedna iznimna vrijednost Perasta je očuvanje nematerijalne kulturne baštine tradicionalnim običajima. Ovo su opće poznate činjenice, kao i to da je upravo zbog tih karakteristika bio oduvijek magnet jednako za ljubitelje umjetnosti i kulturne baštine, kao i za hodočasnike i za turiste.

Uzimajući u obzir sve prednosti ove nadaleko poznate destinacije, logično se nameće razmišljanje: koliko je golemi potencijal Perasta turistički valoriziran?¹

¹ M. Mihaliček, *Grad Perast (primjer ekonomskog i kulturnog uspona grada, dekadencije kroz vrijeme i neophodnost njegove valorizacije)*, Zbornik radova s naučnog skupa „Etnologija grada u Crnoj Gori“, br.

V. M. Coronelli, *Perast*, 1688.

Posljednje desetljeće u životu ovoga grada donijelo je mnoge promjene, najviše u rekonstrukciji starih kuća i palača i povećanju smještajnih turističkih kapaciteta: hotela, apartmana. Ipak, lako je utvrditi da se (još) ne vide razvojni rezultati – naprotiv, drastično je smanjen broj stalnih rezidenata na uštrb novih vlasnika nekretnina koji samo povremeno, u ljetnoj sezoni, tu borave.

96. CANU, Podgorica, 2009., str. 151–161.

Perast se gašenjem konfekcijskog pogona u središtu grada, 90-ih godina XX. stoljeća, definitivno oslobodio balasta socijalističke vizije industrijskog razvoja. Iako je time konačno artikulirano njegovo usmjerenje ka turističkom razvoju, još uvijek nije učinjen značajniji pomak u planiranju i definiranju ciljeva i prioriteta razvoja. Studija kulturnog naslijeđa, koja je uvjet za izradu planskog dokumenta Generalnoga urbanističkog projekta, ističe valoriziranje kulturne baštine prijedlozima sadržaja

Grb grada Perasta sa grbovima 12 peraških bratstava

i namjene postojećih arhitektonskih objekata.²

Zagovornika potrebe plana osmišljenog organiziranja i upravljanja kulturnom baštinom Perasta nije nedostajalo u krugovima stručnjaka – zaštitara, arhitekata, kulturnih radnika,³ ali uporno izostaje

² Studiju zaštite graditeljskog nasljeđa Perasta izradio je Regionalni zavod za zaštitu spomenika u Kotoru, 2002. godine, a konačnu, dopunjenju verziju, 2006. godine.

³ Tu ponajprije ističemo dva međunarodna stručno-znanstvena savjetovanja: „Komunikacije: Između obala“, u organizaciji Centra za planiranje urbanog razvoja iz Be-

jasno određenje općinskih i državnih struktura.

Što želimo da bude Perast? Samo privlačna destinacija s nizom rezidencijalnih objekata bogate klijentele, što danas već jest, ili proizvod kulturnog turizma koji će živjeti i biti privlačan tijekom čitave godine i postati, korištenjem svojih lokalnih specifičnih baštinskih vrijednosti, istinski kulturni i

ograda, u Kotoru, 1998. godine, i „Urbano arhitektonsko nasleđe u III milenijumu“, u Perastu, 1999. godine, koja su doprinos raznih struka razumijevanju stanja i formiranju strategije očuvanja i unapređenja naslijeđa.

turistički brend na globalnom tržištu.

Kulturni potencijal Perasta je golem, ali to samo po sebi nije dovoljno za stvaranje i slanje slike o njegovoj posebnosti i atraktivnosti u velikoj konkurenciji sa sredinama koje osmišljeno planiraju i upravljaju kulturnim resursima.

Na primjeru Perasta mogu se sagledati mnoge neiskorištene mogućnosti aktiviranja i oživljavanja kulturnih potencijala u svrhu većega turističkog prometa, čime se ne bi umanjio njihov umjetnički i kulturni sadržaj, a svakako bi pridonijeli potpunijem doživljaju destinacije. Iz dugogodišnje prakse muzejskog radnika mogu posvjedočiti da postoji jako veliko zanimanje turista posjetilaca muzeja za priču o mjestu, a Perast nudi neiscrpane teme koje intrigiraju znatiželju.

Pregled dobara istaknutih peraških porodica

Perast je postao središte pomorstva i zahvaljujući pomorskoj trgovini doživio kulturni procvat u XVII. i XVIII. stoljeću te postao mjesto iznimne graditeljske aktivnosti. Palače i kapetanske kuće odražavaju blagostanje i svojom vanjštinom, a posebno unutrašnjim izgledom. Kontaktima s drugim kulturama pomorci iz Perasta su i svoje potrebe i ukus prilagođavali ili direktno preuzimali elemente europskih stilova, primjenjujući ih u oblikovanju svoga životnog prostora. Dominantne poticaje i uzore svakako najtrajnije i najintenzivnije nalazimo u Veneciji.

Peraštani su u svojim palačama prikupljali i čuvali predmete od historijske i umjetničke vrijednosti. Bogatstvo koje je sticano teškim pomorskim

Perast početkom XX. stoljeća

životom, susret sa svijetom, sposobnost da se uči, prima i odabire od drugih, a istodobno ima svijest o sebi u osnovi je svega što predstavlja Perast. Ovaj grad je riznica mnogih vrijednosti, historijskih, umjetničkih, duhovnih, stoljećima stvarana, njegovana, bogaćena i čuvana zahvaljujući generacijama Zmajevića, Martinovića, Balovića, Viskovića, Mazarovića, Smekja i drugih peraških porodica.

S obzirom na to da današnje muzejske zbirke u Perastu sadrže gotovo isključivo muzejski materijal koji je skupljen u ovom gradu, s pravom možemo reći da su peraške palače, gdje su se s izvrsnim ukusom skupljale slike, mobilijar, knjige, srebro, tekstil, ali i oružje, bile mjesta stvaranja budućih zbirki peraškog muzeja.

Uz zbirke u crkvenim muzejima, koje su utemeljene u dubokoj religioznosti, preko zavjetnih darova crkvama u

Perastu izrastala je tijekom XIX. stoljeća i u prvim desetljećima XX. stoljeća još jedna koja će postati osnova za buduću Muzej grada Perasta. Ova zbirka, koja se od samog početka formirala od dijelova baštine nekada slavni peraških porodica, nastala je poklonima nasljednika, posuđivanjem ili otkupom. Na taj način prikupljene muzealije, isključivo vezane za Perast, čuvane su i izlagane u Općinskoj vjećnici, iz druge polovine XIX. stoljeća, uz kulu Martinovića iz XVII. stoljeća. Prvi eksponati ove zbirke bili su portreti poznatih Peraštana: Matije Zmajevića, Marka Martinovića s ruskim boljarima, Vicka Bujovića, autoportret Tripa Kokolje i mač koji je, po predanju, Petar Zrinski poklonio Perastu nakon pobjede nad Turcima, 1654. godine.

Na osnovi dokumenata iz arhiva peraške općine i pisanja tadašnjeg tiska moguće

je pratiti put nastajanja Muzeja grada Perasta.⁴ Potvrdu

⁴ Dragocjene su vijesti koje nalazimo u kronikama lista „Glas Boke“ za praćenje razvoja zbirke i muzeja na području Boke kotorske. Tu se iscrpno prate aktivnosti Muzeja Bokeljske mornarice u Kotoru, a nalaze se i natpisi vezani uz aktivnosti koje su prethodile osnivanju muzeja u Perastu. „Glas Boke“ od 16. III. 1935. godine obavještava: „Općina peraška je otkupila 14 komada starinskog srebrnog oružja i očuvano odijelo Bokeljske mornarice, čuvajući tako da peraške starine ne odu u strani svijet. Općina je dala izraditi nekoliko komada namještaja u starinskom stilu, od kojih i sprema za znameniti stari peraški arhiv i starinsko oružje, trofeje i zastave.“ Ovaj prilog u Glasu Boke govori i o tome „da je u novom budžetu općine osigurana izvjesna suma za uzdržavanje ovih starina, što je od prijeko potrebe“.

Odluka o osnivanju Muzeja u Perastu izglasana je na sjednici općinskog odbora u Perastu, 28. II. 1937. godine.

Admiral Matija Zmajević

U inventarskoj knjizi iz 1937. godine, uz popis muzealija koje se čuvaju u dvorani općinske vijećnice, zabilježen je Arhiv grada Perasta i Arhiv Peraške općine od 1805. do 1918. Na žalost, ne postoje nikakvi drugi podaci koji bi nam kazivali kako su postali dio muzejske zbirke (tko je predmete, kada i pod kojim uvjetima ustupio). U vremenu do Drugog svjetskog rata muzej u Perastu nije zaživio u pravom značenju kulturne ustanove, ostalo je samo na pokušaju, ali je neosporno da je mala peraška općina pokušala spriječiti odnošenje historijskih i kulturnih vrijednosti iz Perasta, da ih prikuplja, čuva i pokazuje javnosti u skućenom prostoru, koji je imao i namjenu općinske vijećnice. Poslije rata možemo pratiti aktivnosti koje nas uvjeravaju da inicijativu u

da se u Perastu razmišljalo o osnivanju muzeja nalazimo u Pravilniku *Društva za unapređenje mjesta i promet stranaca*, koje je osnovano u Perastu 1928. godine. Svakako da je uspjeh Velike izložbe kulturno-historijskog naslijeđa Boke kotorske, održane 1934. godine u palači Grgurina u Kotoru, potencirao značaj osniva-

organiziranju muzejske službe u Perastu preuzimaju nadležne službe za pitanja kulture. Jedan značajan jubilej, 250-godišnjica „pomorske škole Marka Martinovića“, bio je povod da se u Perastu 1948. godine uredi muzejski prostor u kući slavnoga peraškog kapetana i postavi spomen-ploča na fasadi.

nja muzeja u Perastu i drugim mjestima u Boki s pomorskom i kulturnom tradicijom.

Zmajević

Danas možemo samo slutiti o tome kako je izgledala unutrašnjost palača Zmajević, starije uz samu obalu i reprezentativne „Biskupije“ koja je građena u nekoliko etapa, a konačni izgled dobila je 1664. za vrijeme nadbiskupa Andrije Zmajevića (1624. – 1694.) kada je uz palaču sagrađena kapela i zvonik.⁵

Tada su dijelovi palače: lođa i kućna kapela bile ukrašene freskama baroknog slikara Tripa Kokolje. Andrija Zmajević, poznati teolog, pisac i mecena, bio je poznat i kao „diletante dell’antichita“, prvi je skupljao epigrafske spomenike, stari novac u zlatu, srebru i bakru po Boki, posebno u Risnu. Ostatke rimske kamene plastike iz Risna ugrađivao je u zidove, nadvratnike i nadprozornike svoje palače. Danas se samo pojedinačni ostaci pokretne ostavštine Zmajevića nalaze u peraškim crkvama i Muzeju grada Perasta. Najvrjedniji dio porodične baštine Zmajevića bila je bogata biblioteka za koju se smatra da je bila najbrojnija i najvrjednija na čitavoj istočnoj obali Jadrana. Biblioteka je kao nasljedstvo pripala kćerki Matije Zmajevića, a nestala u požaru palače Burović u Herceg Novom, 1806. godine.

U Muzeju grada Perasta se, uz portrete Vicka i Matije Zmajevića, mač njihovog oca kap. Krsta, čuvaju i predmeti – svjedočanstva blistave karijere admirala Matije u službi Petra Velikoga: gramata Petra

⁵ O istraživanjima koja su rezultirala novim saznanjima o sukcesivnoj građi palače K. Lisavac, *Palata Zmajević u Perastu*, Zbornik Boka 23, Herceg-Novi, 2003., str. 143-171.

Velikoga i ruska, Aandrejevaska zastava⁶.

Martinović

Poznata peraska pomorska, brodovlasnička i trgovačka porodica Martinović posjedovala je u neposrednoj blizini crkve sv. Nikole brodogradilište, kulu i stambeni kompleks koji se sastojao od nekoliko kuća i nekada zauzimao najveći prostor jezgre Perasta. Jedna od najstarijih palača, njihova porodična kuća uz „Velju ulicu“, danas je u privatnom vlasništvu, ruševina na kojoj odoljeva

vremenu simbol porodice – grb na fasadi.⁶

Porodična ostavština Martinovića koji već u XIX. stoljeću nisu imali potomstvo danas je prisutna u uspomenama na najznačajnijeg predstavnika pomorskog kapetana i pedagoga Marka Martinovića (1663. – 1716.). To je kuća na kraju Perasta prema Risnu, u kojoj je kap. Martinović 1698. godine podučavao ruske plemiće pomorskim vještinama. U

⁶ O građevinskom kompleksu Marković-Martinović vidjeti u: Z. Čubrović, *Ka poznavanju urbanističkog razvoja Perasta*, Zbornik Boka 23, Herceg Novi, 2003., str. 139–140.

Vicko Bujović

Muzeju grada Perasta posebno mjesto zauzima historijska slika koja ilustrira ovaj prvi organizirani oblik pomorskog školstva,⁷ kao i arhivski dokumenti koji svjedoče o tome.

Bujović

Porodičnu baštinu Bujovića predstavlja palača koju su gradili braća Vicko i Ivan Bujović, 1694. godine. Ova građevina je najreprezentativniji objekt profane arhitekture baroknog razdoblja i to ne samo Perasta i Boke. Ona svojim izvrsnim položajem na obali, stilski oblikovana renesansnim i baroknim pravilima, ljepotom obrade dekorativnih elemenata

⁷ M. Mihaliček, *Istorijska slika: kap. Marko Martinović uči ruske plemiće pomorskim vještinama*, Zbornik Boka, br. 23, Herceg Novi, 2003., str. 347–353, sa starijom literaturom.

Marko Martinović uči ruske plemiće pomorskim vještinama

Ivan Bronza

ta, a posebno činjenicom da je njezin arhitekt Giovanni Fonta (ili Fontana) jedino poznato ime među anonimnim graditeljima palača i kapetanskih kuća, zavređuje spomeničku vrijednost. Palača je 50-ih godina XX. stoljeća obnovljena i namijenjena za Muzej grada Perasta te na taj način valorizirana u kulturno-turističkoj ponudi kao jedna od kulturnih atrakcija Perasta.⁸

Pokretna baština najistaknutijeg člana porodice Bujović, poznatoga peraškog ju-

⁸ I. Zdravković, *Bujovićeve palata u Perastu i njena restauracija*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, Dubrovnik, 1965., str. 355–372.

naka i miljenika Venecije, ali ne i svojih sugrađana, Vicka Bujovića (1660. – 1709.), nije sačuvana, ali iz popisa imovine poslije njegove nasilne smrti 1709. godine na peraškom trgu saznajemo o sadržaju koji je ispunjavao staru porodičnu kuću u kojoj je imenovani živio.⁹

Bronza

Pomorska porodica Bronza, čiji su se predstavnici proslavili u pomorskim sukobima s gusarima i piratima tijekom

⁹ S. Mijušković, *Zaostavština kapetana Vicka Bujovića*, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru IX, Kotor, 1960., str. 221–232.

XVII. i XVIII. stoljeća, gradi u predjelu Luke neveliku palaču s tipičnim baroknim odlikama i na fasadi i u eksterijeru. Palača je poslije smrti vlasnika dobila novu funkciju – naime, za vladavine Austrije u XIX. stoljeću bila je u njoj smještena carinarnica (dogana), a kasnije je postala župni ured.

Od pokretnoga kulturnoga porodičnog naslijeđa sačuvano je nekoliko likovno vrijednih baroknih portreta pomoraca Bronza. U Muzeju grada Perasta je reprezentativni portret Ivana Bronze, s ordenom kavalijerata, autora P. P. Martinića, i portret Matije Bronze iz 1740. godine, rad nepoznatog autora. U peraškoj crkvi i župnom uredu čuvaju se portret Grgura Bronze iz 1742. godine u narodnoj nošnji i izvanredan portret njegovog sina Toma Bronze iz XVIII. stoljeća u kapetanskoj odori: dugom plavom kaputu i svijetlom prsluku, s perikom i šeširom na glavi.

Pokretnu porodičnu baštinu porodice Bronza danas predstavljaju slike pomorske tematike, koje su ukrašavale zidove njihove palače ili su zavjetni darovi crkve Gospe od Škrpjela.

Mazarović

Mazarovići su, kao i sva peraška bratstva, vrsni pomorci. Najpoznatiji je Vicko Mazarović (1613. – 1683.), proslavljen u mletačkoj vojnoj službi kao zapovjednik ratnih brodova. Može se reći da je iz ove porodice poniklo, više nego kod drugih, niz poznatih ličnosti drugih profesija: suvremenik Kokoljin, slikar Anton Petar Mazarović, portretist koji je radio na dvoru u Beču i Varšavi; pjesnici i skupljači narodnih pjesama Krsto (1680. – 1727.), autor biografije Mazarovića, i Nikola (1760. – 1851.), autor najopsežnije zbirke pjesama.

U XVIII. stoljeću djelovali su kirurg Šimun i Karlo, prvi južnoslavenski aeronautičar.

Smrću Teodoline Mazarović, 1919. godine, ugasila se ova peraška porodica. Građevine koje su podigli članovi te slavne peraške porodice u Perastu su palača iz sredine XVIII. stoljeća,¹⁰ danas u ruševinama, i samostan sv. Antona u Perastu.

Od pokretne porodične baštine sačuvan je dio porodičnog arhiva, koji se danas čuva u župnom uredu Perasta, u kojemu je najznačajniji dokument spomenuta porodična kronika.

Balović

Balovići su jedna od četiriju najznačajnijih porodica u Perastu, koja je ostavila neizbrisivi trag u pomorskoj i kulturnoj prošlosti Perasta. Davnog albanskog podrijetla, s prezimenom Ballo, u XVI. stoljeću pridružuju se jednoj od dvanaest starosjedilačkih bratstava u Perastu – kasadi Dentali.¹¹

U XVII. i XVIII. stoljeću iz ove vrlo razgranate porodice poteklo je osamnaest pomorskih kapetana, istaknutih pomoraca angažiranih u ratnoj venecijanskoj mornarici, pomorskih trgovaca, teologa, kroničara i pisaca.

U prvom desetljeću XIX. stoljeća u Perastu se javlja kao ogranak direktnih potomaka Balovića porodica Matikola-Balović, kada je Marko Martinov Balović 1808. godine posinio Julija Matikolu pok.

¹⁰ O građevinama Mazarovića, uz pregled starije literature o porodici: A. Kapetanović, *Palata Mazarović u Perastu*, Zbornik Boka 24, Herceg Novi, 2004., str. 163-189.

¹¹ M. Milošević, *Pomorski element i u obiteljskom arhivu Balovića iz Perasta*, Pomorski zbornik II, Zadar, 1964.

Krsto Balović

Nikole, koji je po majci bio Balović.

Iako su direktni potomci Balovića još živjeli u Perastu u prvim desetljećima XX. stoljeća, Matikole-Balovići, Marko i njegov sin Julije (Đulio) u XIX. stoljeću nastavljaju pomorsku tradiciju predaka i postaju baštinici dijela historijsko-kulturne ostavštine Balovića.

Porodičnu palaču i prostranu terasu iznad vode Bizetina Balovići podižu polovinom XVIII. stoljeća, a prema preda-

nju i crkvu Gospe od Karmena.¹²

Kuća Balovića posjedovala je: porodični arhiv, biblioteku, umjetničke slike, bakropise, stilski namještaj, oružnicu... kao i sve plemićke porodice u Perastu i Boki. Za baštinu Balovića može se reći da je imala bolju sudbinu od naslijeđa

¹² G. Brajković, A. Tomić, M. Milošević, Z. Radimir, *Neki manje proučeni primjeri građanske i crkvene arhitekture spomeničkog karaktera u kotorskoj opštini*, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru XXXV-XXXVI, Kotor, 1987. – 1988., str. 101.

Andrija vitez Brajković

mnogih starih pomorskih perških i bokeljskih porodica iako nije sačuvana u cjelini. Stjecajem okolnosti, najveći dio porodičnog arhiva Balovića danas se čuva u institucijama Hrvatske, u Arhivu HAZU-a u Zagrebu i u Splitu u nekoliko institucija: Zavodu za znanstveni i umjetnički rad HAZU, Znanstvenoj knjižnici i Državnom arhivu. Dio arhiva Balovića i Matikola Balovića otkupljen je 1998. godine od nasljednika Dabinovića koji žive u Splitu za Državni arhiv u tom gradu. U Istorijskom arhivu u Kotoru postoji Zbirka dokumenata porodice Balović (Metereološki dnevnik Julija Matikole Balovića 1874. – 1896., prijepis Gundulićevog „Osmana“ i razni dokumenti), koje je ova institucija otkupila ili dobila na poklon od nasljednika S. Dabinovića. U Porodičnom arhivu Viskovića, koji se čuva u Muzeju grada Perasta, postoji također dio arhivske građe povezane s porodicom Balović.

Palaču Balovića je, prema inventarskom popisu iz 1900. godine, krasio uistinu impozantan broj od trideset pet slika.¹³ Prema navodima Pavla Butorca, tridesetih godina XX. stoljeća postojala je dragocjena Madona, bolonjskog slikara G. B. Salvija iz XVII. stoljeća; slike jedrenjaka kojima su zapovijedali Balovići; portret uglednog Turčina, a posebno vrijedan ciklus od četiri velike barokne slike alegorijskog sadržaja, rad mletačke škole iz XVII. stoljeća. Dvije slike

¹³ Ovaj popis čuva se u Državnom arhivu u Splitu, a objavljen je u katalogu izložbe: *Hrvatska, pomorska obitelj Balović*.

ovog ciklusa danas se nalaze u pinakoteci Kneževog dvora u Veneciji, a dvije su u privatnom vlasništvu. Među slikama koje su krasile salone palače Balović postojale su i mnogobrojne slike s likovima istaknutih predstavnika porodice Balovića. U Muzeju grada Perasta čuvaju se tri portreta: kavalijera Matije, pomorca i trgovca Krsta i najpoznatijeg predstavnika porodice, Julija Balovića. Muzej posjeduje i dio ostavštine porodice Matikola-Balović.¹⁴

¹⁴ M. Mihaliček, katalog izložbe: *Porodična baština Balovića i Matikola-Balovića iz Muzeja grada Perasta*, Perast, 2009.

Tomislav Brajković

Brajković

Porodična ostavština Brajkovića, čiji su se članovi istaknuli za vrijeme Venecije u XIX. i XX. stoljeću, sačuvana je u Perastu samo djelomično. Čuva se u Muzeju grada Perasta, a značajan dio u današnjoj palači Brajković (Radulović). Nekada dio kompleksa kuća porodice Martinović iz XVII. stoljeća, sačuvala je prvobitni raspored. U njoj nasljednici (po ženskoj liniji) čuvaju autentični salon iz XIX. stoljeća, sa slikanom dekoracijom zidova i stropa, koju je izveo Ivan Volarić,¹⁵ namještajem i portretima istaknutih članova porodice Brajković: prof. Toma Brajkovića, direktora gimnazije u Zadru i pisca „Peraškog dijalekta“, Eugena, gradonačelnika Perasta, i doktora pomorskog prava Vladislava Brajkovića, admiral Bokaljske mornarice.

Čorko (Chiorco)

O ostavštini porodice Čorko saznajemo iz svjedočanstva P. Butorca, koji navodi mnoge umjetničke slike koje su se u prvim desetljećima XX. stoljeća nalazile u kući Katarine (Kate) i kući Emilija Čorka. Prema Butorčevom kazivanju, tu su se čuvala mnoga slikarska djela religiozna sadržaja, „Poklon mudraca“ mletačke škole, oko 1500. godine (P. Butorac, *Kulturna povijest Perasta*, str. 444). U kući Kate Čorkove čuvaju se dvije dragocjene „sibile“, za koje Butorac kaže da su od velike materijalne vrijednosti i da su rađene oko 1700. godine. To su bizantinsko-mletačka Gospa sa srebrnim okovom iz XVII. stoljeća

¹⁵ O danas jedinom autentičnom salonu iz XIX. vijeka: J. Grgurević, *Obrada enterijera u sakralnoj i stambenoj arhitekturi Perasta*, Zbornik Boka 24, Herceg Novi, 2004., str. 230–233.

i portret na platnu Mata Čorka, kapetana mletačkog vašela iz XVII. stoljeća, rad mletačke škole u kasnoj renesansi.

U kući pok. Emilija Čorka nalazi se portret trgovca Grgura Čorka, mletački rad iz XVII. stoljeća. Butorac u istoj kući navodi postojanje tri kolorirana bakroreza s alpskim pejzažima, koje je urezao Sandmann, a slikao J. Häger (pejzažist iz XIX. stoljeća), i dvanaest koloriranih bakroreza (Focosi, izdanje Battara), s prikazima nošnje.

Dio porodične baštine Čorko iz Perasta izlaže se od 1978. u

Muzeju grada Perasta, zahvaljujući nasljednicima po ženskoj liniji, braći pok. Vjekoslavu i Vladimiru Brguljanu.¹⁶

¹⁶ Popis muzejskih predmeta porodice Čorko, posuđeni Muzeju grada Perasta:

- brodska venecijanska puška (puškon);
- dvije venecijanske puške s madreperlom;
- dvije puške „štuc“, XIX. st.;
- puška „trombon“, široke cijevi;
- dva mača venecijanska s rukobranom;
- oficirska austrijska marinska sablja;

Grgur Čorko pomorski kapetan i brodovlasnik iz Perasta

Palača Lučić sa đardinom

Ovo je dobar primjer suradnje jedne kulturne institucije i vlasnika kulturne baštine, koji se prezentira „ustupanjem na čuvanje i izlaganje muzejskih predmeta do daljeg opoziva na neodloživi povratak kao njihovu svojinu“, prema ugovoru od 1. srpnja 1978. godine i ponovno potvrđenim 2003. godine. Ova mala, ali vrijedna porodična zbirka, koja se sastoji od jedanaest primjeraka oružja i tri slike, zbog značaja je obuhvaćena stalnim muzejskim postavom i tretirana ravnopravno s ostalim muzealijama što se tiče potrebnih konzervatorsko-restauratorskih zahvata. Tako su dva portreta i jedna marinistička slika popravljene i opremljene za izlaganje.

- dvije čese s trakolom (naramenicom);
- portret kap. Krsta Čorka, XIX. st., ulje na platnu;
- portret kap. Antona Čorka, ulje/ platno 92 × 48 cm;
- brod „Ercole“, kojim je zapovijedao Anton Čorko, akvarel, 48×71 cm.

Lučić

Lučići su u Perastu u doba Venecije bili ponajprije pomorska porodica, a za vrijeme Austrije sloveli su kao porodica pomorskih kapetana na brodovima austrijskog Lloydja.

Dimenzijama mala, ali skladna palača, koja je prvobitno pripadala porodici Kolović-Matikola, građena je prema zapisu na zapadnoj fasadi, 1779. godine. Prema moru ima malo dvorište iz kasnijeg vremena sa zidanim postamentom i stupovima od opeke, koje je

ozidano jednostavnom metalnom ogradom, a kada je 2010. godine rekonstruirana palača, bilo je porušeno i ponovno sagrađeno u kamenu.¹⁷

Dio porodičnoga historijskog, umjetničkoga i etnografskog materijala Marko Lučić¹⁸ ustupio je na „privremeno čuvanje“ peraškoj općini početkom XX. stoljeća da bi osnivanjem muzeja 1937. godine, čiji je i sam bio jedan od osnivača, postala muzejska građa. Međutim, Markov brat Vjekoslav Lučić 1954. godine traži da mu se 34 predmeta „izruče kao predmeti iz vlasnosti njegove porodice“.¹⁹ Tek 1957. godine Vjekoslav Lučić preuzima 12 od 34 predmeta jer, kako ističe: „Sa istim želim da popunim kućnu porodičnu zbirku povezanu sa istorijom

¹⁷ Tragom zapisa: „u Taraboš“ na jednoj fotografiji otkrili smo da su Lučići ovo dvorište sagradili u vrijeme Balkanskog rata, 1912. godine, kada je crnogorska vojska osvajala Skadar pa su ga, u čast bitke na Tarabošu, tako nazvali.

¹⁸ Kap. Marko Lučić jedno vrijeme živio je u Argentini. Bio je izdavač i urednik novina „Narodni glas“ i „Iseljenik“, namijenjenih našim iseljenicima u Buenos Airesu, 20-ih godina XX. stoljeća.

¹⁹ Zapisnik načinjen 4. rujna 1954. godine (dokumentacija Zavičajnog muzeja u Perastu).

Palača Smekja

Perasta, borbom istaknutih u prošlosti, a mojih djedova.²⁰ Ostavština porodice Lučić danas je dijelom očuvana i nalazi se u Muzeju grada Perasta i Župnom uredu Perast.

Smekja

Od Smekja, najistaknutije i najbogatije trgovačke porodice u Perastu u XVIII. stoljeću, ostao je kompleks od dvije palače. Veću i reprezentativniju podigao je Petar Smekja (1724. –1767.), poznati kapetan i pomorski trgovac, zaslužan za uspostavljanje trgovačke veze između Venecije i luka na Baltiku. Nakon završetka gradnje, 1764. godine, započinje s podizanjem druge palače, koja je s prvom povezana pasarelom, ali je gradnja druge palače prekinuta zbog smrti Petra Smekje i slabljenja ekonomske moći porodice. Završetak izgradnje druge palače uslijedio je 30-ih godina XX. stoljeća, kada Jugoslavenska mornarica kupuje palaču i u nju smješta tvornicu za šivanje uniformi.

Smekje su najočitiji primjer velike moći i ugleda kome je posebno pridonio, uz Petra, njegov otac Vicko Smekja (1694. – 1762.), koji je zaslužio plemstvo za sebe i muške potomke i koji se, uz Andriju Zmajevića, smatra najzaslužnijim za uređenje crkve Gospe od Škrpjela i gradnje nove crkve sv. Nikole.

Iako ne možemo govoriti o postojanju porodične baštine ove porodice, jer se ono što je sačuvano nalazi u Italiji, poznata su nam samo dva barokna portreta, kao i to da je nekoliko članova ove porodice ostavilo tragove u staroj književnosti. Smekje su ostale sinonim prolaznosti bogatstva i

slave, ali i najljepših istinitih priča iz teškoga pomorskog života, u kome je posebnu ulogu imao najpopularniji peraški jedrenjak „Leon Coronato“. Ovjekovječen je na tri slike, zavjetnim darovima kapetana Vicka i Petra Smekje Gospi od Škrpjela, koje pripadaju najljepšim prikazima brodova u marinističkim slikarstvu Boke kotorske.²¹

* * *

Iznijeli smo ovdje primjere koji nam potvrđuju vrijednost nekadašnjih porodičnih ostavština u Perastu, od kojih nijedna nije u potpunosti sačuvana, ali očuvani

primjerci koji se čuvaju u baštinskim ustanovama i crkvenim riznicama iz porodičnih baština Martinovića, Zmajevića, Bujovića, Bronze, Đoka, Mazarovića, Krilovića... čine pokretno kulturno blago, neizbježno za percepciju historijskog i kulturog razvoja Perasta, koje značajno pridonosi kulturno-turističkoj ponudi.

Zato ono što je od tih porodičnih ostavština odoljelo nemilim vjetrovima koji su

raznosili i materijalna i duhovna bogatstva Perasta i Boke, u današnje vrijeme predstavlja ne samo istinsko svjedočanstvo o pomorskoj prošlosti, nego i o kulturi življenja i navika ljudi ovog prostora.

Iz navedenog se može zaključiti koliko je velik historijski i kulturni značaj koji imaju pa iako nepotpune, baština Balović i Matikola-Balović, koja se nalazi u dvije države, Hrvatskoj i Crnoj Gori, porodično naslijeđe porodice Čorko, koje se kao pozajmljeno čuva i prezentira u Muzeju grada Perasta, baština Lučića, koja se nalazi u posjedu crkve i Mu-

zeju grada Perasta i, na kraju, ambijentalna cjelina salona s pripadajućim predmetima porodice Brajković iz XIX. stoljeća i polovine XX., svjedoče o bogatoj prošlosti.

Ostaci bogatog inventara koji je ispunjavao peraške palače su dragocjeni, ali je na žalost činjenica da oni, ovako rasuti i razjedinjeni, imaju znatno manju vrijednost u odnosu na onu koju bi imali u svojoj cjelovitosti.

Zbog tih razloga upravo okolnost da u Perastu ipak postoji porodična baština, u potpunosti sačuvana do današnjih dana, potvrđuje našu tezu – da ostavština porodice Visko- vić zaslužuje da postane jedna od osnova kulturne ponude Perasta i Boke.

Pietro Conte Smeccchia

²⁰ Potvrda o povratu predmeta vlasniku Vjekoslav Lučiću, Perast, 12. travnja 1957. godine (dokumentacija Zavičajnog muzeja u Perastu).

²¹ O prikazima peraških rodova u slikarstvu: M. Montani, *Pomorstvo Perasta u portretima brodova*, Pomorski zbornik II, Zagreb, 1962.

Solane i solari

Solana

Piše:

Mašo Miško Čekić

Nemjerljiva je uloga soli u životu čovjeka.

Koliko god da se proizvodilo, soli je u minulim vjekovima bilo nedovoljno, pa se zbog nje često i ratovalo. Države su vodile monopolističku trgovinu solju, propisivale posebne zakone, ubirale poreze, a so je često bila i glavno sredstvo ucjene u diplomatskim odnosima.

Na posebnoj cijeni bila je so iz mora koja se dobija dovodeњem morske vode u plitke bazene gdje isparava na suncu i

vjetru. Proces traje danima, a na kraju u bazenima ostaje so. Mnogi stari narodi odavali su soli božanske počasti. U našim krajevima so i danas, uz pogачu, ima značenje dobrodošlice i mira.

Da bi se dobila so iz morske vode valja ispuniti nekoliko uslova, od kojih su najznačajniji: pličina uz obalu s kamenitom i glinenom podlogom i povoljni klimatski uslovi sa dosta sunca i vjetra, kako bi se ubrzalo isparavanje morske vode.

Takve uslove u Boki kotorskoj pruža više lokaliteta. Koliko je stara proizvodnja soli u Zalivu još nije otkriveno.

Ovdje su nekoliko vjekova boravili Grci, a potom Iliri, koji su znali tehnologiju dobijanja soli iz mora, a naslijedili su ih Rimljani. Svima je so služila za svakodnevne potrebe, ali i kao sredstvo moći i bogatstva.

Na prostoru južnog dijela istočne jadranske obale, uključujući Boku kotorsku, ilirsko pleme Ardijejaca osniva državu i često, baš zbog soli, ratuje sa plemenom Autarijata koje nastanjuje jugozapadne krajeve i sjeverno Podrinje u današnjoj Bosni. Je li ta činjenica dovoljna da kažemo da se so u Boki proizvodi dva – tri vijeka prije n.e.?

Istraživači, sasvim sigurno, to neće reći bez čvrstih dokaza, ali u jednoj ovakvoj priči kakva je naša, mi to možemo. Gotovo sa sigurnošću!

U Vizantiji je Boka kotorska bila više od pet vijekova, a zatim u sastavu države Nemanjića blizu 200 godina. Iz tog perioda u arhivskim dokumentima pratimo proizvodnju soli. Cijela je Boka od XII do XVII vijeka značajno mediteransko proizvodno i trgovačko središte soli. So se proizvodila u dijelu tivatskog odnosno Grbaljskog polja koje se, baš zbog soli, nazvalo Soliotskim poljem. Kasnije se solana razvija i u Sutorinskom polju, a Kotor, Herceg Novi i Risan postaju međunarodni trgovački centri soli. Viševjekovnu borbu za prevlast nad bokeljskim solanama, svojevrsnim i unosnim ekonomskim potencijalom, vode Kotor, Dubrovnik, Balšići, Turci, Mlečani, srpski i bosanski vladari, Crnojevići i drugi.

Vlasnici solila u Soliotskom polju nekada pripadaju različitim državama, pa tako Balšići oko 1370. godine, mada u neprijateljstvu sa Kotoranima, imaju 7 solila, ali već desetak godina kasnije čak 29.

Godine 1425. je ukupno 109 solila od kojih su 32 svojina Kotora, 24 Zetskog mitropolita, 26 sela Đuraševića i 27 Lušićana.

Sredinom vijeka, Grbljani pokrenuše i treću bunu protiv Kotorana, u sred rata Crnojevića i Mletaka. Mlečani poruše i potpuno unište solila.

Sedamdeset godina kasnije Turci nastoje da prigrabe Soliotsko polje. Na ruku im idu stalne nesuglasice Kotorana i Grbljana koji, birajući između dva zla, prihvate Tursku vlast.

Samo da se oslobode vlasti kotorskog plemstva!

Popravka solila počela je neposredno nakon ulaska Turaka u Grbalj 1497. godine. Kako su neprijateljstva između Turske i Mletačke republike potrajala, solane su konačno obnovljene 1503. godine. Ubrzo je u njima radilo preko 300 radnika – solara, uglavnom Grbljana. Prema dokumentima iz 1523. godine Grbalj ima 572 kuće, a na solanama radi po jedan ukućanin iz 304 kuće. Radom na solanama izmiruju obaveze prema turskoj državi, a ostale kuće plaćaju poreze. Te godine, Turci od solana u Soliotskom polju, prihoduju ukupno 194.878 akči, a od svih ostalih poreza, carina, prihoda od mlinova i kamenoloma sa ovog područja, 26.385 akči. Ostalo je zabilježeno da je radnik u solanama u toku sezone proizveo 54,13 mjerica soli, što prema cijeni mjerice od 12 akči znači da je za sultanovu kasu zaradio 649,54 akče. Te godine, a tako se zadržalo više

od 100 godina, prosječan porez po kući iznosio je 77 akči!

Grbljani su bili svjesni kako i koliko rade, ali i činjenice da samo tako mogu zadržati status slobodnih seljaka i opstati na svome! Umjesto plate, namirivao se porez, a možda su dobijali i koju grudu soli – bar uz praznike.

Iz turskih deftera saznajemo da je iz tadašnje Crne Gore, koja je imala 3.151 kuću, Turska godišnje prihodovala oko 165.000 akči raznih poreza – tridesetak hiljada manje od čistih prihoda solana u Soliotskom polju!

Slična je priča o ovim solanama i koji vijek ranije. Prihodi su bili veliki za Kotor, koji je vlasnik dijela solana, a uz to ima pravo prečeg otкупа soli od ostalih vlasnika solane. Grad ima apsolutni monopol kod prodaje soli i dva posebna činovnika koja regulišu sva pitanja vezana za so, njenu prodaju i izvoz. Opština je određivala cijenu soli koju su morali poštovati i trgovci – zakupci, a prodaja se mogla

Solila, foto M. Marušić

obavljati isključivo u Kotoru i Risnu. U suprotnom je opštini pripadala trećina soli. Naravno, kod prodaje soli plaćala se taksa i carina od koje niko nije mogao biti oslobođen.

Još dvije solane radile su u Boki kotorskoj: u Igalu i Sutorini, ostvarujući značajne prihode u vrijeme turske uprave Herceg Novim. Hercegnovsko tržište soli bilo je izuzetno značajno i za Dubrovčane, pa je na relaciji Dubrovnik-Carigrad jedno od najznačajnijih diplomatskih pitanja upravo trgovina solju.

Korupcija, mito, prevare, bogaćenje, gusarenje, međunaradni šverc, ali i mješovita međunarodna udruženja trgovaca, udruživanje zaraćenih strana, saradnja konkurenata – samo su dio onoga što se dešavalo na tržištu soli.

Jedinstveno tržište sa turskim nadzorom od Neretve do Risna pokrivalo su solane Ston, Igaló, Sutorina i Soliot-sko polje, a tržište se pružalo duboko u unutrašnjost ovog dijela Balkana.

Zakon se znao: Dubrovčani u Boki nijesu mogli prodavati so dok je na zalihama bilo one proizvedene u lokalnim solanama. Poslije je sve moglo, a razliku u cijeni dijelili su po pola Dubrovčani i hercegnovski emin. Turska blagajna znala je dnevno uknjižiti od soli zaradu od 700 akči, što je bila značajna suma.

A soli je uvijek falilo.

Uvozi se više ilegalno nego legalno iz Tunisa, Alžira, Apulije, sa egejskih ostrva i iz dalmatinskih gradova. Samo ne iz Mletaka – tih ljutih i mrskih neprijatelja Dubrovčana i Turaka.

Uvozna so bila je lošijeg kvaliteta od domaće, i znatno jeftinija. Na tržištu su cijene bile iste, a nekada se uvozna plaćala više! To se pravdalo nestašicom i problemima u nabavci.

Ilegalna trgovina bila je dodatni motiv za gusarenje pa su lađe sa solju naizmjenično dovlučene do Kotor, Novoga ili Dubrovnika – jer većina vrljih i poštenih trgovaca ovih gradova uglavnom su bili upleteni i u nezakonitu trgovinu. Sa znanjem gradskih vlasti!

Kada je trebalo, dubrovačke i kotorske lađe prevozile su tursku so iz Boke prema Neretvi. Trgovina, pa sve ostalo! Bokeškim solanama bavilo se nekoliko turskih sultana, ali je najveći trag ostavio i red zaveo u ovom, za mnoge učesnike „slatkom poslu“ sultan Sulejman Veličanstveni.

Svojim odlukama potkresao je krila dubrovačkom monopolu soli, smijenio i kaznio brojne korumpirane službenike i 1523. godine zaveo stal-

nu službu nadzora. U interesu države!

So je strateška državna sirovina - i prema tome reda mora biti!

Nema podjele dobiti po pola – dovoljna je trećina za uslugu trgovcima, a sve ostalo ide u državnu haznu – poručio je Sulejman Veličanstveni. Tako je i bilo.

Red je zaveden, ali je opao interes trgovaca. Opala je zarada, pa su se oni okrenuli drugim robama, gdje su imali više interesa.

Samo se država nije odrekla svog prava na so i dobit od njene prodaje.

Mlečani su sve do 1725. godine vodili diplomatsku borbu za povratak solana u Soliot-skom polju. Morali su čekati na odlazak Turaka.

Iz knjige „Antiki fagot”

Maša Miška Čekića

Izdavač:

Centar za kulturu Tivat, 2016.

Solila. foto A. Stjepčević

Stjepo Mijović Kočan

Boka izbliza i svisoka (1)

Priredio:
Joško Katelan

O Stjepu Mijoviću Kočanu, njegovom životopisu i djelu suvišno je govoriti, a ne reći ništa posebno novo budući da njegova višedecenijska prisutnost u kulturi i umjetnosti njegovo ime svrstava među povijesne figure hrvatske kulture. Naše glasilo je ranije već pisalo o ovome književniku i filmskome redatelju iz Đurinića u Konavlima koji ne prestaje da nas iznenađuje svojim plodnim stvaralačkim zanosom.

Ovoga puta, doista, povod jest nešto novo. Naime, radi se o devet triptiha o Boki, 3x3, koje je ovaj plodni stvaratelj želio objaviti kao „praižvedbu” upravo u Hrvatskom glasniku koji jest, po njegovim riječima najpozvaniji to objaviti. On iste kani objaviti u svojoj slijedećoj pjesničkoj knjizi za godinu-dvije. BOKA IZBLIZA I SVISOKA- (Bokin lik i krajolik, ogledničko-pjesnički triptisi), napisana je, kako sam kaže, načinom *Izravno u stroj*. To je dakle jedan od sedam njegovih načina pjesničkog djelovanja, sedam načina i tematskih krugova, koji on sam naziva *ri-*

tamsko kazivanje. Za one manje upućene u Kočanovo djelo spomenimo da je BOKELJSKI CIKLUS, koji prethodi ovom, objavio u knjizi ČIM UMREŠ RODIT ČEŠ SE („Hrvatski Parnas“ Naklada Đuretić, Zagreb, 2016.).

Zahvalni, dakle, na ukazanoj časti da budemo prvi koji će objaviti novo djelo uvaženog i dragog nam Stjepa, u ovom i narednim brojevima Glasnika objavićemo svih devet triptiha, a vi, uvaženi čitatelji sami procijenite i ocijenite, jer u konačnom sud o stvaralaštvu daje publika, a ne književna kritika.

(I) Kada nebesa u Boku siđu blaženici u njih uzidu

Kada nebesa u Boku siđu blaženici u njih uzidu a sva stoljeća izidu na placu i pozdravljaju prolaznike/ pitaju za zdravlje pa kako ste/ Bokelji su počesto zbunjeni to je teško pitanje/ jer stoljeća su ponekada kraća od godine ponekada dulja od milenija/ no bilo kako prolazna oblače se uvijek pristojno/ i stalno se smješkaju moguće čak i s posprdrom/ bolje da zasja trenutak/ no u svaki kutak grada taj smjesta rasporedi osmatrače/ oštrim pogledom što jače ošine i stoljeća i milenije/ sve to skupa doista mogli ste napraviti i smislenije.

Tada na placu iziđe i blaženica Ozana/ rođena je tamo iza crnogorske planine u zjenici joj sine bljesak opće dobrote/ to te učini smirenim i u trenutku i zavazda/ blažena Ozana od svojih vrlina sazda vjeru u Svevišnjeg/ nad glavom joj se vije stijeg koji leprša poljubcima/ poljubi obraz grješniku i grješnici riječima im povija rane.

Blaženici Ozani s neba koje je sišlo u Boku priđu jaganjci božji od tamo iza planine/ skromnoj pastirci tad sine da sve preda Bogu/ Svevišnji to sve je što mogu i vraća se opet Kotoru i moru te smirena liježe u kamenu grobnicu/ Bog je upravo čita u tvome pogledu i šapuće ti je po obrvama i po licu.

MILWAUKEE

Piše:

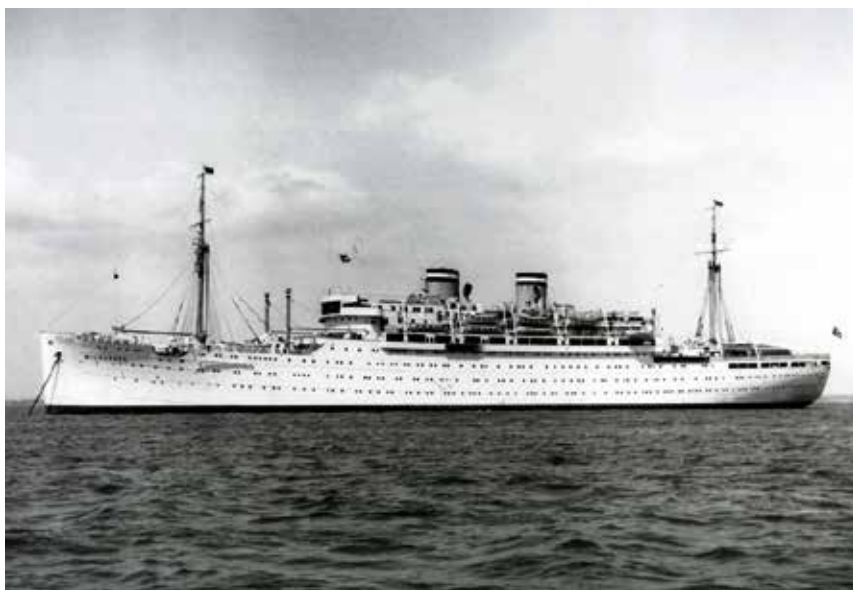
Neven Jerković

Za održavanje svoje redovne prekooceanske putničko-teretne pruge iz Hamburga za New York, veliki je njemački brodar Hamburg-America Line koncem dvadesetih godina prošloga stoljeća naručio u brodograđilištima Bremer Vulkan Vegesack i Blohm&Voss Hamburg izgradnju svoja prva dva

Prvi je put MILWAUKEE posjetio Boku kotorsku već 8. ožujka 1935. sa 420 putnika, a sljedeće tri godine sidri pred Dobrotom dva puta godišnje, po jednom u proljeće i na jesen.

broda koji su za glavni pogon koristili diesel strojeve. Krštenim imenima američkih gradova iz saveznih država Missouri i

Wisconsin u kojima živi najveći broj njemačkih doseljenika, ST. LOUIS i MILWAUKEE isporučeni su zajedno iste, 1929.

Auf einer weiteren Fahrt besuchte M. S. „Milwaukee“, das größte weiße Vergeltungs- und Erholungsreisenschiff der Hamburg-Amerika Linie, von Genua aus die Kristera, Spanien, Nordafrika, Gibraltar, die Kanarischen Inseln, Madeira und Portugal, um seine Fahrgäste in Hamburg wieder zu landen.

Die Hapag erfüllt Demos Traum von der Seefahrt.

Verlangen Sie den Prospekt.

Es reist sich gut mit den Schiffen der Hamburg-Amerika Linie

GROSSE HAPAG-ORIENTFAHRT

von Venedig durch die Bucht von Cattaro nach Alban, China, Istanbul, Saita (Istanbul), Nazareth, Jerusalem, Damaskus, Beirut, Port Said (Suez), Pyramiden, Memphis, Luxor u. a. L. Catania (Taormina), Messina, Genua, Abfahrt ab Venedig 17. September. Ankomst in Genua 10. Oktober.

Mindestfahrpreis RM 450.—

HAMBURG - AMERIKA LINIE

godine. Bili su to brodovi od 16750 GT, dugi 167 metara a koji su mogli prihvatiti 373 putnika u prvom, 330 u turističkom i 429 u trećem putničkom razredu. Dva MAN glavna pogonska stroja ukupne snage 12000 KS omogućavali su im plovidbu brzinom od 16,5 čvorova.

ST. LOUIS je zaplovio 29. ožujka a MILWAUKEE 19. lipnja 1929. na liniji Hamburg - Boulogne - Southampton - New York. I dok je ST. LOUIS sve do početka Drugog svjetskog rata ostao stalno ploviti na istoj pruzi, MILWAUKEE je povremeno poduzimao i kružna putovanja, da bi već 1936. bio potpuno rekonstruiran u luksuznog putničkog krstaša za prihvat 559 putnika u prvom putničkom razredu. Naravno, nakon toga ga nije trebalo dugo čekati u Kotoru.

Prvi je put MILWAUKEE posjetio Boku kotorsku već 8. ožujka 1935. sa 420 putnika, a kako je dubrovački lokalni tjednik „Narodna svijest“ zabilježio „...trefilo im je baš krasno vrijeme“. Iste se je godine ponovo ovamo vratio 12. rujna sa 563 putnika. Sljedeće tri godine sidri pred Dobrotom dva puta godišnje, po jednom u proljeće i na jesen.

St. Louis

Milwaukee

Zanimljivo je da je među putnicima sa kojima je MILWAUKEE iz Dubrovnika doplovio u Kotor u travnju 1938. bio i Oskar von Hindenburg, sin nekadašnjeg njemačkog predsjednika Paula von Hindenburga. Iste godine ovaj velebni brod dola-

zi ponovo 17. svibnja sa 400 putnika. I konačno, u samo predvečerje Drugoga svjetskoga rata, MILWAUKEE deventi ali i zadnji put sidri između Mua i Dobrote 23. ožujka 1939. sa 524 putnika, navečer odlazi i više se nikada ovamo ne vraća.

Početakom 1940, njemačka Kriegsmarine je rekvirirala oba broda, pa su ST.LOUIS i MILWAUKEE poslani u Kiel gdje su poslužili za prihvata i smještaj vojnika i radnika. U zračnom napadu savezničkog zrakoplovstva ST.LOUIS je 1944. teško oštećen, ali su ga radišni Nijemci brzo popravili. Koncem rata, oba su broda kao ratni plijen preuzeli Britanci, pa je ST.LOUIS postao hostel u Kielu, dok je MILWAUKEE u svibnju 1945.

prebačen u Liverpool gdje je pod britanskom zastavom zaplovio i pod novim imenom – EMPIRE WAVENY. Ne zadržao, jer ga je u luci Liverpoola u ožujku 1946. zadesio strahoviti požar nakon kojega mu više doista nije bilo spasa. Na morskome dnu ostao je ležati do sljedeće 1947. godine, kada je EMPIRE WAVENY, naš stari dobri MILWAUKEE, izvučen na površinu i otegljen u Glasgow gdje je u rezalištu Dalmuir konačno i razrezan u staro željezo.

ST. LOUIS je kao ploveći hostel u Kielu uspješno poslovao sedam godina, da bi i on 1952. bio rasporemljen i uskoro razrezan u obližnjem Bremerhafenu.

PRČANJSKI JEDRENJACI (18) U ZBIRCI SLIKA ŽUPNE CRKVE ROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U PRČANJU

Piše: **Željko Brguljan**

Autor fotografija: **Anton-Gula Marković**

Župna zbirka crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju (u narodu zvane Mala Gospa, a popularno Bogorodičin hram) nepresušan je izvor vrijednih i zanimljivih likovnih radova, crnogorskih, srpskih i hrvatskih autora, ali i onih iz drugih europskih zemalja, pa i s drugih kontinenata. Istražujući već niz godina, nastojimo obraditi i objaviti pojedine dijelove ove kompleksne zbirke kako bi se konačno profilirala kao povijesno konzistentna cjelina i postala vrijedan izvor podataka svim istraživačima kulturne baštine Boke kotorske.

Neki dijelovi ove bogate kolekcije, koja je skupljena velikodušnošću mještana, a ponajprije velikim entuzijazmom i trudom pokojnoga pr-

čanjskog župnika don Nika Lukovića, imaju osim likovne i znatnu povijesnu vrijednost. Takav je primjer zbirke maritimnog slikarstva – portreta brodova (jedrenjaka i parobroda) koji su pripadali prčanjским brodovlasnicima ili su njima zapovijedali ovdašnji kapetani, a koja nam otkriva dio pomorske prošlosti Prčanja kao značajnoga pomorsko-trgovačkoga centra Boke kotorske i južnoga Jadrana tijekom 18. st., a posebno 19. stoljeća kojem pripada i većina radova zbirke.

Kako bi šira javnost mogla biti upoznata sa slikama brodova prčanske zbirke (a objavljeni su u dvojezičnom izdanju istog autora, naziva: *Na granici mora i neba/At the Border of Sea and Sky*, u izdanju izdavačke kuće „Gospe od Škrpjela“ iz Perasta), odlučili smo ih prezentirati i ovim serijalom u *Hrvatskome glasniku*.

Polaka *Accorto*

Polaka Accorto

U zbirci maritimnog slikarstva župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju čuva se i akvarel *Polaka Accorto* (48,2 x 67 cm), rad nepoznatog autora i godine nastanka. Na paspartuu pod slikom stoji zapis: *Polaka „Accorto“ Zapovjednik i vlasnik kap. Vicko Guerini*, donoseći nam samo osnovni podatak o brodu i zapovjedniku, koji je ujedno bio i vlasnik jedrenjaka.

Polaka Accorto, nosivosti 305 tona, sagrađena je 1848.

u Malome Lošinj, čini se pod imenom *Boromeo*. Kupuju je 1873. Prčanjani Vicko Guerini (13 k) te Nikola (7 k) i Josip (4 k) Sbutega. Brodom je zapovijedao kap. Karlo Andrović. Prodan je 1875., prema nekim izvorima u Carigradu, a prema drugim u Oslu.

Nedostatak podataka o brodu i vlasnicima nadomješta nam brojnost podataka o sudbini ovoga prčanjskog jedrenjaka, koje nalazimo u bilješkama brodsikoga dnevnika koji se čuva u arhivu Pomorskoga

muzeja Crne Gore u Kotoru. U zapisima brodsikoga dnevnika pratimo putovanje *Accorta* od studenoga 1871. do veljače 1873., upravo pod zapovjedištvom kap. Vicka Guerinija. Nakon isplovljavanja, 28. studenoga 1871., iz Trsta za alžirsku luku Oran, već sljedećeg dana jak jugoistočnjak s kišom prisilio je kap. Guerinija da uplovi u uvalu kraj Rovinja, s još dva talijanska jedrenjaka koji su se pri ulasku nasukali te ih je spasila posada *Accorta*.

Nastavljajući putovanje za Oran, brod se 16. prosinca, na sidrištu Malte, sudario s malteškim brigantinom te ostao na popravku do kraja godine. Na putu za Marseille, u noći 24. ožujka 1872. zahvaćen je nevremenom kraj otoka Mallorce, ali bez oštećenja. U lipnju, u luci Bon, prilikom iskrcaavanja tereta ugljena i ukrcavanja željezne rudače za Englesku, došlo je do pobune posade. Tog i sljedećeg mjeseca nizali su se sukobi među posadom, ali i kormilara s kapetanovom suprugom i samim kapetanom Guerinijem. Na putu za Swanseu, 4. kolovoza, *Accorto* je, zahvaćen olujnim udarima vjetrova, izgubio dva jedra. Posada se ponovno pobunila prilikom iskrcaja tereta u Docuku, 8. kolovoza, te se nakon sukoba s kapetanom i nakon isplate dio posade iskrcao. Na kraju, sredinom veljače 1873. pulaka *Accorto*, još uvijek pod zapovjedništvom kap. Vicka Guerinija, na putu iz Trsta za Marseille biva zahvaćena olujnim vjetrovom u blizini otoka Mljeta, bez posljedica. Inače je prčanjski kapetan Vicko Guerini zapamćen kao strog i beskompromisan pomorac, a uživao je moralnu potporu svoga brata, mons. dr. Paska Guerinija, skadarskog nadbiskupa i metropolita Albanije, tajnog savjetnika cara Franje Josipa I., osobe velikih zasluga koji je uživao poštovanje pripadnika svih religija i slojeva društva.

Na ovoj slici u tehnicu akvarela prikazana je polaka kako punim jedrima plovi s lijeva udesno. Na palubi je sedam članova posade koji se većinom bave pozicioniranjem jedara. Nad sošnikom vijori austrijska zastava, oblikovno vrlo loše izvedena. More i

nebo prikazani su bez osobite invencije, a cijeli rad je osrednje kvalitete i bez zanimljivijih detalja. Osim toga, ostaje otvoreno pitanje je li slika nastala 1873., u godini kada je kap. Vicko Guerini postao vlasnikom prikazane polake, ili

potječe iz kasnijeg razdoblja. Moguće je i da je prčanjski župnik don Niko Luković, koji je bio i kapetanov srodnik, naručitelj ovog akvarela (u prvoj polovici 20. st.) kao prilog pomorskoj zbirci prčanjske župe.

Viaggio da _____ *per* _____

 3

Giorno Astronomico dal		al		18		STORICO DELLA GIORNATA
Ufficiale e Guardia	Ore	Venti	Corse alla Bussola	M.	Der.	
	1					<i>Lunedì 27 Novembre 1871</i> <i>Colo ammarano a bonaccia con pioggia a interalli. Equipaggio a lavoro a lavorare sotto la sorveglianza del Motrone. La notte ogni cosa si stette continua e agitata come sopra.</i>
	2					
	3					
	4					
	5					
	6					
	7					<i>Partenza dal Trasto per Marsi</i> <i>Siamo partiti dal molo il 27 al mattino 10 ore</i> <i>Con vento leggero vento da S. alla mattina si spingono tutti le vele per via si fa partenza accompagnati da ventotto guardie di brigata per il mare verso il mare nel pomeriggio siamo in Marsi alle 10 p.m. si fanno il fuoco di Salvo e si dirige per il mare per arrivare a dopo la notte siamo in Marsi di nuovo ammarano e si continua a lavorare per i preparati alle 3 a.m. siamo in Marsi di nuovo ammarano da Marsi si dirige al far del giorno si sale si corre di vento molto vento una tempesta che il vento comincia a scendere si poggia un tempo ad altre due vele avanti e quel dal Pavignone si considerano come l'agitazione di Marsi e si continua a lavorare come sopra.</i>
	8					
	9					
	10					
	11					
	12					
	1					
	2					
	3					
	4					
	5					
	6					
	7					
	8					
	9					
	10					
	11					
	12					
Corse	Distanza	Latitudine arrivo		Longitudine arrivo		<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 2em; margin-right: 5px;">}</div> <div> <p>colla Bussola al polo e colla variazione di</p> <p>di naviga</p> <p>colla Bussola corretta della variazione di</p> </div> </div>
		stimata	osservata	stimata	con cronometro	

Stranica brodskog dnevnika polake *Accorto*

SERIJAL GRBOVI (11)

KOTORSKE VLASTELE XIV VIJEKA

Piše:

Jovan J. Martinović

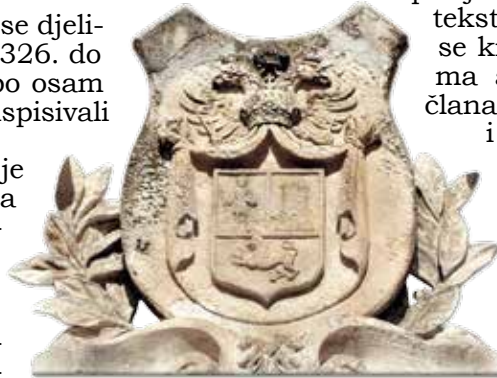
Za istoriju grada Kotora tokom prve polovine XIV vijeka neicrpno vrelo podataka čini prva, zapravo najstarija sačuvana knjiga kotorske notarske kancelarije od 1326 -1335. godine, te druga knjiga isprava za 1329. i period od 1332 - 1337. godine.

Ove dvije knjige, preklapajući se djelimično, pokrivaju razdoblje od 1326. do 1337. godine, a sadrže svaka po osam svešćica razne debljine, koje su ispisivali zakleti gradski notari.

Sadržaj notarskih isprava je izuzetno raznovrstan i zahvata sve oblasti života i društva srednjovjekovnog Kotora. Zapravo su ti unesci minijaturni isječci svakodnevnog života visoko razvijene gradske komune Kotora u jednom relativno ograniče-

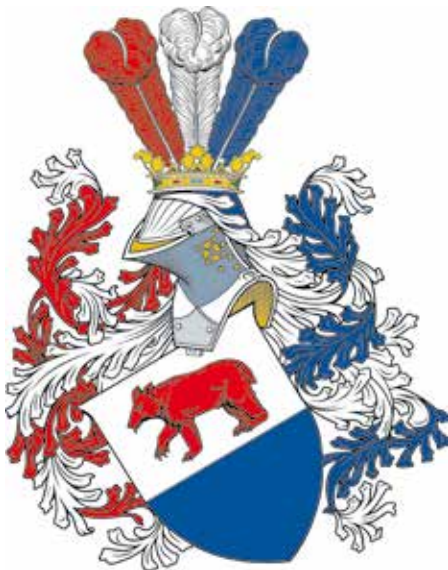
nom periodu, nešto poput kockica mozaika koje je moguće složiti u suvisle cjeline, kako bi se dobila jedinstvena i višeslojna slika života svih staleža kotorskog društva.

Podaci za plemićke porodice Kotora dobijeni su pažljivim čitanjem originalnih latinskih tekstova notarskih unesaka u kojima se kriju brojni podaci o svim vidovima aktivnosti za svakog pojedinog člana roda, te o rodbinskim odnosima i stepenu srodstva među članovima pojedinih porodica, na osnovu čega su izrađena rodoslovna stabla. Takođe su doneseni i heraldički simboli, grbovi tih porodica sa opisima i grafički prikazanim bojama, te sa fotosima pojedinih sačuvanih primjeraka.

GOLIJA

(*GOLIA, GOLLIA, GOLGLIE*)

Jireček za ovu porodicu kaže da su plemići u Kotoru u XIV vijeku, navodno porijeklom iz Gulia kod Katanzara u Kalabriji, dok Manken navodi da je Dome, kćerka Marina Golije, udata za Paška Petrova Ranjina, umrla od kuge u Dubrovniku 1363. godine.

Grb ove porodice nije u Kotoru nigdje sačuvan, pa ga opisujemo i donosimo po Grbovniku kraljevine Dalmacije.

Štit je horizontalno podijeljen napola, pa u gornjoj po-

lovini srebrne boje stoji crveni medvjed, dok je donja polovina plave boje.

Najznačajniji predstavnik ove porodice u periodu 1326. - 1337. godine je Marin Golija, ali se pored njega pominju još neki članovi ove porodice kojima je teško odrediti stepen srodstva sa Marinom.

Na osnovu ovoga možemo uspostaviti dva paralelna rodoslovna stabla roda Golija, za koje nije bilo moguće pronaći stepen srodstva:

MARIN

kćerka Dome,
žena Paška Petrova
Ranjine, +1363.

BLAŽO (VLAHO)

STOJAN | TODOR

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

Sjećanje na **Desanku Matijević** (1950-2018.)

Desanka Matijević

Hrvatska nacionalna manjina u Crnoj Gori, a poglavito bokeljski Hrvati izgubili su svoju vodeću pjesnikinju, Desanku Matijević. Rođena je u Kotoru, gdje je proživjela cijeli život. Dugo je godina pisala stihove, od kojih je nekoliko knjiga objavila zajedno sa svojim životnim partnerom, Mirom Sindikom iz Tivta, također pjesnikom. Oboje su proživlja-

vali dramatične trenutke tijekom srpsko-crnogorske agresije na Hrvatsku. O tome svjedoči i činjenica što su od 1990. do 1997. godine bili prinuđeni na šutnju. Tek 1997. godine gospođa Matijević objavljuje tri pjesničke zbirke: „Istina trešnjinog cvijeta“, „Boki na dar“ (zajedno s Miroslavom Sindikom), „Sudbine“ i „Igra anđela“. Miroslav Sindik objavljuje zbirke: „Zavjet sudbine“ i „Plavi horizont“.

Desanka Matijević i Miroslav Sindik objavili su početkom 2003. drugo „izmijenjeno i dopunjeno izdanje“ svoje zajedničke zbirke „Boki na dar“, pokazavši time da potreba za lijepim stihovima nije nestala u izmučenoj zajednici bokeljskih Hrvata. Ponovljeno izdanje, osim ako se radi o đačkoj lektiri, nije čest slučaj ni u sredini matičnog naroda. Obzirom da pjesnici koji stvaraju u uvjetima dijaspore, pored književne, imaju i veliku narodnosnu zadaću, ovu knjigu možemo u tom kontekstu smatrati poklonom svim Hrvatima. Premda u ovoj zbirci koja se odlikuje kvalitetnim poetskim govorom, nema izričitog nacionalnog momenta, on se očituje iz konteksta, poglavito zavičajnog i onog rimokatoličke inspiracije („Zavjet korjena“, „Posveta Gospi od Škrpjela“, „Kamelija“, „Četrnaest bokeških svetaca“, „Nad crkvom svetog Srđa“, „Po kolu sv. Tripuna“, „Bože“, „Mi vječiti putnici“). Osim toga korice svoje knjige autori su uljepšali medaljonima u kojima su slike blažene Ozane Kotorke i pripadnika slavne Bokeljske mornarice, te fotografija ukrasnog elementa iz djevojačke nošnje Bokeljskih Hrvatica.

Desanka Matijević je voljela život. Cijeli je život ostala duhom mlada, ali i cijela njezina pojava izazivala je radost.

Začudo, pjesničko stvaralaštvo ovih autora ostalo je izvan vidokruga književne javnosti u zemlji matičnoga naroda, premda oboje ističu svoju narodnosnu samobitnost. Neka ovaj prikaz bude prekretnica.

Prvi dio knjige „Boki na dar“ pripao je gospođi Matijević koja mu je dala naslov „Potkovića ljubavi“. Sadrži 55 pjesama. Drugi dio zbirke napisao je Miroslav Sindik i naslovio „Na obali“. Sadrži 53 pjesme.

Pjesnički par Matijević-Sindik bili su vezani uz Hrvatsku. Redovito su dolazili u Rešetare na „Rešetaračke književne susrete“, te u Rovinj na tamošnje književne susrete. Jedno su vrijeme vodili književni klub „Boka“ sa sjedištem u Kotoru. Upoznao sam ih u Rešetarima i od tada, tijekom slijedećih desetljeća ostali smo u literarnoj i ljudskoj komunikaciji. Važno istaći i njihovu suradnju s gradišćanskim Hrvatima, poglavito s Robertom Hajszanom i njegovim „Panonskim institutom“ u Pinkovcu. Ondje im objavljena zasebna pjesnička zbirka.

Gospođa Matijević je bila sklona refleksivnom i pomalo pasatističkom pjesničkom iskazu. Njezin je stih duži, ritam sporiji, a stil uzvišeniji. Zbivanja u svijetu promatra s distance, ne dopuštajući da joj poremete emocionalnu ravnotežu pjesme. Čak i ono nacionalno nalazi se, ne u drugom planu, ali je podređeno stanovitoj pjesničkoj neutralnosti i uzvišenosti. Miroslav Sindik je sklon manjim pjesničkim formama, sentencioznosti, epigrafičnosti, ubrzanim ritmu i sudaranju s „ovozemaljskim“ poteškoćama u kojima kao čovjek participira, a koje detektira i imenuje. To se dobro vidi u pjesmi

„MRTVA VATRA STRAŽARI“:

*Kaubojsko-srbijanske
slutnje i zla na nebu...
Mi tu gdje jesmo vjekovima
bespomoćno čekamo
sudnji dan, dan sumraka ili dan "D"
sve jedno
ne možemo ubrati jutro,
zbog bolesnih strasti.
Milijuni gore, a vatra srca ugašena.
Mrtvo - stražari neko novo
NEVINJE JUTRO*

Zanimljiv je jezik u pjesmama ovih autora. U njihovu hrvatsku jezičnu matricu ubacilo se dosta montenegrizama i srbizama, pored simpatičnih bokeljskih lokalizama, što ukazuje na prekid, odnosno neodržavanje prirodnih veza s književnom i kulturnom sredinom matičnog naroda. Poznato je da malene i arhipelaški lo-

cirane etničke zajednice ne mogu razvijati književni jezik bez podrške matičnog naroda. Ako te podrške nema, jezik se petrificira na zavičajne idiome, leksički siromaši i gubi utrku s jezikom većinskog naroda kao jezik ne samo književnog i stručnog govora, već i kao jezik svakodnevnog općenja. Pjesnički jezik Desanke Matijević (i Miroslava Sindika) ukazuje na i na hitnu potrebu uspostavljanja što čvršćih kulturnih odnosa s matičnim narodom.

Na sreću, iza Desanke Matijević pojavilo se još nekoliko novih pjesničkih imena, taka da nas ta činjenica ohrabruje i uvjerava kako Desa i Sindik nisu bili posljednji pjesnici bokeljskih Hrvata. No, gubitak svakog pjesnika je nenadoknadiv, a za malu i arhipelaški lociranu manjinu, kao što je hrvatska u Crnoj Gori, takav je gubitak još veža tragedija. Izražavam sućut obitelji Matijević i Sindik, ali i Adrijanu Vuksanoviću, pjesniku i parlamentarnom zastupniku Hrvata u Skupštini Crne Gore.

Đuro Vidmarović

PLAČEM U TIŠINI

Plačem u tišini
 Za ugašenom bakljom
 Kućnog praga:
 Za svitanjem, koje neće doći
 Plačem za ne uzoranim oranicama;
 Uzalud ubranim plodovima,
 Plačem...
 Plačem za voćem neubranim
 Za neprocujetalim trešnjinim cvijetom;
 Plačem u usamljenom kutku života
 Za ne izrečena htijenja plavetnila...
 Plačem za svakim uzalud
 Izgubljenim danom,
 Jer osim tvog osmjeha
 i dva pupoljka
 sve manje vremena je
 Za život!
 Znam uzalud plačem
 Ali i živim svoje dane!!!

NE MOŽETE UBITI PJESNIKA

Ne ubijaj me riječju nesporazuma,
 Ne traži da ostanem most među daljinama;
 Jer moje srce je vasiona
 U kojoj su smještene zvijezde;
 I ništa i niko ne može ubiti pjesmu
 Ili neizgovorene riječi vezati u čvor...
 Kao što ni ljubav ne možete ubiti
 I one koje volim, jer stanuju u mom srcu,
 A moje srce je vasiona u kojoj se smiješe zvijezde;
 Zato me ne ubijajte prejakim riječima
 Jer pjesmu ne možete ubiti
 Ona je zlatno proljeće koje traje

IZA 33 LATICE PRAVDE

Iza 33 latice pravde
 Skinite mi povez
 Jer kantar se ljulja
 Pa se bojim da srce - ne pukne
 Svaka moja suza u pijesak klizi
 Kao da nestajem u nepovrat ...
 Opet se vraćam u purpurna jutra
 Zaljubljena proljeće i tebe
 I nosim ti na oltar srca
 Pjesmu - na poklon

Svako jutro kad ustanem
 Miriše beškot
 Majčinom ljubavlju spreman...
 Čikara čaja s medom
 Pružena iz njene ruke
 Vrata duše otvara
 Da sunce u srce uđe
 I kada kiša pada.
 Od njene ljubavi
 Raste pogača moje duše
 I kao maestral treperi,
 A ja joj poljupcem kažem
 Crvenu ružu srca
 Čuvam samo za Tebe
 Ti je majko uberi.
 Njen pogled briše bola sjene
 Jer ona vidi kad u meni liju tuge kiše,
 Budno me prate oči njene
 I kada nije sa mnom
 Tu je uz mene.
 Tiha, nečujna poput sjene.
 Zato ljubavlju ljubav zalijevam
 Da duže traje, da je ima.
 Od njene ljubavi
 Raste pogača moje duše
 I kao maestral treperi,
 A ja joj poljupcem kažem
 Crvenu ružu srca
 Čuvam samo za Tebe
 Ti je majko uberi.

ZVONO SVETOG TRIPUNA

Zvonilo je zvono Tripunovo
 i kad su nam "Obraz" htjeli krasti;
 pekao je bola kao žeravica
 topovi pod rivom upereni u Kotor
 u potaji teče suza s lica;
 a ruke pružene nebu
 u molitvu sklopljene
 kao dva velika svica...
 Zvonilo je zvono Tripunovo
 i kad su avioni bombe bacali
 i kad su nedužne klali
 i ponovo u jame gurali...
 Zvonilo je zvono Tripunovo
 a jato galebova - liječilo rane.
 Zvonilo je zvono Tripunovo
 i kad su nas ostavili same.
 Zvonilo je zvono Tripunovo
 kad su nas tjerali - s ognjišta
 i kad se nad zastavom tuge
 vijorila pjesma Boke u daljinu
 zagledana.

Desanka Matijević u Rešetarima (snimio Đ.V.)

*Zvonilo je zvono Tripunovo
I kad su nas vodili – na gubilišta,
dok se srce tuge razdanjivalo u
novi dan ...*

*Zvonilo je zvono Tripunovo
i zvonit će opet 3. veljače
jer nas uprkos svemu – IMA!*

UTOČIŠTE

*Na promrzlinama bola
ne tražim svetište;
Ali ište, ište srce ognjište
na uzglavlju mora
tražim utočište;
Za miran san
-nad kamenom dan.
Moji su korijeni
svuda po svijetu;
Moji korijeni
i u zanovijetu
(cvijet ne zaboravi me)
Moji su korijeni
od sunca krune,
Korijeni su moji
zlatne strune.
Moje su želje
ruzmarin i smilje;
Kapi slobode
i srca milje;
Moji su korijeni
- rijeka safira;
Iz srca duša ...
na harfi svira;
Moja je crkva*

*u mome srcu;
Moja je gruda (svitanje)
u mome grču.
Majka je iskra
što stalno gori,
vjekovima iz duše
ona zbori...*

*Ne dam, ne dam utočište
u duši mojoj – svetište!
I ne dam, ne dam suza da krene
i ne dam, ni jedan korijen
da svene!*

*Znam da "majka"
nada mnom bdi
i znam dobro
gdje sviću sni!*

*Na promrzlinama bola
ne tražim svetište.*

*Na uzglavlju mora tražim utočište;
da nad kamenom izraste dan
i oživi san.*

U PJESMI TRAGOVI KORIJENA

*hramom svjetlosti - kroz pjesmu
laticama ruža i srcem
- ispisujem- ime korijena . . .
riznica dragulja, u duši
sija -od gnijezda do zvijezda . . .
miriše na proljeće i trešnjin
cvijet, vječno mlad . . .ne vene,
a korijeni traju i svojim
sjajem i ljepotom -pokazuju
iznova put . . .
laticama trešnjinog cvijeta
- pjesmu ispisuju mi stope
trajanja . . .Prolazim putem
bezvremena, a ostaje pjesma-
vječno mlada nevjesta
i ispisuje – ime i korijene!*

ZVIJEZDO PLETERSKA

*klanjam ti se
zvijezdo pleterska
mirisom bijelih magnolija . . .
klanjam ti se
plavetnilom boke
i visovima Lovčena . . .
klanjam ti se životom
zvijezdo pleterska
jer si iskra i umu,
drhtaj u žili kucavici,
i u krvi –jutro iznova.*

Miroslav Sindik i Desanka Matijević

*volim te cijelim bićem
zvijezdo pleterska
plavetnilom boke
i visovima Lovćena,
tvoj put je svjetlost neuništiva
najljepša zvijezdo
zvijezdo pleterska!*

ŽIVOT

*Krik utrobe
zatočen u cvijetu kamelije,
zakletva zrnca ljubavi
ispreatena
u pletenicama mimoza . . .
Prolazi kao bura ili jugo
velikim koracima
juri kapijom vremena .
Zato uspori korak!
Pjesmom – tragove ispisujem
a sve bliže
miriše zemlja . . .*

SUZA

Posveta ujaku Voji

*Živio si pošteno,
tiho i čisto,
kao suza na licu daljina...
Spajao si mostove
štitom dlanova,
nečujno i tiho.
Duboko u srcu
nosio si bokeške vihore
i tvoju Rumiju;*

*u povezivanju ljudi
raznih vjera, nije ti
bilo kraja;
Svoje si zapustio
a u srcu umivao
tuđa jutra;
živio si za prošle i buduće
a vodili te na strijeljanje
kao dijete (od 5 godina)
tukli, bacali kletve.
Nadrastao si sve
I otišao u vječnost mirno
I ostao-Velik...
Posljednjom pjesmom
ispisao si stranicu
života - da ne bude
kletva-već svjetlost
koja pokazuje- put...*

SVIJETLOST

Posveta ujaku Savi

*Bio si svjetlost
i ostao bakljar
za sve ljude...
Prva lutka,
tvoj blagi osmijeh
Ruka u ruci
-dodir djetinjstva;
-moje tajne
za sve muke
bio si i ostao- Sunce
u mom životu,
kome vrijeme
ne može ništa...*

PO ZVJEZDANOM HODU

(Posvećeno ocu)

*Po zvjezdanom Hodu
mostom snoviđenja
Hitam ti u zagrljaj...
„Dugo“, iza 59 purpurnih kiša,
Spajam u žili kucavici
- zajedničkim krikom
i ljubavlju – zovem ognjišta...
Iza zavjese tame
na oltaru srca je – zvijezda
i molitva za tebe,
i korijenje i drage sjene,
koje ne prolaze...
Nitko im ne može NIŠTA
jer iza tebe su izrasla
naša PLAVETNILA I OGNJIŠTA!*

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu kod Andrije Krstovića

Tiskanje časopisa potpomogli:

* FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

* DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

* TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

* DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE

MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

Izravni letovi iz Dubrovnika!

<p>Croatia Airlines Rim Venecija Vueling Rim Volotea Venecija easyJet Milano</p>	<p>easyJet Edinburgh London Bristol British Airways London Monarch Birmingham London Jet2.com Belfast Edinburgh Leeds Manchester Newcastle Nottingham Norwegian London Thompson Airways Bristol Glasgow London Manchester Newcastle Birmingham</p>	<p>SAS Kopenhagen Oslo Stockholm Norwegian Bergen Helsinki Kopenhagen Oslo Stavanger Stockholm Trondheim Finnair Helsinki</p>
<p>Croatia Airlines Düsseldorf Frankfurt Lufthansa Frankfurt München Eurowings Berlin Düsseldorf Hamburg Hannover Stuttgart EasyJet Berlin Air Berlin Düsseldorf Transavia München</p>	<p>Norwegian Pariz Thompson Airways Bristol Glasgow London Manchester Newcastle Birmingham</p>	<p>Croatia Airlines Pariz Nica easyJet Lyon Pariz Toulouse Volotea Bordeaux Nantes Marseille Transavia France Pariz</p>
<p>Vueling Barcelona Iberia Madrid Norwegian Barcelona Madrid</p>		

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

headoffice@airport-dubrovnik.hr / +385 (0) 20 773 100 / +385 (0) 20 773 322

ISPLATI SE!
kupovina u iDEA prodavnicama

- Uvijek mi je usput jer ima više od 100 prodavnica
- U Idei uvijek mogu da pronadem domaće crnogorske proizvode
- Baš svaki dan pronadem više od 300 artikala na akciji!

akcija! KATALOG vikend akcija!

ISPLATI SE!

Penzioneri
-10% ZA PENZIONERE
SENIOR KLUB
SENIOR SKOP
Penzionerima se posebno isplati!

Super cijena

Sa Super Karticom sakupljam bodove i svaki dan imam preko 1000 Super cijena.

Dokazano dobri i povoljni K plus proizvodi

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr